popüler
tarih
www.populertarih.com.tr Ağustos 2006 Sayı 72 5,00 YTL

ARSEN LÜPEN DÖNEMİ
'LA BELLE EPOQUE'

Gündem: 'Müzecilik' tartışmaları...

On Soruda: Divân-ı Hümâyûn

'Düşünen Adam'ın Bakırköy kopyası

Unutulan yıldönümü 'Tayyarecilik Günü'

Kamikazeler 'canlı bomba' değillerdi!

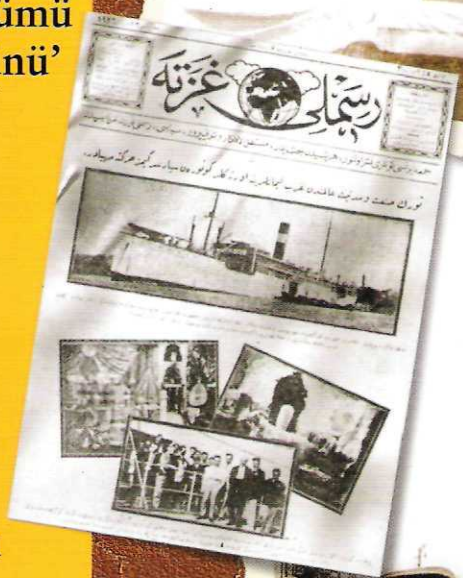
Uzaydan sağ dönebilenler

Halil Bey'in Sarıkamış anıları

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa'ya tanıtımı çabaları

GEMİDEKİ ORKESTRA

212323 06/08
ISSN 1302-6577
DÜNYA
9 771302 657001

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

'Lütfi Kaptan' ve diğerleri: Kuruluş insanları

LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com

Eser Tutel yazıyor: "Cumhuriyet'in ilan edildiği günlerde, Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'nin, filosunda, ancak on dört gemisi kalmıştı. İskelelerimiz arasında yolcu ve yük taşımacılığını bu on dört eski gemiyle sürdürmeye çalışıyorduk. O yıllarda Karadeniz, Ege ile Akdeniz kıyılarımızdaki şehirlere karadan doğru dürüst yolumuz yoktu. Bu nedenle kıyı şehirlerimize tüm ulaştırma hizmetlerini ancak deniz yoluyla sürdürmemiz gerekiyordu."

Yolcu ve yük taşımacılığı filosunda 14 gemisi kalmış bir ülke... Bir yıl sonra, 1924 yılında, Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi, Hollanda'dan dört büyük, hızlı ve de kullanışlı yolcu gemisi birden satın almakla işe başlar.

Yine Eser Tutel'e kulak verelim: "*Karadeniz, Ankara, Ege* ve de *İzmir* adı verilen bu gemiler, birbirinin tıpatıp eşi değilseler de benzeriydiler. Hollanda ile sömürgesi Endonezya arasında çalıştırılmak üzere inşa edilmişlerdi..."

Cephe, Karadeniz gemisindeki 'Türk Seyyar Sergisi'nin gittiği Avrupa limanlarıydı... 'Orkestra' gemiye binecekti; Lütfi Kaptan dümendeydi.

İşte tam da bu gemilerin satın alındığı günlerde, o hava içinde, Mustafa Kemal'in yakın çevresinden Mazhar Müfit (Kansu) Bey'in aklına parlak bir fikir gelir:

Avrupa'nın belli başlı ticaret limanlarına uğrayacak bir sergi gemisi, bir 'Türk Seyyar Sergisi'... Hem ticaret, hem ziyaret: Yani ele güne, bizim de 'asrî' olduğumuzu, ticaretini yapacak malımızın da bulunduğunu göstermek.

Fikir güzel; ama mal azdır. Bu işi usta işi bir kılıç darbesiyle taçlandırmak gerekir... Bir şey lâzımdır: İşte belki de fakirlikten, ihtiyaçtan, akla Riyaset-i Cumhur Orkestrası gelir!

Ve ilginçtir; o andan itibaren, Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin bu ilk tanıtım projesi, geçmişin ateşinde yoğrulmuş cefakârları bir araya getirir: 'Seyyar Sergi' yapılan Karadeniz'in 'süvarisi', donanma kökenli 'Topuz' lâkaplı eski deniz kurdu Lütfi Kaptan'dır. 'Riyaset-i Cumhur Orkestrası' nedir ki?.. Muzıka-i Hümâyûn'un emektarlarının Ankara'daki devamı değil midir?..

Mustafa Kemal, akıllı bir önderdi. Geçmişi silip atmadı; bir Kurmay refleksiyle, yararlı olabilecek en ufak gücü bile bir kenara itmedi.

Evet; sadece iktidar el değiştirmemişti. Kimi kurumlar temelinden sarsılmış, yıkılmıştı. Bu bir 'inkılâp' idi. Ama 'yeniden inşa' için 'Kuruluş' için, her dönemde olduğu gibi, ön saftakiler, emektarlar, cefakârlar, cepheye doğru ilerleyecekti:

Yeni cephe, Karadeniz gemisindeki 'Türk Seyyar Sergisi'nin gittiği Avrupa limanlarıydı... 'Orkestra' gemiye binecekti; Lütfi Kaptan dümendeydi. Mustafa Kemal de işin peşini bırakmamış, Bandırma'da son teftişini yapmıştı...

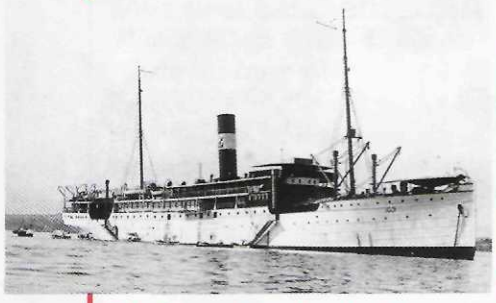
Size iyi bir dosya hazırladık. Her ay nice sayılarda buluşmak dileğiyle. ■

http://groups.google.com/group/merakediyorum

İçindekiler

Ağustos 2006

KAPAK

34 Genç Cumhuriyet'in Avrupa'daki ilk tanıtımı

Türkiye'nin ilk sergi gemisi Karadeniz, 12 Haziran-5 Eylül 1926 tarihleri arasında, 12 Avrupa ülkesinin 15 limanında 'Genç Cumhuriyet'in Avrupa'daki ilk tanıtım çabalarını gerçekleştirir.

4 Editörden

6 Basında Bu Ay
Vahdettin Engin

8 Geçen Ay
Sebahat Bağbars

14 İnteraktif Kürsü

20 On Soruda: Divân-ı Hümâyûn
Erhan Afyoncu

26 Arsen Lüpen'i yaratan dönem
Mine Haksal

64 Rodin: 'Düşünen Adam'ın kopyası
Turgay Tuna

68 Kafkasya: Halil Bey'in anıları
Ali Özuyar

74 Kamikazeler
M. Tanju Akad

80 Bilim Tarihi: Belka ve Strelka
Fatih Toptan

84 Teknoloji: Robotların bin bir yüzü
Fatih Toptan

88 Atatürk pulları, Müze'de...
Sebahat Bağbars

90 Kırk Ambar: Karpuzun öyküsü
Feza Kürkçüoğlu

92 Dergilerden
Lale Uçan

94 Kitap
Lütfü Tınç

96 Ajanda
Erkan Ildız

101 İnternet
Taner Güdükoğlu

102 Televizyon
Olkan Özyurt

104 Bulmaca
Sedat Yaşayan

106 Ayın Fotoğrafı

GÜNDEM

54 'Müzecilik' adına neler tartışılıyor?

Son zamanlarda 'Müzecilik' adına esen toz duman içinde, sadece sorunlara parmak basmak niyetiyle biz de bu ay; bir müzecilik uzmanı, bir özel müze müdürü, özel müze kurmuş bir 'meraklı' ve bir başka özel müze kurmak üzere harekete geçen bir koleksiyoncu ile, müzelerimizin ve müzeciliğin durumunu konuştuk.

Sebahat Bağbars

popüler tarih

Yıl: 7 Sayı: 2006/72 Ağustos 2006

Kurucusu
NEZİH DEMİRKENT

İmtiyaz Sahibi
DİDEM DEMİRKENT

Genel Yönetmen
OSMAN S. AROLAT

Yazı İşleri Müdürü
LÜTFÜ TINÇ

Haber Merkezi
SEBAHAT BAĞBARS

Görsel Yönetmen
MURAT BEŞİKTAŞ

Reklam Sorumlusu
A. MERAL BAŞAR

Danışma Kurulu
ERHAN AFYONCU • FAHRİ ARAL
YÜCEL DEMİREL • EDHEM ELDEM
VAHDETTİN ENGİN • ALPAY KABACALI
HAYDAR KAZGAN • ÖMER KOÇ
ORHAN KOLOĞLU • CÜNEYT KORYÜREK
İLBER ORTAYLI • SAMİ ÖNAL
METİN SÖZEN • ESER TUTEL

Bu sayıya fotoğraflarıyla katkıda bulunanlar
MİRHAN BİLİR • TURGAY TUNA
KAPLAN TANEROĞLU

Abone ve Dağıtım Müdürü
HÜLYA KOÇ

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü
NİLAY ŞAHİNOĞLU DOYURAN

Yayın Türü
YAYGIN SÜRELİ
Her ayın başında yayınlanır

Ofset Hazırlık ve Baskı
DÜNYA YAYINCILIK A.Ş.
"GLOBUS" DÜNYA BASINEVİ
100. Yıl Mahallesi 34440 Bağcılar - İstanbul
Yazı İşleri: 0.212. 440 22 77 - 78
Santral Tel: 0.212. 440 24 24
Reklam: 0.212. 440 20 42
Abone: 0.212. 440 21 47 - 48 - 49
Fax: 0.212. 440 23 69
e-mail: populer.tarih@dunya.com
Ücretsiz danışma hattı
0.800 219 20 24 • 0.800 219 20 25

Dağıtım
DPP A.Ş.
DÜNYA SÜPER DAĞITIM A.Ş.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Vahdettin Engin

100 yıl önce

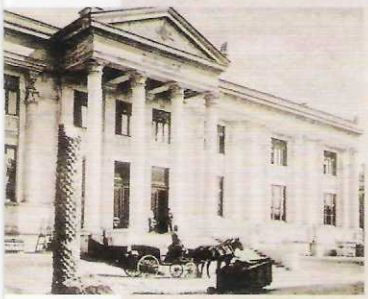
6. Belediye Dairesi bugün, Beyoğlu Belediyesi.

BÖLGE HASTANELERİ YAPILACAK

6. Belediye Dairesi haricinde, İstanbul'da belediyeye ait bir hastane bulunmamaktadır. Bu durumu takdir eden şehremini Reşit Paşa, ihtiyaç duyulan bölgelerde hastaneler yapılmasına karar vermiştir.

(Le Moniteur Oriental, 1 Ağustos 1906)

Müze-i Hümâyûn vergisi

Merkez ve taşra belediye teşkilatlarında, mimarlık hizmetleri için, bundan böyle 10, 20 ve 30 kuruşluk bir bedel ödenecek. Temin edilecek gelirler Maarif Nezareti bütçesine aktarılarak eski eserlerin korunmasında ve Müze-i Hümâyûn'un geliştirilmesinde kullanılacak.

(Le Moniteur Oriental, 9 Ağustos 1906)

Tarabya İskelesi

Şehremaneti Meclisi, Tokatlıyan Oteli'ne geçişi tıkadığı için, eski ve derme çatma yapımlı Tarabya İskelesi'ni yıkma kararı vermişti. Bu karar her ne kadar çok olumlu ise de, şimdiye kadar hiçbir faaliyette bulunulmamıştır.

(Le Moniteur Oriental, 14 Ağustos 1906)

75 yıl önce: 12 Ağustos 1931

Yerli Mallar Sergisi üçüncü yılında

Son Posta gazetesi, 12 Ağustos 1931 tarihli nüshasında, 1929'dan itibaren, ulusal politikalar çerçevesinde, önemle üzerinde durulan 'Yerli Mallar Sergisi'nin üçüncü yılındaki olayları yansıtıyordu.

Geçen senelerde olduğu gibi, bu sene de, Galatasaray Lisesi salonlarında tertip edilen üçüncü yerli mallar sergisi merasimle açılmıştır.

Bu sene sergiye karşı yerli mamullerin üreticileri tarafından gösterilen alaka ve rağbet, diğer senelere nispetle çok daha fazladır.

İlk sene mektebin salonları tamamen dolmuş, geçen sene ise, bahçeye de bir-iki pavyon kurulmak zarureti hasıl olmuştu. Bu sene ise, müracaatçılar o kadar fazladır ki, geniş bahçenin hemen her tarafına birçok pavyon yaptırılmıştır.

Düne kadar iki yüzden fazla müessese sergide yer tutmuş bulunuyordu. Fakat evvelki senelere nazaran bu sene sergiye iştirak etmeyen müesseseler de vardır. Tütün inhisarı, Süreyya Paşa mensucat fabrikaları, İzmir Pamukçuluk şirketi, Alpullu ve Uşak Şeker fabrikaları bu meyandadır.

Milli Sanayi Bankası bunların da iştiraklerini temin için çok uğraşmış, fakat muvaffak olamamıştır. Sergi tertip heyeti de, bu müesseselere defalarca

30'lu yıllarda İstanbul'daki Galatasaray Lisesi'nde her yıl açılan Yerli Mallar Sergisi'nin 1933'teki standları.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

İstanbul
MİLLİ SANAYİ BİRLİĞİ

6 / 8 / 931

Muhterem Efendiler,

Günden güne millî bir mevcudiyet halini alan sanayi birliğiniz münhasıran kendi vesaitile üçüncü yerli mallar sergisini açmak bahtiyarlığına nail olmuştur.

11 Ağustos 931 Salı günü saat 16 (on altıda) Küsat mensucat - Galatasaray lisesinde icra edileceğinden teşriflerile bu mübarek günü tenvir etmenizi bilhassa rica ve bilvesile teyidi hürmet eylerim efendim.

İstanbul Millî Sanayi Birliği'nin Galatasaray Lisesi'nde açtığı sergiden bir görüntü *[üstte]*. Birliğin üyelerine, bu serginin açılacağını duyurduğu 11 Ağustos 1931 tarihli yazısı *[solda]*.

müracaat ederek sergiye iştirak etmelerini rica ettikleri halde, başarılı olamadıklarını, hatta müspet veya menfi bir cevap da alamadıklarını söylemektedirler.

Tertip heyetinden bir zat, bu konuda şu beyanatı vermiştir: "Hiçbir yerden yardım görmeden bütün gayretimizle serginin açılmasına çalıştık ve başardık. Memleketimizin mühim yerli müesseseleri, evvelki senelerin kendilerine bıraktığı istifadeli tesirleri dikkate alarak sergiye iştirak ettiler. Fakat çok müteessiriz ki, yine bazı mühim yerli müesseselerimiz iştirak etmediler. Uğraştık, yalvardık, bize cevap bile vermediler. Bunlardan ikisi Alpullu ve Uşak şeker fabrikalarıdır. Çok istiyorduk ki yerli şekerlerimiz de teşhir olsun."

Bu fabrikaların müdüriyetlerinden katılmama sebepleri sorulduğunda, onlar da şu gerekçeyi göstermişlerdir:

"Bize, sergiye iştirak etmemiz için kimse müracaat etmiş değildir. Eğer sergi tertip heyeti bizim katılmamızı istese müracaat ederdi. Biz de iştirak ederdik. Sırf çağrılmadığımız için katılmadık. Başka bir sebep yoktur."

Süreyya Paşa mensucat fabrikası yetkilileri ise, evvelki sene katıldıkları sergide bir çok fuzuli masraf yaptıklarını, bu yüzden zarar etmemek için katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Galatasaray Lisesi'ndeki sergi Meclis Başkanı Kâzım Paşa tarafından törenle açılmıştır. Sergi her gün sabah dokuzdan akşam dokuz buçuğa kadar gezilebilecektir.

Meclis Başkanı Kâzım Paşa (Özalp) Yerli Mallar Sergisi'nde.

Buğday meselesi

Ziraat Bankası idare meclisi, köylüden alacağı olan beş milyon liranın yerine buğday almayı kati surette kararlaştırdı. Alım fiyatı henüz tespit edilmedi. Köylünün, borcuna mukabil, vereceği buğdayların tartılması ve depo edilmesi için yeni teşkilat yapılacaktır.
(Son Posta, 1 Ağustos 1931)

Sait Halim Paşa'nın katli

Eski sadrazam Sait Halim Paşa beş sene kadar evvel İtalya'da esrarengiz bir şekilde katledilmişti. Bu hadiseden dolayı, tahkikat o zamandan beri devam etmekte, fakat hadisenin failleri bulunamamakta idi. Haber alındığına göre, İtalya Hariciye Vekaleti, Adliye Vekaleti'ne müracaat ederek, hadiseye çok yakından şahit olan iki kişinin malûmatına başvurulmasını istemiştir.
(Son Posta, 24 Ağustos 1931)

Amerika'ya incir satılacak

Amerikalılar bu sene memleketimizden fazla miktarda üzüm ve incir satın almaya karar vermişlerdir. Fakat bunun için bazı sıhhi şartlara riayet edilmesini istemektedirler. Amerikan konsolosu Mister Bresley, Ticaret Odası istihbarat memuru Zeki ve baştercüman Mehmet Zeki beylerle birlikte, kazalara tetkikata çıkmıştır.
(Son Posta, 9 Ağustos 1931)

Sabun ithalatı artti

Memleketimize hariçten sabun ithalatının son günlerde mühim miktarda fazlalaştığı anlaşılmaktadır. Tetkikatımıza göre, İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya'dan tuvalet sabunu, Yunanistan'dan da çamaşır sabunu ithal edilmektedir.
(Son Posta, 22 Ağustos 1931)

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Sebahat Bağbars
sebahat.bagbars@dunya.com

Kutlama ve sergilerle...

Dolmabahçe Sarayı'nda '150. Yıl'

Sultan Abdülmecid tarafından Balyan kardeşlere yaptırılan ve 1856'da tamamlanan Dolmabahçe Sarayı, Atatürk'ün isteğiyle 1937'de müze olarak ziyarete açılmıştı.

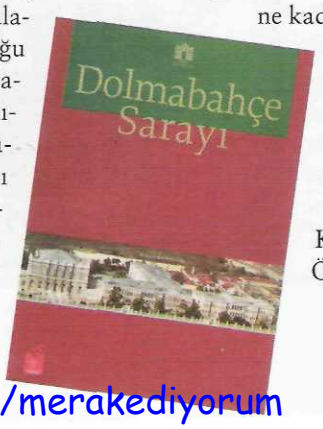

'Dolmabahçe Sarayı 150. Yıl Kutlama Gecesi'ne katkıda bulunan sanatçılara günün anısına plaket verildi [üstte]. 150. Yıl'a özel hazırlanan 'Dolmabahçe Sarayı' kitabı [sağda].

Milli Saraylar Daire Başkanlığı, Doğu-Batı sentezi mimarisiyle her yıl yüz binlerce kişinin ziyaret ettiği Dolmabahçe Sarayı'nın 150. yıldönümü için bir dizi etkinlikler gerçekleştirdi.

Bu yolda, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı'nca, Dr. Cemal Öztaş'ın yönetmenliğinde 'Dolmabahçe Sarayı' isimli bir tanıtım kitabı da hazırlandı.

7 Temmuz 2006'da ise, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın da aralarında bulunduğu yaklaşık bin davetlinin katılımıyla 'Dolmabahçe Sarayı 150. Yıl Kutlama Gecesi' gerçekleştirildi.

Arınç, gecede yaptığı konuşmada, "Yaşayan tarihî eserler bize güç, gurur ve çalışma azmi verir. Bir yay gibi ne kadar tarihin gerilerine doğru giderek gerilirsek. Oku o kadar çok uzağa fırlatabiliriz" dedi.

Gecede, Ali Kocatepe ve İzzet Öz'ün müzik yö-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

netmenliğini yaptığı bir de konser gerçekleştirildi. Dolmabahçe Has Bahçe'de gerçekleştirilen konserde, Emel Sayın, Ahmet Özhan, Erol Büyükburç, İlham Gencer, Zülfü Livaneli ve Belkıs Özener gibi birçok önemli isim sahne aldı.

Düzenlenen gecede Erol Mutlu'nun gerçekleştirdiği tango gösterisinin yanı sıra, Dolmabahçe Sarayı 150. Yıl'ı için özel olarak hazırlanan tanıtım filmi de izlendi. Ali Kocatepe tarafından bu kutlama için özel olarak bestelenen 'Ezan, Çan, Hazan' isimli beste de ilk olarak bu gecede icra edildi.

Aynı gün, 150. Yıl'a özel iki sergi, bir de müze açılışı gerçekleştirildi. Dolmabahçe Sarayı arşivlerinde bulunan fotoğraf albümlerinden seçilen fotoğrafların yer aldığı 'Dolmabahçe Fotoğraf Albümleri' sergisi, TBMM Genel Sekreteri Rauf Bozkurt tarafından Dolmabahçe Sarayı Camlı Köşk'te açıldı.

Bu sergiyle Dolmabahçe Sarayı'ndaki 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısı ve 20. Yüzyıl'ın ilk yarısındaki yaşamı yansıtan fotoğraflar ilk kez ziyaretçilerle buluştu.

Organizatörlüğünü Erol Makzume ve Ömer Faruk Şerifoğlu'nun yaptıkları ikinci sergi ise, Dolmabahçe Sarayı Sanat Galerisi'nde "Osmanlı Sarayı'nda Oryantalistler" adıyla açıldı.

Açılışını Bülent Arınç'ın yaptığı sergide, TBMM Milli Saraylar Koleksiyonu dışında, Cumhurbaşkanlığı, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi ve özel koleksiyonlardan derlenen 60 kadar eser yer alıyor.

Sergide eseri bulunan ressamlar arasında A. Pasini, A. Schreyer, Ayvazovski, Zonaro, Wilkie, Fabius Brest ve Amadeo Preziosi gibi isimler de var. Her iki sergi de 10 Eylül 2006'ya kadar ücretsiz olarak görülebilecek.

Dolmabahçe'nin 150. yılı dolayısıyla müzecilik adına da önemli ve güzel bir adım atıldı ve 'Milli Saraylar Depo Müzesi' açıldı.

Beşiktaş İskelesi yanındaki eski Dolmabahçe Kültür Merkezi binasında bulunan Müze, Dolmabahçe Sarayı depolarında bulunan objelerin çağdaş bir ortamda Avrupa'daki uygulamalarla paralel şekilde depolanıp sergilenmesi amacıyla kurulmuş.

Türkiye'de bir ilk olarak kabul edilebileceğimiz bu depo-müzenin açılışını da Bülent Arınç gerçekleştirdi. Müze 2000 metrekarelik bir alan üzerine kurulu ve burada, cam, porselen, tekstil, mobilya, aydınlatma ve ısıtma araçları gibi, 12 binden fazla obje sergileniyor.

Etkinlikler kapsamında, '150. Yılında Dolmabahçe' isimli uluslararası bir sempozyum da gerçekleştirilecek. 23-25 Kasım 2006'da Dolmabahçe Sarayı Medhal Salonu'nda yapılacak sempozyum, yerli yabancı akademisyen, uzman ve araştırmacıların katılımına açık olacak.

'150 Yılın Sessiz Tanıkları - Dolmabahçe Sarayı Fotoğraf Albümleri' sergisi ile 'Osmanlı Sarayı'nda Oryantalistler' sergisinin broşürleri [sol üstte ve ortada].

TBMM Millî Saraylar Depo-Müzesi tanıtım broşürü [solda] ve müze içerisinden bir görüntü [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Kuruluş

İzmir'e deniz müzesi

Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu ve Koramiral Alev Gümüşoğlu anlaşma imzalarken.

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Güney Deniz Saha Komutanlığı arasında imzalanan bir protokol çerçevesinde, İzmir'de bir 'deniz müzesi' kurulması kararı alındı.

İmzalanan protokola göre, Güney Deniz Saha Komutanlığı, bir firkateyn ve denizaltıyı müze yapılabilmesi için, Büyükşehir Belediyesi'ne bağışlayacak. Açılacak deniz müzesinde çocuklara, öğrencilere ve halka denizcilikle ilgili temel bilgilerin aktarılması amaçlanıyor. Müzenin konferans salonu ve kütüphanesi de olacak.

Restorasyon

Süvari Kışlası'nda kültür

Mardin'deki 119 yıllık Süvari Kışlası, Sakıp Sabancı Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat Galerisi'ne dönüştürülecek.

Hacı Ömer Sabancı Vakfı'nın (VAKSA) katkılarıyla yapılacak restorasyon çalışmalarına, 20 Haziran 2006'da başlandı. Mardin yaşam ve kültürünü anlatması amaçlanan müze için, 3 milyon YTL kaynak ayrıldı.

Projeyi ayrıca ÇEKÜL Vakfı, Mardin Belediyesi ve Mardin Eğitim Vakfı da destekliyor. Padişah II Abdülhamit döneminde, zamanın Diyarbakır valisi Hacı Hasan Bey tarafından Süvari Kışlası olarak yaptırılan bina, 1991-2003 yılları arasında Mardin Vergi Dairesi olarak kullanılmıştı.

Süvari Kışlası'nın müze olarak düşünülmüş temsili bir görüntüsü [sağda].

İslâm Eserleri

Londra sergisi

İngiltere'nin başkenti Londra'daki ünlü Victoria ve Albert Müzesi, 20 Temmuz'da 'The Jameel Gallery of Islamic Art' galerisinde, İslâm eserlerini bir araya getirdi.

Ağustos ayı boyunca da devam edecek serginin konsepti içinde, kahvehane kültürü dahil, Türk kültürünü tanıtıcı birçok etkinlik gerçekleştiriliyor.

Müzik

Mehmet Taylan Arşivi

Nisan ayında evine giren hırsız tarafından öldürülen Mehmet Taylan Turan'ın 3 bin DVD, bin CD ve bin VHS kasetinden oluşan müzik arşivi Antalya Devlet Konservatuvarı bünyesinde kurulan 'Mehmet Taylan Turan Müzik Kütüphanesi'nde halkın kullanımına açıldı.

Müzik arşivi, ünlü opera eserlerinin yanı sıra, Mahler, Mozart, Bach senfonilerini içeriyor.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Dünya Kültür Mirası

İstanbul, şimdilik listede

BM'nin eğitim, bilim ve kültür örgütü UNESCO'nun uzmanları, İstanbul'un 'Dünya Kültür Mirası' listesinden çıkartılıp 'Tehlikedeki Dünya Kültür Mirası' listesine alınıp alınmayacağı konusunda hazırladıkları raporu tamamladı.

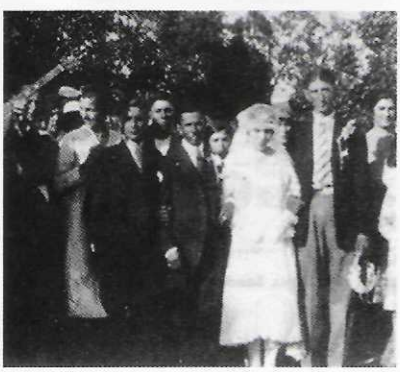
İstanbul'un listeden çıkarılmasına karşı çıkan heyet, İstanbul'un alması gereken önemler konusunda da bir dizi önerilerde bulundu.

Öneriler arasında, Karaköy'deki Galataport'un yapımı ve Levent'te yapılması düşünülen Dubai Towers gibi konular da yer alıyor. Eksikliklerin tamamlanması için ise 2008 yılına kadar süre verildi. Vilnius kentinde düzenlenen toplantıda, Türkiye'yi Dışişleri Bakanlığı, Turizm ve Kültür Bakanlığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uzmanlarından oluşan bir heyet temsil etti.

Sinema

Enis Rıza'nın filmi

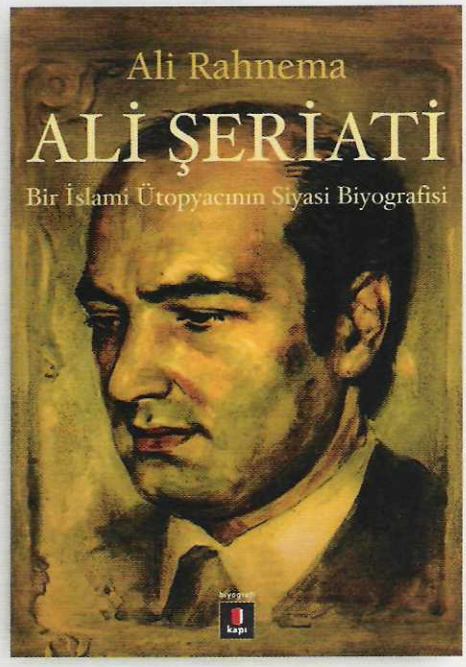
Belgesel yönetmeni Enis Rıza'nın son filmi 'Yeni Bir Yurt Edinmek', 9. Akdeniz Belgesel Film Festivali kapsamında 14-17 Temmuz 2006 tarihleri arasında Yunanistan'ın Lavrio kentinde gösterildi.

Film, Kayaköy / Livissi ve Fethiye-Makri'de yaşayan Anadolu Rumlarının 1920'lerde, 'Mübadele' döneminde, Yunanistan'a göçlerini ve Nea Makri'de kendilerine yeni bir yurt kurarlarken yaşadıkları süreçleri konu ediniyor. Belgesel filmde, savaş yerine dostluk ve barışın korunmasının önemi vurgulanıyor.

gelenekten
modernliğe açılan kapı...

kapı

İnsan Şeriati'yi anlamak için, onun yaşadığı zaman ve mekânın tabiatı ve âdetleri anlaşılmalıdır. Onun içinde yaşadığı toplumda mertlik, haysiyet ve fedakârlık faziletti. Haysiyet uğrunda yapılan fedakârlık ise acı getirir. Acı ve özleyişin verdiği zevk hayatın motoru hâline gelir. Bu toplumda değerli insanlar bir acısı olan, onunla yaşayan ve hiçbir zaman bunu açığa vurmayanlardır. İnsanı insan yapan, içte ve dıştaki yara izleridir. Zevk ve eğlence düşkünü kaygısızlar, olgunlaşması gereken çocuklardır. Bu gelenekte romantik gençlerin âşık olma gayesi aşklarını tamamına erdirmek değil, özlem ve acıyı bağrına basmaktır. Platonik aşk Doğu'da böyle anlaşılmaktadır. Acıdan gelen yaratıcılık ve orijinallik, Şeriati gibi gençlerin ürettiği şiirlere, nesirlere ve eskizlere dökülür. Şeriati'nin romantik, siyasi ya da intihara dair olsun, şiiri bir acının hikâyesini anlatıyordu. Duygusal aşk hikâyelerinin ve hayalinde söylediği mutasavvıfların vecitli sözlerinin hepsi de özlemi ve vuslatın olmadığı metafizik aşkın kalbi yakan hissini anlatıyordu. Uygulayıcı, aydın ya da vaiz olsun, her türden devrimcilerin hepsi ütopya âşığıdır ve hepsi de metafizik bir düzeyde dünyevi bir âşığın belirtilerini gösterir. Şeriati'nin daima, bir dava uğrunda ölmeyi arzu eden Marksist devrimcilerin bile, ideal bir davaya ait en değerli varlıklarını feda etmeye hazır olan metafizik idealistler olduğunu düşünmesinin sebebi de budur.

Kapı Yayınları Ticarethane Sokak, No: 53, 34410 Cağaloğlu - İstanbul Tel: (212) 513 34 20-21
Faks: (212) 512 33 76 e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com www.kapiyayinlari.com

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Ayın sorusu

Oğuz Tanındı

İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğr. üyesi
TAY Projesi Koordinatörü

'Anadolu ve Trakya delik deşik' (*) diyorsunuz, tarih talanından söz ediyorsunuz; ne tür önlemler alınabilir?

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, Anadolu ve Trakya'da, özellikle son yıllarda gittikçe yoğunlaşarak süren kültür varlıkları tahribatının nedeni, yalnızca eski eser ticaretine yönelik kaçak kazılar değil. Denetimsiz tarım, plansız yapılaşma, eşgüdümlü yürütülmeyen bayındırlık faaliyetleri ve rant odaklarının yaygınlaşması gibi unsurların da bunda önemli payı var. Konuyla ilgili olarak, TAY Projesi'nce belirtilen öneriler arasında, kültürel emanetleri koruyacak yerel inisiyatiflerin oluşması; kültür varlıklarıyla ilgisi bulunan tüm kamu kurumları arasında eşgüdümün sağlanması; yasal düzenlemelerdeki yetersizlik ve eksiklerin ele alınması; soruna, 'günü kurtarma' yaklaşımıyla değil, uzun vadeli kültür politikaları oluşturularak çözüm aranması; müze teşkilatlarının, koruma kurullarının, kısacası Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bu haliyle lağvedilip, nitelikli kadrolarla, malî olanakları artırılmış ve çağdaş teknolojilerle donanımlı hale getirilmiş olarak 'Kültür Bakanlığı' adıyla yeniden kurulması yer almaktadır.

Müze hırsızlıklarına karşı ne gibi önlemler alınmalı?

Müzelerin nitelikli insan gücü, mali, teknolojik olanaklarının artırılması, çağdaş müzecilik / sergileme / güvenlik sistemlerinin yerleştirilmesi, bulundukları bölgedeki yerel halk ile bilgilendirmeye dayalı bir iletişime geçmeleri gibi öneriler sıklıkla yapılıyor zaten. Azimli müzecilerin, kadro, malî olanaklar, envanter, bilgisayar sistemleri olmadan müzeleri yıllardır nasıl ayakta tutmaya çalıştıkları da bir sır değil. Anadolu ve Trakya topraklarında yıllardır süren kültür varlıkları talanı, aslında yine yıllardır olanaksızlıklar içinde yüzen ve nitelikli kadroların iş yapamaz durumda olduğu ya da siyasî çıkarlar uğruna dışarıda bırakıldığı müzelerin içinde de sürüyordu. Garip olan ise, müze soygunlarının niye şimdi ortaya çıktığı. Yoksa her şeyin satılığa çıkarıldığı günümüzde, müzeleri özeleştirme operasyonunun bir parçası mı bu?

(*) *2 Temmuz 2006 tarihli Bugün gazetesinde, Engin Akbaş'ın 'Tarih talanı belgelendi' başlıklı haberinde, TAY Projesi araştırmaları sonrasında, Oğuz Tanındı'nın görüşlerine yer veriliyordu.*

Restorasyon

İmrahor'da ilk adım

İstanbul'un en eski kilisesi olan 1543 yıllık İmrahor Anıtı restorasyonu için ilk adım atıldı.

Hazırlanan proje, onaylandıktan hemen sonra çalışmalara başlanacak ve birkaç yıl içinde de kilise ziyarete açılacak.

456-463 yılları arasında Doğu Konsülü Studios tarafından 'Vaftizci Yahya' adına inşa ettirilen binanın özelliği ise, tarihte patriklerin eğitim aldığı, kente gelen imparatorların ibadet ettiği bir mabet olması.

Yapı, 1204-1261 arasındaki 4. Haçlı Seferleri'nde Latin istilasıyla yağmalanır.

İstanbul'un fethinden sonra 1486'da İmrahor İlyas Bey tarafından camiye çevrilen mabet, Osmanlı döneminde de ünlü hattatların yetiştirildiği bir merkez haline gelir.

1782'de yanan cami, 1820'de onarılır. 1894'deki depremde de büyük hasar gören yapının 1908'de de çatısı çöker.

Bina, o tarihten beri onarım beklemekteydi.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Tarihe Saygı Projesi

Sıra Kilitbahir'deydi

OPET, 'Her şey çağdaş bir Türkiye için' sloganıyla 2006'nın Şubat ayında, 12 köyü kapsayan 'Tarihe Saygı Projesi' ile çıktığı yolda, başarılı çalışmalara imza atıyor.

17 Mart tarihinde Alçıtepe Köyü, 24 Nisan tarihinde Seddülbahir, 11 Haziran tarihinde ise, Bigalı Köyü'nün çalışmaları tamamlanmış ve sıra 4. köy olarak belirlenen Kilitbahir Köyü'ne gelmişti.

Geçen ay rehabilite çalışmalarının tamamlanması nedeniyle Kilitbahir'de bir tören düzenlendi. Düzenlenen törene, Çanakkale valisi Orhan Kırlı, Çanakkale Milli Eğitim Müdürü Mürsel Yılmaz, Eceabat Belediye Başkanı Adem Ejder, İl Turizm Müdürü İsmail Kansız, Gelibolu Kaymakamı Adnan Çakıroğlu ve diğer mülkî erkan ile, çok sayıda davetli katıldı.

Kazı

Tralleis'te kazılar başladı

Lidya'nın Karya sınırına denk gelen bir noktada, Aydın'ın batısındaki bir tepede yer alan Tralleis'te kazılar, Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) *Fen Edebiyat Fakültesi* Arkeoloji Bölümü Başkanı ve Tralleis Kazı Başkanı Prof. Dr. Abdullah Yaylalı önderliğinde, Temmuz ayında başlatıldı.

Yaylalı 25 bin YTL ödenekli kazı hakkında, "Bu yıl, geçen kazı döneminde ortaya çıkarılan yerlerin temizliği ve bakımı yapılacak" dedi ve sadece kazı yapmayacaklarını, koruma önlemi de alacaklarını vurguladı.

gelenekten
modernliğe açılan kapı...
kapı

Bu kitap, bir söylem ve kuramsal paradigma olarak Oryantalizmin değeri ve sınırları hakkındaki tartışmalara birkaç cepheden müdahale etmek amacıyla Osmanlı kadınlarının toplumsal ve kültürel taşıyıcılıklarına yönelik disiplinler arası bir yaklaşım geliştirmektedir. Kadın bakış açısı taşıyan kaynaklara odaklanmış olması, Oryantalizmin erkek bakış açısından yazılan tarihlerine karşı mevcut meydan okumalara yeni bir unsur katmaktadır. Osmanlı kaynaklarının tanıtılması, klasik Oryantalizm paradigmasının öteki yüzünü gösteren "yerli" kültürel taşıyıcılığın bir örneğini de sunmaktadır. Bu kaynakların Osmanlı kadınlarına ait olması, bunların toplumsal cinsiyet ve etnisitenin yarattığı farklılıkları taşıyan bir direniş pratiğini dillendirmelerinden ötürü özel bir önem taşımaktadır. Bu, ne onların Doğululaştırılmış statülerini emperyal ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri içinde bir "saflık" damgası sayarak ayrıcalıklı kılmak, ne de toplumsal cinsiyeti homojen ya da durağan bir kategori kabul etmek anlamına gelir. Tersine, bu yazarların farklı etnik ve sınıfsal konumlarına verilen önem, Doğulu ya da Osmanlı (ya da Üçüncü Dünyalı) kadın kategorisine atfedilebilecek olan her türlü tekilliğin altını oyar, böylece de sömürgecilik sonrası çağdaş feminist kuramda ortaya çıkan kimi ortodoksluları engeller. Bu bireylerin dillendirdikleri özgül toplumsal, kültürel ve siyasi-tarihsel durumlar sonucunda ortaya çıkan *Batılı kültürel biçimlerin melez yeniden şekillendirilmesine* yönelik eleştirel ilgi de buna eklenir.

Kapı Yayınları Ticarethane Sokak, No: 53, 34410 Cağaloğlu - İstanbul Tel: (212) 513 34 20-21
Faks: (212) 512 33 76 e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com **www.kapiyayinlari.com**

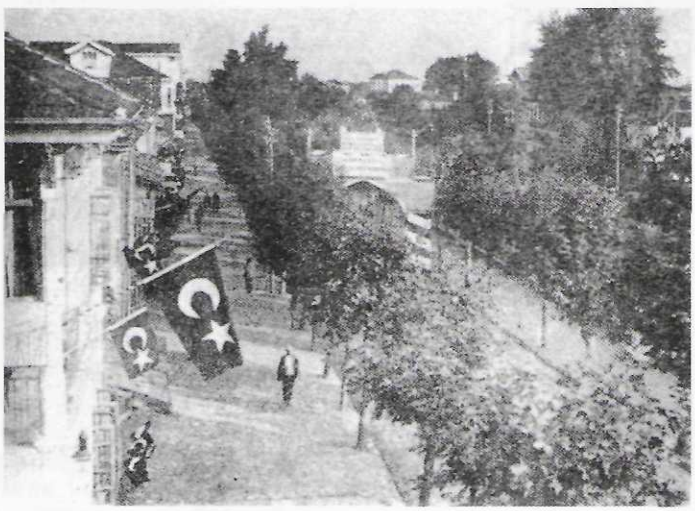
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com
İNTERAKTİF KURSU

Bugünden düne...

Adapazarı'nda tren yolculuğu

Tam 107 yıldır tren yolculuğu yapılabilen Adapazarı'nda, ilk İstasyon Binası da 1898'de, büyük çınar ağaçlarının sıralandığı bir caddede hizmete açılmıştı.

18 Temmuz 1934: Atatürk ikinci kez Adapazarı'na geldiğinde cadde bayraklarla donatılmıştı ve kurutulan zafer takının üzerinde, "Gazi'mizi sonsuz saygılarla selamlarız" yazıyordu [sağda].

TURGAY ARICIOĞLU

Hepimiz mutlaka en az bir tren yolculuğu yapmışızdır; Adapazarı Tren İstasyonu'ndan İzmit'e ya da Haydarpaşa'ya... Bir tutku olmuştur adeta tren yolculuğu bazı insanlar için. Bir başkadır tren yolculuğu, çünkü hem ucuz hem daha güvenli olduğu için.

Bir kalktı mı tren, biraz sonra Mithatpaşa, Arifiye, Sapanca derken varmıştır Haydarpaşa'ya. Sonra bir başka koşturmaca başlar, ilk vapura yetişmek için. İstanbul'da işini bitirenler akşamüzeri tekrar aynı trenle dönerler Adapazarı'na.

Oturduğunuz koltukta sağa sola sallanmaya başladıysanız, ara sıra da trenin düdüğü çalıyorsa, hızlanmıştır rayların büyük dostu.Yaklaşılıyordur mutlaka büyük istasyonlardan birine.

En kalabalık zamanlarda, dolar taşar çeşit çeşit satıcılar. İğneden, tükenmez kaleme, çakmaktan, tırnak makasına, her şeyi ucuza almak mümkündür, o değişmez satıcılardan. Hele bir de İzmit'e yaklaştıysanız, pişmaniyeciler bir anda dolar vagonlara. Biri gider, diğeri gelir. Evde bekleyenlere götürmek gerekir.

Adapazarı'ndan yapılan tren yolculuklarının tarihî geçmişine bir göz atalım:

Anadolu'da yapımı tasarlanan demiryollarının devlet eliyle inşası düşünülmüş ve 1871 yılında çıkarılan bir irade ile Haydarpaşa-İzmit hattının yapımına başlanılmış; emanet usulü ile üç bölümde yapılan 91 km'lik hat, 1873 yılında bitirilmiştir.

Sakarya ilinin tarımsal ve ormansal ürünleri dikkate alınarak imtiyaz verilen Alman şirketleri tarafından yapılmakta olan Haydarpaşa-An-

FOTOĞRAFLAR: ADAPAZARI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KOLEKSİYONU

http://groups.google.com/group/merakediyorum

kara demiryolundan Arifiye Gar'ından ayrılan 8 + 491 km'lik mesafede, önemli şube hattının son durağı olan Adapazarı İstasyonu, 1898 yılında açılmıştır (Adapazarı Tren Gar Müdürü Sayın Nizamettin Töre'den naklen).

Demek ki, 107 yıldır Adapazarı insanı tren yolculuğu yapabiliyor. Eski tren istasyonumuz bugünkü Demiryol-İş Sendikası ve Müftülük binalarının karşısında bulunmakta idi.

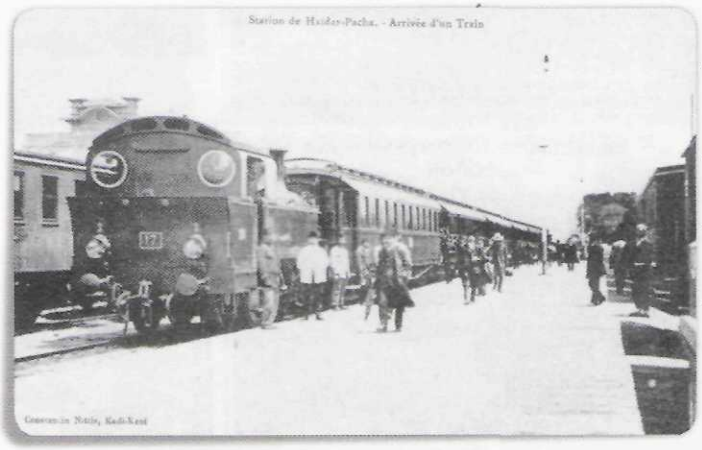
Bu sayfalarda gördüğünüz ve 1901'de çekilmiş olan Adapazarı İstasyonu fotoğrafları, istasyonun açılışından üç yıl sonrasına rastlar. Bu fotoğraflar bize bir çok şey anlatmaktadırlar.

Birinci fotoğrafta *(1)*, tek katlı binaya dikkat edecek olursak, sol tarafta sundurma bulunduğu, ileriki yıllarda bunun kaldırılarak üç büyük pencere daha eklendiği anlaşılıyor.

Yine aynı fotoğrafta, daha birkaç yıl önce dikildiği anlaşılan körpecik çınar ağacı fideleri göze çarpıyor. İstasyonda, dört erkek ve bir çocuk yolcu tren beklemektedir.

Bugünkü Doğumevi civarından çekildiği anlaşılan ikinci fotoğrafta *(2)*, toprakla uğraşan üç kişi yer almaktadır. O dönemde, civarda çok fazla ev bulunmamaktadır.

Üçüncü fotoğraf ise *(3)*, Cumhuriyet döneminde, 1930'lu yılların başlarında çekilmiş. O zamanlar 'Adapazarı' sözcüğü 'Adapazar' diye söyleniyor olmalı. Çünkü istasyonun adı 'Adapazar' diye geçiyor. 1901 yılında körpecik fidancıklar olan çınar ağaçlarının büyük kocaman birer ağaç olduğunu hemen fark ediyoruz.

DENİZLER KİTABEVİ KOLEKSİYONU

1900'lerin başında kara tren

'Constantin Nittis / Kadıköy' imzalı ve "Haydarpaşa İstasyonu, trenin gelişi" ibaresini taşıyan bir kartpostalda 1900'ler başının görüntüleri: Belki de bu tren, Adapazarı istasyonundan hareket etmişti.

Bu fotoğrafa göre, 1930'lu yılların başında yolcuların kolaylıkla trene binmesini sağlamak için, henüz peron yapılmamış, tren rayları ile bekleme yerlerinin yüksekliği bir kalmış.

Dördüncü fotoğraf *(4)*, Talat Tarkan tarafından 1935 yılında çekilmiş. Bu fotoğrafta ise, artık istasyona peron yapıldığı, istasyondaki 'Adapazar' adının kalkarak 'Adapazarı' şekline dönüştüğünü, bugünkü bulvar istikametine doğru da çınar ağaçlarının devam ettiğini, elektrik direklerinin yer almaya başladığını, ağaçların 1901'e göre genişlediğini ve uzadığını anlayabiliriz...

Ben eski tren istasyonu-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Cumhuriyet öncesi yayımlanmış bir kartpostalda, Adapazarı'nın Kumur Pazarı semti [sağda].

muzu biraz hatırlıyorum: Çocukluk yıllarımda, aklımda kaldığı kadarıyla, fotoğrafların da gösterdiği gibi, orada eski bir istasyonumuz vardı. Civarı ve o cadde çok iri çınar ağaçları ile doluydu.

İstasyonun hemen yanında bir de meyhane vardı. Eski istasyon binası kalkmadan önce, o yıllarda çarşı istikametine doğru, üç adet yazlık sinema bulunmaktaydı. Arzu Sineması, Feza Sineması ve Fitaş Sineması...

Eskiden kara trenler vardı. Kömürünü doldurdu mu, yoluna devam ederdi. Sanırım 1975 yılı idi. En sonunda, elektrikli tren gelecekti: Bütün herkes o gün büyük bir merakla istasyonda beklemeye başladı. Nihayet elektrikli tren istasyona girdi. Büyük bir ilgi ve tezahürat arasında, ilk elektrikli tren kurban kesilerek karşılanmıştı.

İşte o gün, kara trenlerin belki de sonunu hazırlayan gündü. Artık kara trenlerin pabucu dama atılıyor, sonra da bir kenara bırakılıyorlardı. Uzun yılların dostları için, istasyonunun bir kenarında beklemekten başka çare kalmamıştı. Gün geldi yok oldular, gittiler. Artık sadece fotoğraflarla hatırlanmak üzere...

Tren rayları şehrimizi önceden iki defa bölüyordu. Eskiden civar illerden gelen pancarlar, Arifiye İstasyonu'ndan Adapazarı İstasyonu'na geliyor, oradan da tâli raylarla Şeker Fabrikası'na giderlerdi. 80'li yılların ortasına kadar bu taşıma devam ediyordu, 1999 Depremi'nden sonra, ihtiyaç kalmayınca, Şeker Fabrikası'na giden raylar da kaldırıldı.

1960'lı yıllarda trenlerin İstanbul'a 4 saatte gittiğini, ilk geçitte soldaki su deposundan kara trenlerin su aldığını, onun karşısındaki binanın eskiden lojman ve yatakhane olarak kullanıldığını, bugünkü Gar Meydanı'nda, 20-25 sene önce, lojman ve demiryolları doktorluk binalarının olduğunu hatırlamamıza, Demiryolları'ndan 1987'de emekli olmuş bulunan 'Ramazan Amca' yardım ediyor. 1960'lı yıllarda bugünkü Demiryol-İş Sendikası'nın bulunduğu yerin fayton durağı olduğunu ve faytonların burada sıraya girdiğini de, sözlerine ekliyor emekli Ramazan Aktaş.

Bütün bunlardan geriye, bugün sadece, birinci geçitte sağdaki tek katlı eski bina ve karşısındaki su deposu kalmış durumda. Çok uzun yıllar önce tarihî bina yerini yeni binaya terk ettikten sonra, kara trenler de çok da uzun sayılmayacak bir zaman önce, istasyonda bulundukları yerden kaldırıldılar.

1898'de hizmete açılan İstasyon Binası da, yaklaşık 82 yıl sonra, 1980'li yıllarda yeni hizmet binasına geçilmiş olduğundan, ortadan kaldırılmıştı... Bugün yeniden istasyon binasının yerinin değiştirilmesi; bölgede düşünülen başka projeler dolayısıyla, gündemde...

2004 yılı verilerine göre, Adapazarı Garı'nda 44 personel görev yapmakta; yıl boyunca 4.015, günde ise 11 tren, Haydarpaşa'ya doğru yol almaktadır. 2000 yılında toplam 541.149; 2001 yılında ise toplam 530.641 ve 2002 yılında da toplam 481.684 yolcu taşınmıştır (Adapazarı Tren Gar Müdürü Sayın Nizamettin Töre'den naklen). ■

DENİZLER KİTABEVİ KOLEKSİYONU

Yine Cumhuriyet öncesi dönemde, 1910'lu yıllarda yayımlanmış bir kartpostalda Sakarya Köprüsü [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Ağustos sıcaklarında

Fransızların büyük çoğunluğu tatilde, 'Fransız Baharı' ise, biraz düşük tempoda da olsa, Türkiye'deki etkinliklerini sürdürüyor.

MİNE HAKSAL

Paris'in Les Bains Douches ve Bouddha Bar gibi dünyaca ünlü gece kulüplerinin yaratıcısı, 'dünya sosyetesinin bir numaralı DJ'si', 'uluslararası müzik fenomoni' olarak kabul edilen Claude Challe, 28 Temmuz'da İstanbul'da, 29 Temmuz'da da İzmir Çeşme'de iki özel performans sergiledi.

Fransa'da çağdaş müzik alanındaki yaratıcılığın bir başka simgesi Yann Tiersen de, 2 Ağustos'ta İstanbul Parkorman'da müzikseverlerle buluşacak. 'Amélie' ve 'Elveda Lenin' filmlerinin müziklerini bestelemiş olan Yann Tiersen, Fransa'nın en büyük müzik dehaları arasında gösteriliyor.

12 Haziran 2006'da başlayan 20. Uluslararası İzmir Festivali'nin kapanış konserlerini 'genç soluklar' dizisi çerçevesinde Akdeniz Gençlik Orkestrası verecek.

FRANSIZ BAHARI 2006

1984'ten beri Akdeniz'in kültür ortamında sesini duyuran bu orkestra, tatil dönemlerinde 15 farklı milliyetten 18-25 yaş arası 80 kadar genç müzisyeni bir araya getiriyor.

Bugüne kadar değişik tarihlerde gerçekleştirilen eğitim programları, 21 Akdeniz ülkesinden 1.700'ü aşkın genç müzisyenin birbirleriyle doğrudan iletişim kurmalarına olanak sağlamış.

Çeşitli dönemlerde çalışmalara katılan 100'den fazla genç müzisyenle Türkiye de, bu girişimin önemli bir partneri. Daha önce ülkemizde pek çok konser veren Akdeniz Gençlik Orkestrası, bu defa 2006 dönem çalışmalarını 4-18 Ağustos tarihleri arasında

Odysseus yarışı

6 Temmuz'da bitmesi öngörülen 'Vakko Odyssée Cannes- İstanbul 2006' yarışının 'Bozcaaada ayağı' fırtına nedeniyle yapılamadı. Bozcaada'ya gelemeden Yunanistan'ın Andros Adası'na sığınan tekneler, daha sonra doğrudan Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul'a ulaştılar. Mücadele eden tekne sayısının 18'e düştüğü yarış, 7 Temmuz akşamı İstanbul Boğazı'nda Vakko Kupası ile noktalandı.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

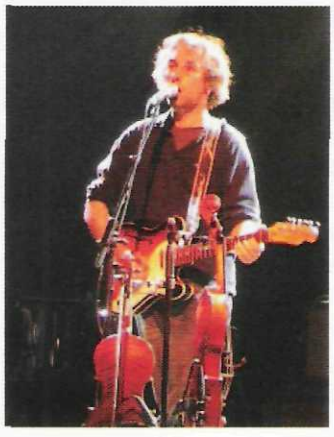

'Dünya sosyetesinin bir numaralı DJ'si', 'uluslararası müzik fenomoni' *Claude Challe* [sağda], Temmuz sonlarında İstanbul ve İzmir'deydi.

İzmir Devlet Konservatuarı'nda yürütecek ve sonra da Fransız Lorraine Ulusal Orkestrası şefi Jacques Mercier'nin yönetiminde 19 Ağustos'ta Efes Antik Tiyatrosu'nda, 20 Ağustos'ta da Bergama Asklepion Tiyatrosu'nda konser verecek.

Solist olarak Eda Yıldırım'ın katılacağı 'Doğudan Esintiler' başlıklı konserde besteci Hasan Uçarsu'nun orkestranın siparişi üzerine Attilâ İlhan'ın bir şiirinden ve geleneksel Türk müziği parçalarından esinlenerek hazırladığı bir esere de yer verilecek.

Ayrıca François-Marie Banier'nin İstanbul Modern Sanat Müzesi'ndeki 'Gerçek Öyküler' sergisinin 27 Ağustos'a, Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki "Heykel'in Büyük Ustası Rodin İstanbul'da" sergisinin de 3 Eylül'e kadar açık olduğunu hatırlatalım. ■

Fransa'da çağdaş müzik alanındaki yaratıcılığın simgelerinden biri haline gelen Yann Tiersen [sağda], 2 Ağustos'ta İstanbul Parkorman'da.

Opramoas Ödülleri

Arykanda'ya destek veren Tekfen Kültür Vakfı'na, Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ye ve kazıları sürdüren Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu'na ilginç bir ödül verildi.

Cevdet Bayburtluoğlu ve Beyhan Şekerci ödül töreninde.

Küçük bir Akdeniz kasabası olan Finike, ilçe sınırları içerisinde antik Likya Federe Devleti'nin önemli kenti Arykanda'yı da barındırır. Halen arkeolojik kazıları sürmekte olan bu kente ilişkin geniş bir habere, geçen ay bu sayfalarda yer vermiştik.

18. Finike Festivali çerçevesinde gerçekleştirilen Tekfen Flarmoni Orkestrası'nın konseri de bu haberin bir parçası idi. Ancak arkeolog Beyhan Şekerci öncülüğündeki 'Arykanda Arkeolojik Girişim Grubu'nun çabalarıyla bu yıldan itibaren verilmesi planlanan ilk 'Opramoas Ödülleri' konusuna, dergimizin baskı zamanlaması nedeniyle, yer verememiştik.

İşte bu yıl, ilk ödüller, Arykanda konserine destek veren Tekfen Kültür Vakfı'na, ana sponsor olan Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ye ve 1971 yılından bu yana Arykanda kazılarını sürdüren Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu'na verildi.

Aslında bu ödülün en ilginç yanı, ödüle adını veren kişinin özelliği: Bu bölgede de yaşanan Pax Romana döneminin zengin Roma vatandaşı Opramoas, tarihin ilk 'sponsor'u...

Antik Likya medeniyetinin izlerini taşıyan batıdaki en uç nokta olan Rodiopolis kentinin (bugünkü Kumluca) varlıklı ve saygın bir sakini olarak ünlenmiş bulunan Opramoas, M.S. 142-143 tarihlerinde yöreyi sarsan depremlerin ardından, yıkım gören pek çok Likya kentinin (Patara, Limyra ve daha pek çok kent...) onarımına sponsor olur.

Opramoas bu yardımları Rodiopolis antik kentindeki görkemli mezarının kitabesine yazdırır; böylece bilinen 'ilk sponsor' olur. ■

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Ar sanat dergisinin Ocak 1937 tarihli ilk sayısındaki Sabri Berkel sayfası [solda] ve sanatçının bu sayfada yer alan bir manzara deseni [en solda] ile otoportresi [altta].
Ar dergisinin Mart 1937 sayısında da Sabri Berkel'in kimi desenleri yer alır [sol altta; derginin kapağı].
Yapı Kredi Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'ndeki Sabri Berkel sergisinden bir görüntü [en altta].

AR sanat dergisinin ilk sayılarında

Sabri Berkel'in ilk desenleri

Sabri Berkel'in Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'ndeki sergisi, bize sanatçının AR dergisindeki ilk desenlerini anımsattı.

LÜTFÜ TINÇ

Geçen ayın başlarında, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin birlikte çabalarıyla Yapı Kredi'nin Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde retrospektif bir Sabri Berkel Sergisi gerçekleştirildi.

25 Ağustos'a kadar sürecek olan sergide, sanatçının 1930-1955 arasına denk gelen dönemde yaptığı çalışmalar yer alıyor.

Biz de sergiyi gezerken, elimizin altındaki eski sanat dergilerinde, örneğin 1937'de yayımlanmaya başlanan aylık 'resim, heykel, dekorasyon, arkeoloji' dergisi AR'ın Ocak ve Mart sayılarında gözümüze ilişmiş kimi yazı ve desenleri anımsadık:

Ocak 1937 sayısının bir sayfası Sabri Berkel'e ayrılmış ve 'Sabri Fettah Berkel' başlığı altında yer alan üç karakalem çizimi, şu imzasız kısa yazı izliyor:

"Uzun müddet yabancı ellerde yaşamış olan bir genç sanatkâr bugün Türk ressamları zümresine katılmış bulunuyor. AR, henüz hiçbir sergide eserlerini teşhir etmemiş olan Sabri Fettah'ın birkaç eserini ve kısa bir biyografisini okurlarına takdim ediyor."

Bu 'girizgâhın' altında ise, Sabri F. Berkel'in, 1907'de Üsküp'te doğduğunu, ilk sanat tahsiline Belgrad Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlamış olduğunu, sonra Floransa Güzel Sanatlar Akademisi'ne girdiğini anlatan açıklamalar yer alıyor.

Çok sonraları, 1972'de yayımlanan 'İstanbul Resim ve Heykel Müzesi' adlı çalışmasında (Akbank Yayınları) ise, Nurullah Berk, sanatçıyı tanımlarken, onu "Rönesans ustalarının çağdaş bir devamcısı olarak" görebileceğimizi vurgular. Ar dergisindeki desenlere bakarsak, bu yargının doğruluğu ortadadır. ■

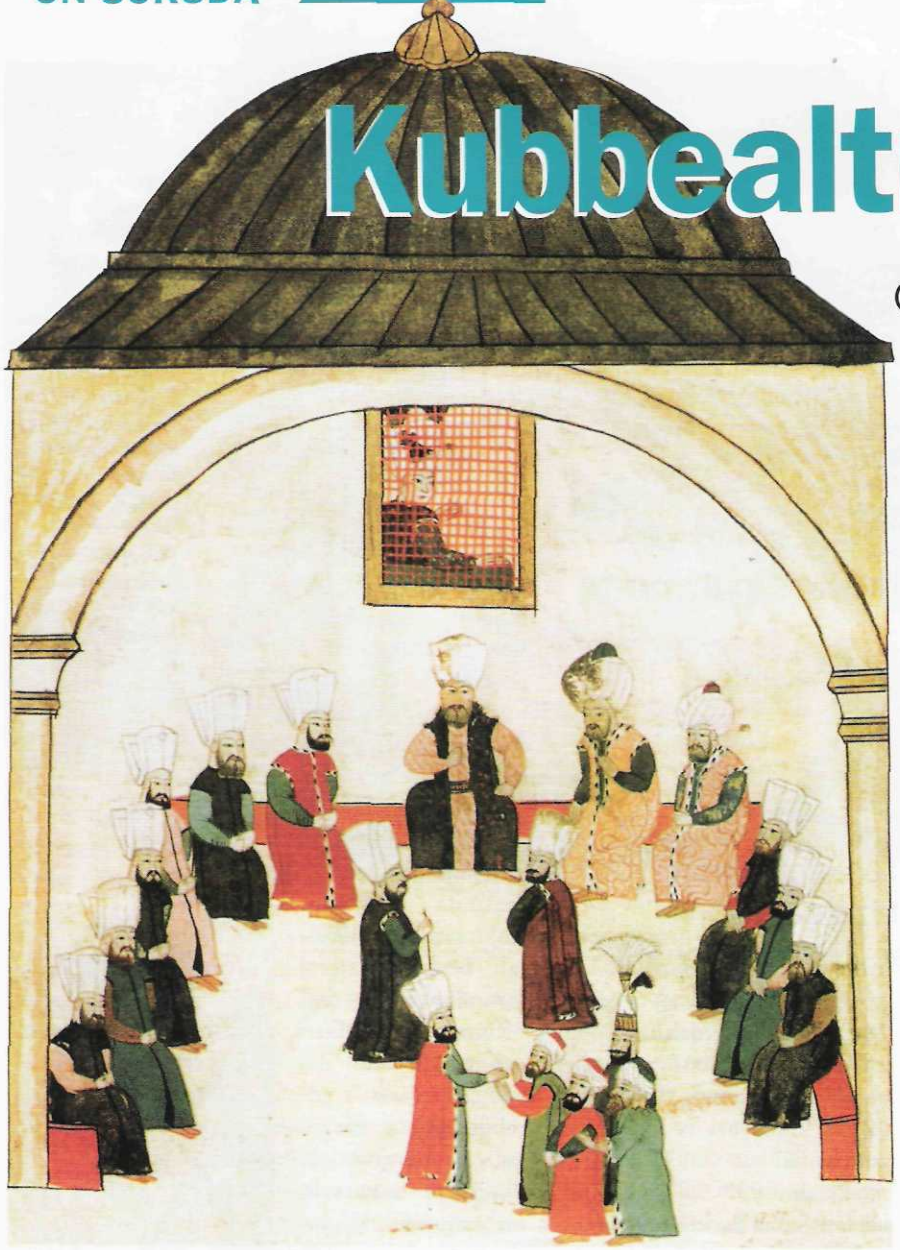

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Kubbealtı'ndaki

Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük karar organı Divân-ı Hümâyûn idi. Üç kıtaya yayılan İmparatorluk, Topkapı Sarayı'nda bulunan Kubbealtı'ndaki Divân-ı Hümâyûn toplantılarıyla yönetilirdi.

ERHAN AFYONCU

1. Divân-ı Hümâyûn nasıl kuruldu?
2. Fatih devrinde Divân'da ne değişiklik oldu?
3. Divân'a kimler katılırdı?
4. Divân ne zaman toplanırdı?
5. Divân-ı Hümâyûn nerede toplanırdı?
6. Divân'da nasıl oturulurdu?
7. Protokol kuralları nelerdi?
8. İşlemler Divân'da nasıl yürütülmekteydi?
9. Divân'ın konuları nelerdi?
10. Divân'ın yetkileri nelerdi?

1 Divân-ı Hümâyûn nasıl kuruldu?

Bazı Osmanlı tarihleri, Osman Gazi'nin zaman zaman 'Divân' topladığını söyler. Ancak bunlar muhtemelen aşiret yönetimindeki *toplantılardan birisiydi.* Üyeleri ve toplanma şekli belirlenmiş Divân-ı Hümâyûn değildi.

Orhan Gazi devrinde, devlet idaresinde 'vezir' adı verilen bir görevlinin ortaya çıkmasından sonra, Divân-ı Hümâyûn örgütlenmesi de gerçekleşti.

Âşıkpaşazâde Tarihi, devlet adamlarının Divân toplantılarına burmalı dülbend, yani bir çeşit sarıkla katıldıklarını yazar. Bu da Divân'ın belli

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Divân-ı Hümâyûn

kurallara göre düzenlendiğini gösterir.

Divân-ı Hümâyûn, Orhan Gazi döneminde kurulduktan sonra, devletin büyümesine paralel olarak gelişimini sürdürüp, Fatih Sultan Mehmed zamanında klasik halini aldı.

Osman Gazi

2 Fatih devrinde Divân'da ne değişiklik oldu?

Fatih devrine kadar, Divân-ı Hümâyûn bizzat padişahların başkanlığında, bu tarihten sonra da veziriazamın riyasetinde toplandı. Padişah, Divân başkanlığını bıraktı.

Bu değişim, Fetih'ten sonra, Roma'nın İmparatorluk, İslâm devletlerinin Sultanlık ve Türklerin Hakanlık geleneklerini Fatih'in kendi kişiliğinde birleştirme fikrinin sonucuydu.

3 Divân'a kimler katılırdı?

Fatih'in devletin idarî teşkilât ve teşrifâtında, yani protokolünde meydana getirdiği büyük yapısal değişim neticesinde, yeni bir çehreye kavuşan Divân-ı Hümâyûn'a katılanlar, iki ana gruba ayrılmaktaydı:

Erkân-ı erbaa ismiyle anılan ve başta sadrazam olmak üzere, vezirler, kazaskerler, defterdârlar ile nişancıdan oluşan ilk zümre Divân'ın aslî üyeleri olup, orada fikir beyan etme ve karar verme yetkisine sahiptiler.

Bu asli üyelerin arasına bazı görevliler de şartlı olarak dahil olabilmekteydi. Bunlardan yeniçeri ağaları, vezir rütbesinde iseler, Divân'a katılabilirlerdi.

Üzerinde vezirlik payesi de bulunan kaptanıderyalar da İstanbul'da bulundukları zaman Divân toplantısına iştirak ederlerdi.

Orhan Gazi

Beylerbeyilerden herhangi birisi İstanbul'da iken, aynı şekilde Divân'a katılma hakkına sahipti. Ancak 18. Yüzyıl'dan itibaren, beylerbeyi makamında bulunanlar Divân toplantılarına katılmadılar.

Divân-ı Hümâyûn'un aslî üyesi olmadığı halde toplantılara katılanlar ise, maiyetinde Divân bürokrasini yürüten bir kâtipler zümresi bulunduğu halde reisülküttâp, büyük ve küçük tezkireciler, çavuşbaşı, kapıcılar kethüdâsı, teşrifâtçı, asesbaşı, subaşı gibi görevlilerdi.

Divân-ı Hümâyûn hizmetkârları diye anılan bu gruptakiler, sadece hizmetlerini yaparlar ve aslî üyelerin aksine, toplantı müddetince ayakta beklerlerdi.

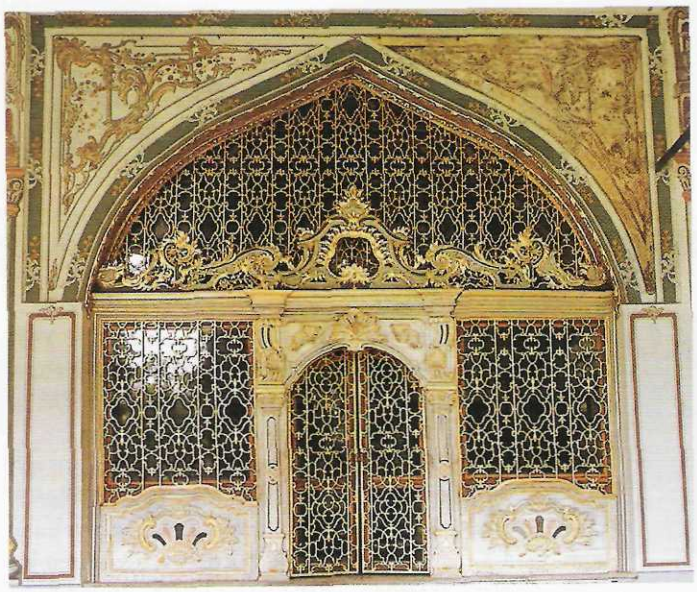

Topkapı Sarayı'nda, Divân-ı Hümâyûn'un toplandığı kubbe altı [sol sayfada]: Ortada oturan Sadrazam'ın başının üstünde, padişahın kimseye görünmeden toplantıyı izlediği kafes yer alıyor.

Vanmour'un bir yağlıboya tablosunda, 18. Yüzyıl başlarında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa döneminde bir Divân toplantısı [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Divân odasının parmaklıklı bölmesi [sağda]: Bu bölmenin arkasında, memurlar ve arz sahipleri yer alırdı. Divân'a bağlı Divit odasının girişi [en sağda]. Divân-ı Hümâyûn kâtiplerinin çalıştıkları bölüm [altta]: Solda Divân bölümü, sağda ise, arşivlerin bulunduğu divit odası yer alıyor.

4 Divân ne zaman toplanırdı?

Orhan Bey zamanından Fatih zamanına kadar Divân-ı Hümâyûn, genellikle haftanın hemen her günü sabah namazından sonra toplanıp, öğlene kadar çalışmaktaydı.

III. Murad

Fatih'in Divân başkanlığından çekilip, arza girme uygulamasını başlatmasından sonra, Divân'ın aslî üyelerinin, haftanın dört günü huzura çıkarak kendi memuriyet sahaları hakkında padişaha bilgi vermeleri âdeti benimsendi.

16. Yüzyıl sonlarına doğru Divân toplantıları haftanın yalnızca dört günü; cumartesi, pazar, pazartesi ve salı günleri yapılmaya başlandı.

III. Murad devrinde salı ve pazar günleri arz yapılması usulü kabul edilerek, her Divân günü arza girilmesi âdetinden vazgeçildi.

III. Mehmed devrinde ise, toplantı günleri salı ve pazar olmak üzere haftada iki güne indirildi ve salı da, arza girme günü oldu.

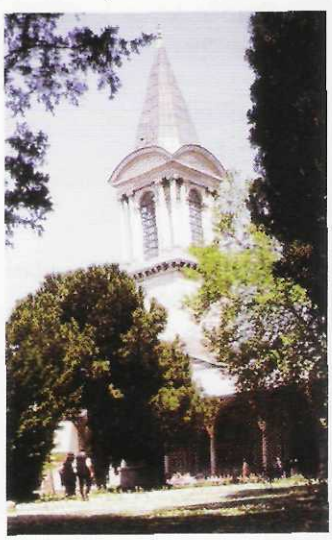
Bu süreçte, devlet işlerinin ve çeşitli meselelerin görüşülüp bir karara bağlanmasında, önce sadrazamların 'İkindi Divânları' ön plana çıktı. 17. Yüzyıl'ın ortalarından itibaren oluşmaya başlayan Paşa Kapısı (Bâb-ı Âsafî / Bâb-ı Âlî), zamanla Divân-ı Hümâyûn'un yerine, devlet işlerinin görülmesinde, yeni bir hükümet merkezi oldu.

Harem'den Divânhâne'ye açılan ve Kasr-ı Adl (Adalet Kasrı) adı verilen kulenin [en sağda] içindeki kafesli bir bölme arkasından, padişah zaman zaman Divân'ın işleyişini takip ederdi.

Divân-ı Hümâyûn, II. Mahmud'un reformlarından sonra, eski bir gelenek ve şatafat vasıtası olarak kaldı; ancak ulûfe dağıtımı ve elçi kabulleri sırasında toplanmayı sürdürdü.

5 Divân-ı Hümâyûn nerede toplanırdı?

Osmanlı saraylarında Divân-ı Hümâyûn toplantılarının yapıldığı yerler olan divânhâneler hakkında, ilk dönemlere dair

http://groups.google.com/group/merakediyorum

bilgimiz sınırlıdır.

Bursa Sarayı zaten bilinmez; 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda büyük hasar gören Edirne Sarayı'nda ise, Divân toplantıları için tahsis edilmiş bir Kubbealtı olduğu bilinir.

Topkapı Sarayı'nda ise, Divân-ı Hümâyûn toplantıları, Kanunî zamanına kadar ikinci avluda, bugünkü Divânhâne'nin hemen arkasında yer alan Eski Divânhâne'de yapılırdı.

Bugünkü üç kubbeden oluşan Kubbealtı binası, Eski Divânhâne'nin yetersiz kalması üzerine, Kanunî'nin saltanatı başlarında, veziriazam İbrahim Paşa tarafından yaptırıldı.

Kubbealtı'nın üç kubbesinden 'Divânhâne' ismiyle anılan birisi, Divân toplantı yeri idi. Bu kısımda, Divân üyelerinin teşrifât kaidelerine göre belirlenmiş oturma yerleri vardı.

6 Divân'da nasıl oturulurdu?

Sadrazam ve vezirlerin oturduğu ve yerden yarım metre kadar yükseklikteki sedirin üst kısmında, sadrazamın oturduğu yerin hemen arkasında, padişahın gizlice Divân toplantılarını dinleyebildiği 'Kasr-ı Adl' isimli odanın kafesli penceresi bulunurdu.

Divânhâne'nin bitişiğinde, kapıdan girilince sağ taraftaki ikinci kubbenin altında, Divân-ı Hümâyûn hacegânı, maliye kalemlerinin halife, kâtip ve şâkirtleri bulunurdu.

II. Mahmud

Bu ikinci kubbe ile üçüncü kubbe arasında yer alan ve reisülküttâp tahtası ismi verilen bölüm, reisülküttâba bağlı olarak Divân bürokrasisini yürüten Divân-ı Hümâyûn kâtiplerinin yeriydi.

Üçüncü kubbenin altındaki bölüm, Divân-ı Hümâyûn'da tutulan defterdârlıkla ilgili her türlü kaydın sandıklar içinde muhafaza edildiği Defterhâne-i Âmire idi.

Sadrazam, Divânhâne'deki sedirde, Kasr-ı Adl'e açılan kafesli pencerenin hemen önüne, vezirler ise onun sağ tarafına mevkilerine göre otururlardı. Sadrazamın solunda kadıaskerler yer alır, kapının girişine yakın bir yerde defterdârlar, onların karşısında da nişancı otururdu.

Nakkaş Osman'ın Hünername'sindeki Divân-ı Hümâyûn minyatüründen detay [üstte]: Minyatürün üst bölümündeki görüntüde, padişah, Adalet Kulesi'ndeki kafesten Divân'ı izliyor.

7 Protokol kuralları nelerdi?

Divân-ı Hümâyûn toplantıları, simgelerle yüklenmiş, katı ve ayrıntılı teşrifat geleneklerine bağlı olarak icra edilirdi.

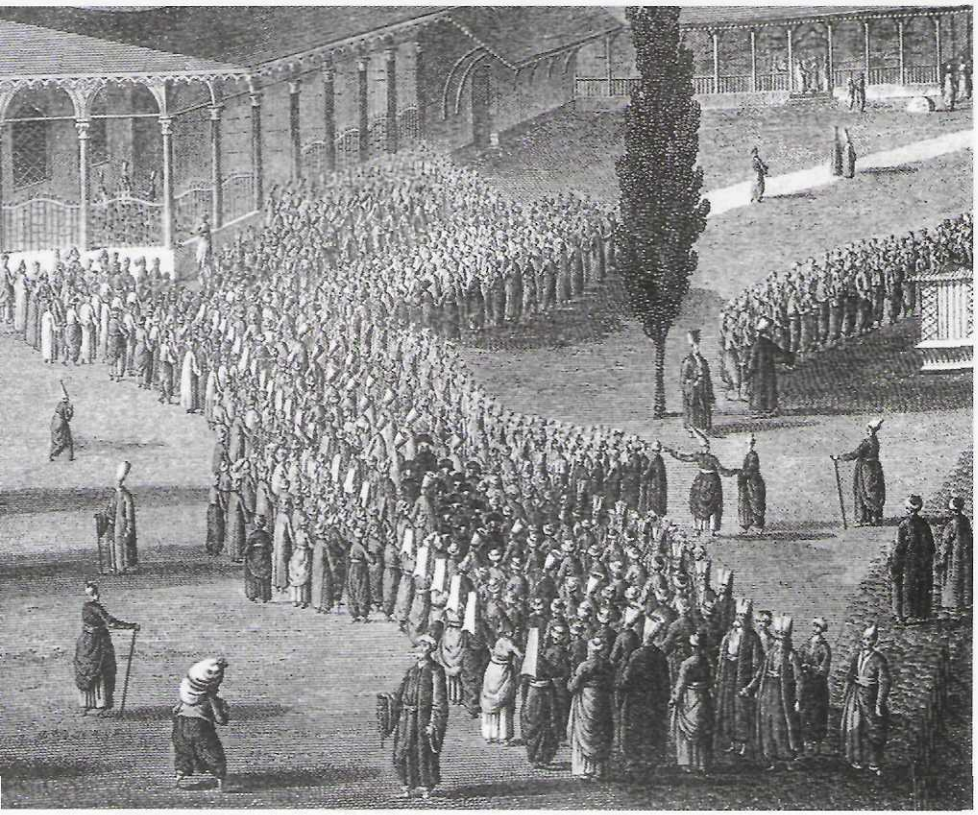
Bu konuda İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın 'Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı' isimli eserinde önemli bilgiler verilir.

Divân halkı sabah namazı-

Şeyhülislâm ve kadıaskerler [solda]: 15. Yüzyıl'da oluşturulan ve kazaskerlik makamının üstünde yer alan Şeyhülislâmlık makamının temsilcileri, Divân-ı Hümâyûn üyesi değillerdi.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Divân Meydanı'nda, kapıkullarına ulufe dağıtımını temsil eden bir 19. Yüzyıl gravürü [üstte]. Topkapı Sarayı'nın Sofa Köşkü'nde yer alan divânhane [sağ sayfada, üstte].

nı genellikle Ayasofya Camii'nde kılarlardı. Bu arada yeniçeri ocağı ve süvari bölükleri ağalarıyla bir miktar yeniçeri caminin Bâb-ı Hümâyûn isimli giriş kapısına bakan minaresi önünde, önceden belirlenmiş yerlerinde, iki sıra halinde dizilirler; namazdan çıkan Divân üyeleriyle vezirler de buraya gelerek, mevkilerine uygun biçimde saftaki yerlerini alırlardı.

Nihayet toplanma tamamlanınca, meydan duacısının yüksek sesle dua edip, 'Fatiha' demesiyle, hep birlikte Fatiha Sûresi okunur, sarayın ilk kapısı olan Bâb-ı Hümâyûn açılırdı.

Vezirler, reis tahtası önünde kendilerini bekleyenlerin selâmını aldıktan sonra, bütün erkân Divânhâne'ye girer; herkes yerli yerinde ayakta beklerdi.

Sadrazam da gelip, herkes yerli yerine oturduktan sonra, iki görevli hazine önünde Fetih Sûresi'ni okumaya başlar, bu sırada Divân erkânına akide şekeri dağıtılırdı. Fetih Sûresi'nin bitmesiyle birlikte yeniçerilere de çorba dağıtılırdı. Yine bu sırada çavuşbaşı ve tezkereciler tarafından hazine ve defterhânenin mühürleri açılıp, o gün kullanılacak defterler Divânhâne'ye getirilirdi.

Nihayet bütün hazırlıkların tamamlanması üzerine, çavuşbaşı ağa, elindeki asayı yere vurur, bu işaret üzerine Divân-ı Hümâyûn toplantısı başlardı.

İşlemler Divân'da nasıl yürütülmekteydi?

Divân'da önce devletin iç ve dış meseleleri görüşülür ve bu konularda alınan kararlara dair evrak hazırlanırdı. Bundan sonra herhangi bir işin veya davanın halli için Divân'a gelen halkın dinlenmesine başlanırdı.

Dışarıda bekleyenler, çavuşlar ve kapıcılar marifetiyle, kafile halinde ve bir sıra tertibinde getirilirler, çavuşbaşı ve kapıcılar kethüdâsı bu kimseleri bulundukları yerden alarak Divânhâne'ye sokardı.

Divân-ı Hümâyûn'a sunulan arzuhaller, sadrazamın huzurunda, önceleri reisülküttâp tarafından okunurken, 18. Yüzyıl'ın başlarından itibaren, bu görevi büyük ve küçük tezkireciler yerine getirmeye başladılar.

Divân'ın konuları nelerdi?

Divân-ı Hümâyûn'u en fazla meşgul eden meseleler, imparatorluğun dört bir yanından gelen istek sahiplerinin talepleri ile yerel kadının verdiği kararı beğenmeyen, kendi bölgesindeki memurlardan baskı gördüğünü iddia eden, birisiyle anlaşmazlığa düşen ya da da-

Divân-ı Hümâyûn'un aslî üyesi olmadığı halde toplantılara katılanlar arasında en önemli görevli reisülküttâp idi: Reisülküttâp'ın konağından çıkış merasimini temsil eden bir görüntü [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

ha başka sebeplerle şikâyetlerini Divân'a intikâl ettiren kimselerin davaları idi.

Divân'da davalı ve varsa davacı, bizzat kendi kendini müdafaa eder, lüzum görülürse yerel kadıdan bu konuda bilgi istenir ya da çavuşlar veya mübaşir adı verilen görevliler o bölgeye gönderilerek araştırma yapılırdı.

İsteyen herkes, din, dil, ırk ve içtimaî mevkii farkı gözetilmeksizin Divân'a müracaat edebilirdi.

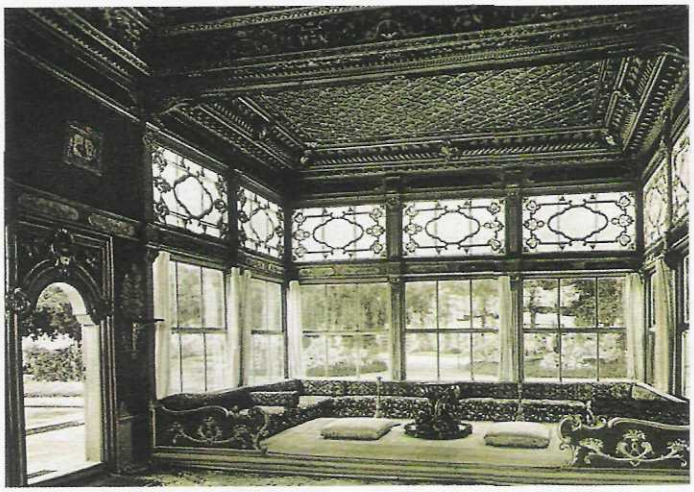
Divân erkânı, muayyen bir iş bölümü ile çalışırdı.

Sadrazam, huzurunda okunan arzuhallerdeki meseleler hakkında kesin bir karara varamadığında, meseleyi, şer'î bir dava ise kazaskere, malî bir dava ise defterdâra, toprakla ilgili bir konu ise nişancıya havale ederdi.

Şikâyetçilerin fazla olması durumunda, sadrazamın müsaadesiyle ikinci vezir de dava dinler, tayin, azil ve maaş zammı haricindeki işleri hallederdi.

Ayrıca vezirler nişancının işinin çok olduğu zaman, yine sadrazamın emriyle, ferman ve berâtlara tuğra çekmede nişancıya yardım ederlerdi.

10 Divân'ın yetkileri nelerdi?

Padişahın vekillerinin iştirakiyle ve padişah adına tertip edilen Divân-ı Hümâyûn, 17. Yüzyıl'ın sonlarına kadar, Osmanlı'nın en güçlü kurumlarındandı.

Okul kitaplarında, bu kurumun günümüzün bakanlar kuruluna benzetilmesi hatalıdır ve bu kurumun idarî felsefenin anlaşılmasını imkânsız kılmaktadır.

Damat İbrahim Paşa

Ahmet Mumcu, Divân-ı Hümâyûn'un yetkilerinin siyasî, hukukî ve iktisadî-malî olmak üzere üç başlık halinde değerlendirilebileceğini söyler.

Buna göre Divân'ın siyasî yetkileri; hiçbir fark gözetmeksizin bütün Osmanlı tebaasının emniyetinin sağlanması, devlet kademelerinde gerekli tayin, terfi veya azillerin yapılması, yabancı devletlerle ilişkilerin esasının belirlenmesi, savaş ve barış şartlarının saptanması, elçi kabulü, elçilerden gelen taleplerin değerlendirilmesi gibi geniş bir yelpazeye yayılmaktaydı.

Hukukî yetkileri; padişah adına örfî kanunların hazırlanması, bir suç işleyen ya da hakkında şikâyet bulunan reayâ ve askerî sınıf mensuplarının muhakeme edilmesi, daha evvel eyâlet divânlarında ya da yerel mahkemelerde sonuca bağlanmış bir davanın tekrar görüşülmesi, bir davanın yeniden görüşülmek üzere başka bir mahkemeye havale edilmesi, suçu sabit bulunanların cezalarının infazı gibi, oldukça geniş bir alanı kapsamaktaydı.

İktisadî-malî yetkileri ise, verginin etkili ve âdil bir şekilde toplanmasını sağlamak, vergi politikalarını belirlemek, arazilerin statülerinin tespit ve muhafaza edilmesi, para politikalarının tayini, yerli ve yabancı ticaretin yönlendirilmesi, iltizâm ve mukataa işlerinin düzenlenmesi gibi hayli genişti.

Divân-ı Hümâyûn, günümüzdeki Meclis, Bakanlar Kurulu ve Yargı tarafından yürütülen yasama, yürütme ve yargı işlemlerini tek başına üstlenmişti. ■

BİBLİYOGRAFYA

- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı, Ankara 1988
- Ahmet Mumcu, Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Dîvân-ı Hümayûn, Ankara 1986
- M. Baha Tanman, "Osmanlılar'da Divânhâne", TDV İslâm Ansiklopedisi, IX, 442-444
- Recep Ahıshalı, "Divân-ı Hümayûn Teşkilâtı", Osmanlı, VI, ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 24-33
- Murat Uluskan, Divân-ı Hümâyûn Çavuşları, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2004
- Halil İnalcık, Osmanlı İmparatorluğu: Klâsik Çağ(1300–1600), çev. Ruşen Sezer, İstanbul 2003
- Mehmet İpşirli, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilâtı", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1994, s. 139-281
- Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-III, İstanbul 2004.

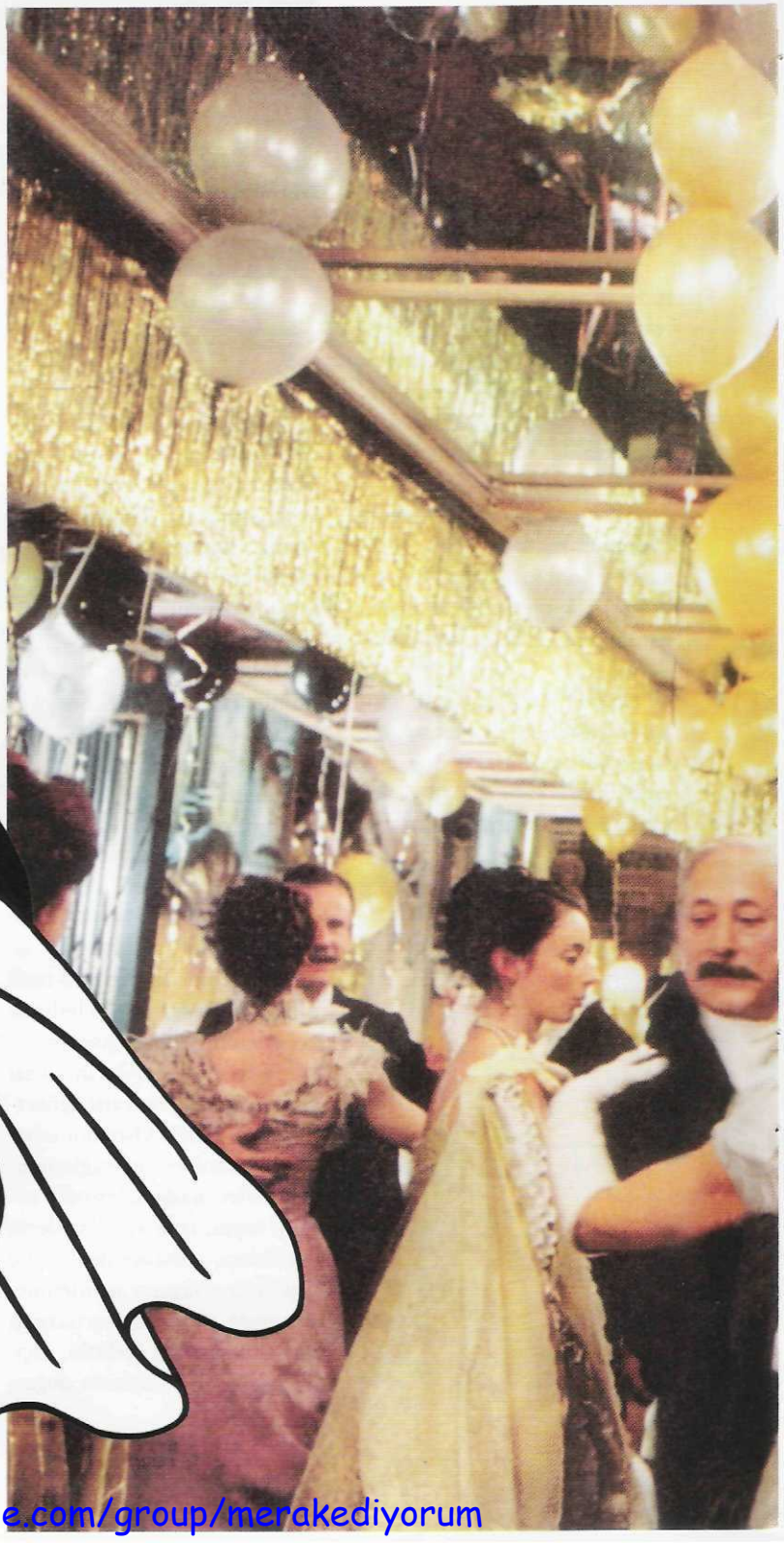
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Arsen Lüpen'i

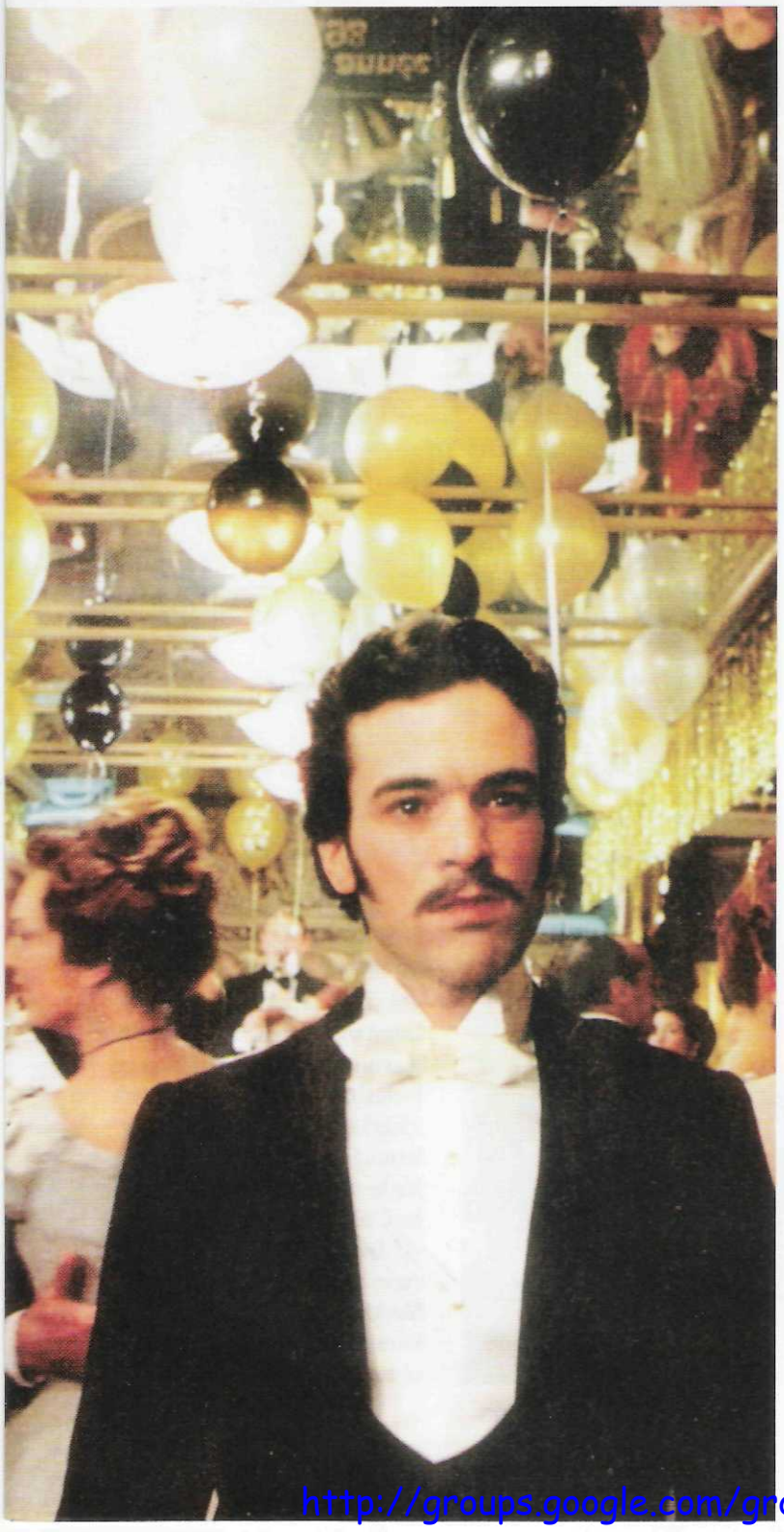
19. Yüzyıl sonlarında 'La Belle Epoque' diye anılan dönemde, Fransa'da burjuvazinin de yükselişiyle, toplumun yapısı hızla değişir; hırsızlar bile 'kibar hırsız' olur!

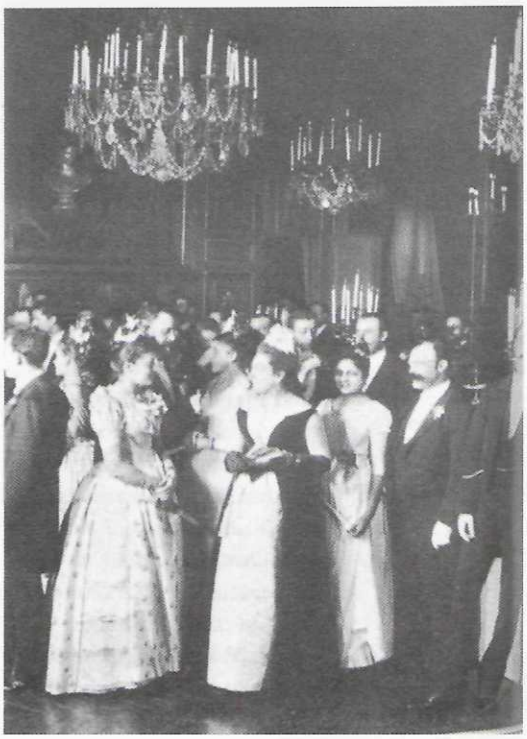

http://groups.google.com/group/merakediyorum

yaratan dönem

MİNE HAKSAL

Telefon, telgraf, otomobil, sinema makinesi, X ışınları, radyoaktivite, gramofon ve daha nice buluş... 19. Yüzyıl'ın kazanımları 20. Yüzyıl başından itibaren, gündelik yaşamda da, açık bir biçimde etkisini gösterecektir.

Batı âleminde, ticarî, askerî, teknik ve bilimsel alanda kıyasıya bir rekabet söz konusudur. Avrupalı büyük devletler birbirleriyle kapışmanın eşiğindedirler...

Bu devletlerden Fransa'da, 20. Yüzyıl'ın bu ilk yılları, daha sonraları 'La Belle Epoque'

25 Ağustos'ta vizyona giren Arsen Lüpen filminde Romain Duris [solda], 19. Yüzyıl sonu Paris gecelerinin seçkin mekânlarında [üstte; dönemin bir fotoğrafında] arzı endam ederek kibar hırsızlık mesleğini icra eder. Bu kibar hırsızın kişiliği ise, 19. Yüzyıl'dan bu yana, birçok çizerin desenlerinde hayat bulmuştur [en solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

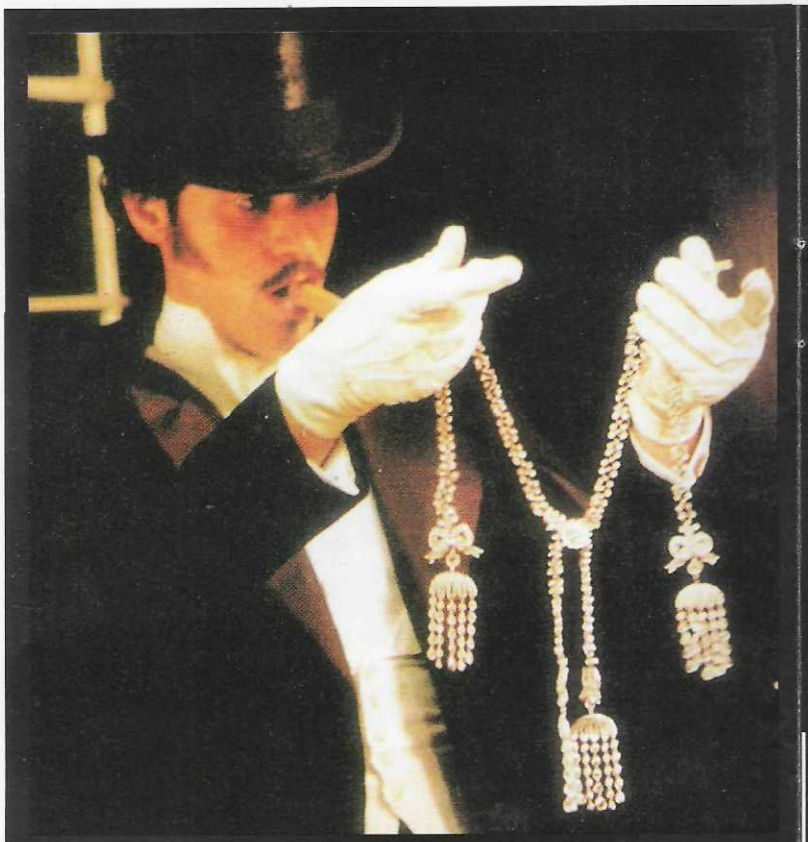

Bir roman kahramanı olarak Arsen Lüpen'in yaratıcısı Maurice Leblanc, 1910'da yorgun bir çehreyle objektife poz veriyor [üstte].

(Güzel Dönem) diye anılacak, gam kasavetten uzak, keyif unsurunun ön planda olduğu bir süreç yaşanır... Bu dönem, yaşanırken de anlatıldığı kadar renkli miydi ya da kimin için renkliydi tartışılır; ama şurası bir gerçek ki o yıllar burjuvazinin zaferinin taçlandığı yıllardı.

Giyim kuşamda, âdetlerde, zevklerde, eğlence anlayışında ve düşüncelerde büyük değişiklikler gerçekleşecekti bu dönemde... Önemli bir değişiklik de, ev soygunlarındaki artıştı...

Zengin evleri, 'çalınmayı bekleyen' kıymetli eşya ile doluydu; ama iyi de korunmaktaydı. Artık 'uzun yol haydutları' dönemi geride kalmıştı. Onların bu tür evlere, kentsoyluların malikânelerine girmeleri zordu ve dolayısıyla, kaba soygundan 'nitelikli' hırsızlığa geçilecekti... Hırsızlar, kibar çevrelerde yadırganmayacak türden kişiler olmalıydılar.

Yeni bir Arsen Lüpen filmi

İlk 'Arsen Lüpen' öyküsünün 100. yılı vesilesiyle 2004 yılında, bir film çevrildi. Türkiye'de bu ay gösterime girecek olan filmin yönetmeni Jean-Paul Salomé, oyuncuları Romain Duris, Kristin Scott Thomas, Pascal Greggory, Eva Gren, Robin Renucci... Filmin senaryosu, 'Kontes Cagliostro' (1923) adlı Arsen Lüpen kitabı esas alınarak hazırlanmış.

La Belle Epoque döneminin doruk noktası, zengin Fransa'nın daha da zenginleşmek ve dış ilişkilerini güçlendirmek için gerçekleştirdiği 1900 Sergisi'dir: Fransa'nın 1899'da seçilen Cumhurbaşkanı Emile Loubet serginin açılışına gelirken [sağda].

Fransa'da basın da, kendi çapında bir dönüşüm içindeydi ve 'bulvar gazeteleri' iyice yükselen satışlarla, altın çağlarını yaşamaya başlıyorlardı. Yayın yönetmenleri, okuyucu kitlesini daha da artırmak için, kentteki 'polisiye' haberlere ağırlık veriyorlar; gazetelerde 'kibar hırsızların icraatları' anlatılıyordu...

İşte böyle bir ortamda, Pierre Lafitte adlı yayıncı da, 'farklı' bir dergi çıkarmaya karar verir. Lafitte, kurucusu olduğu bisiklet kulübünden

http://groups.google.com/group/merakediyorum

La Belle Epoque dönemine ait bir kartpostalda, anahtar deliğinden gözetlenen 'hanım' [solda]: Giderek zenginleşen burjuvazinin çevresinde geniş bir hizmetkârlar ağı oluşur ve bu da bir başka bakış açışının, alttakiler-üsttekiler kültürünün ürünlerini yaratır.

arkadaşı yazar Maurice Leblanc'a öykü siparişleri verir.

Ondan, İngiltere'de büyük yankı uyandıran Sherlock Holmes'un maceralarından esinlenerek, halkın ilgisini çekecek bir kişilik yaratmasını ister.

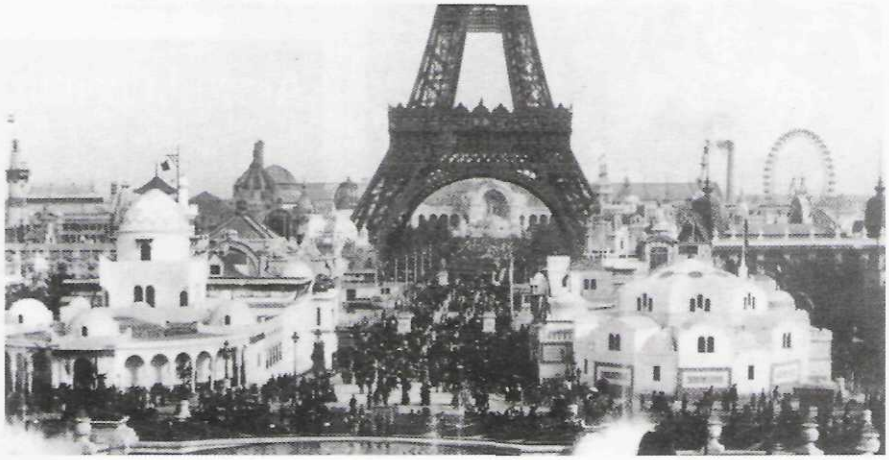
Maurice Leblanc ise, o güne dek pek çok öykü ve romana imza atmış olmasına karşın, sadece belli çevrelerde beğeni toplamış, geniş kitlelere ulaşamamış bir yazardır. Ancak insan ruhunun derinliklerini ele alan titiz bir tarzı ve üzerinde çok çalışılmış edebî bir üslubu vardır.

Pek içine sinmese de, Leblanc geçimini sağlamak için çeşitli dergilere yazılar yazmaktadır: 'Auto' dergisine yazdığı 'Spor Öyküleri' onun macera edebiyatına kayışının başlangıcı olur.

Nitekim 'Bir Centilmen' adlı öyküde anlattığı otomobil hırsızı, bir anlamda Arsen Lüpen'in (Arsène Lupin) habercisidir. "Arsen Lüpen'in Tutuklanması" adlı ilk öykü, 1905 Temmuz'unda yayımlandığında, büyük yankı uyandırır.

Daha önce hiç görülmemiş bir yöntemle kaleme alınmıştır; anlatıcı suçlunun kendisidir, yani Arsen Lüpen'dir, yazar ise Lüpen'in sırdaşı konumundadır.

Yine öykü tarzında yazılan daha sonraki maceralarda da, bu sırdaşlık hissedilir. Öyle ki, okuyucu Arsen Lüpen'in gerçek bir kişi olduğu duygu-

1900 Sergisi'nin simgesi de, sergi pavyonlarından bir çoğunu çevresinde toplayan Eyfel Kulesi olacaktır [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

1900'lerin ilk yıllarında, Fransız gazeteleri 'polisiye vakalara' çok geniş yer verirler: Le Petit Journal'deki illüstrasyonda görüldüğü gibi, aşk cinayetlerinin ayrıntılı çizimleri gazete sayfalarına yansır [sağda]. Bu dönemde, Paris'in eğlence mekânları, soyluların olduğu kadar, burjuvaların da kendilerini gösterdikleri yerler olmuştu [en sağda].

suna kapılır...

Tefrika halinde basılan öyküler birbirini izler; bir süre sonra Arsen Lüpen'in ünü bütün dünyaya yayılacaktır.

Yazar, 1941 Kasım'ında Alman işgalinden kaçarak sığındığı Perpignan'da 77 yaşında ölene dek, kahramanının maceralarını aktarmaya devam eder...

Bugün 100 yaşını geride bırakan Arsen Lüpen'in yüzünde tek bir kırışık bulamazsınız, o doğduğu ve tüm maceralarını yaşadığı 'La Belle Epoque' dönemindeki gibi, hâlâ 30 yaşındadır...

Silindir şapka, fildişi ya da gümüş veya altın topuzlu baston ve monokl 'zamane beylerinin' vazgeçilmez aksesuvarlarıdır. Onların gardırobunda jaketatay, redingot ve frak bulunmalıdır.

'Bir centilmen', bıyığına ve sakalına itinayla biçim verir, bıyıksız sakalsız dolaşmak, ancak aktörlerle hizmetkârlara yaraşır. Arsen Lüpen de her zaman şık ve bakımlı bir centilmendir.

Yaşadığı çağdaki teknik gelişmelerin, tarihî olayların yakın takipçisidir. Maceralarında geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek sık sık kesişir. İlk öykülerde yürüyüşler ve paytonlar ağırlıktayken, sonrakilerde daha modern ulaşım araçları ön plana geçer.

'Yeni asır' 20. Yüzyıl, hızı keşfeder, Lüpen de bunun keyfini yaşar. Otomobil, seçkinler tabakasına ait olmanın bir ifadesidir. 1909'da çıkan 'Ford T' en fazla saatte 70 km yapabilirken, aynı yıl Lüpen'in otomobili saatte 120 km ile, duyulmamış bir hıza erişebilmektedir.

Trende birinci mevkide seyahat eden kahramanımızın özel yatın yanı sıra "su altında kendi kendine hareket edebi-

Belle Epoque döneminin bir özelliği de kadınların toplumda öne çıkmasıydı: Paris'te 3 Mayıs 1908 seçimlerinde feministler bir sandığa el koyuyorlar [altta].

Arsen Lüpen'in 7 macerası

Güncel Yayıncılık son yıllarda Arsen Lüpen'i yeniden meraklılarıyla buluşturdu. Şu anda yedi kitap çıkmış durumda: 813, Kristal Tıpa, Arsen Lüpen Herlock Sholmès'e Karşı, Kibar Hırsız, Oyuk İğne'nin Esrarı, Kontes Cagliostro ve Saat Sekizi Çaldı...

http://groups.google.com/group/merakediyorum

len kayığı", kruvazörü, hatta bir denizaltısı vardır.

Gerçi uçak 1920'de girer öykülere; ama uçak üreticisi Blériot, 1914'te reklam için, 'modern' kavramıyla özdeşleşmiş bu 'genç adamı' kullanacaktır!

Elektrikle aydınlanan mekânlar, WC'ler, diş macunu, Lüpen romanlarının satırları arasında yerini alır.

Telefonun ancak ayrıcalıklı kimselerde bulunduğu bir sırada Etretat falezlerinde (Oyuk İğne, 1909) bir telefon santrali ve Londra'yla direkt teması sağlayan bir hat mevcuttur. Curie'lerin 1898'de buldukları radyum 'Kırk Tabutlu Ada'da (1919) romanın düğüm noktasını oluşturur...

Arsen Lüpen yaşlanmaz; ama zaman içinde, yazarıyla birlikte evrim geçirir. İlk öykülerde yoksullara karşı acımasız davranan zenginleri soyar; zamanın gözde akımı anarşizme sempati duymaktadır.

Mamafih soylulara da belli bir yakınlığı vardır. Kılık değiştirdiğinde, genellikle soylu birinin kimliğine bürünür. Esas boy hedefi, finans ve siyasetle uğraşarak ya da 'karanlık işler' çevirerek servet sahibi olmuş 'sonradan görme' zenginlerdir.

1892'de patlak veren Panama Skandalı'nın rüşvetçi milletvekili ve senatörlerinin izini 'Billur Tıpa'da (1912) buluruz. Yurtseverdir, ülkesinin sanat eserlerine, topraklarına ya da bilimsel buluşlarına sahip çıkar:

'Oyuk İğne'de "Fransa krallarının hazinesini" olduğu gibi devlete bırakır, komisyon dahi almaz. 1905'te Tanca'da Fas'ın bağımsızlığını

Türkçe'deki Arsen Lüpen'ler

Erol Üyepazarcı'nın 'Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes' adlı incelemesinden öğrendiğimize göre, ilk Arsen Lüpen çevirileri Cumhuriyet öncesi dönemde Selanik'te yayımlanan Asır gazetesi tarafından tefrika edilir. Bu çevirilerin ilgi görmesi üzerine, gazete 1907'de yayımlamaya başladığı 'Roman Hazinesi' isimli kitap serisinin ilk 6 cildini Arsen Lüpen'in maceralarına ayırır. İlk yerli Arsen Lüpen serisi ise, 1914 yılında yayımlanmaya başlanır, E. Âli ile Süleyman Sudi tarafından kaleme alınmıştır. Serinin kahramanı Nahit Sami'nin maceraları sonradan 'Gece Kuşları' isimli bir kitapta toplanır. Erotik öğelerin ağır bastığı bir polisiyedir bu... 1922'de Türk okuru Arsen Lüpen'in en popüler yerli versiyonu Cingöz Recai ile tanışır. Peyami Sefa'nın *[üstte]* 'Server Bedi' takma adıyla kaleme aldığı on hikâyelik "Cingöz Recai'nin Harikulâde Sergüzeştleri Serisi" ve yine on hikâyelik "Cingöz Recai Kibar Serseri Serisi" 20'li yıllarda birçok baskı yapar. 1928'de Latin alfabesine geçildikten sonra da defalarca basılır. Konteslerin yerini saraylı kadınlar almıştır. Olaylar Şişli, Nişantaşı ya da Adalar gibi dönemin mutena semtlerinde geçer. Cingöz Recai'nin de Lüpen gibi yardımcıları vardır; onlar sayesinde her olaydan yakasını sıyırıp yeni serüvenlere yelken açar. Yasa adamı Sertaharri memuru Mehmet Rıza Efendi, Cingöz'ü bir türlü alt edemez; o da Fransız polis memuru Ganimard'ın yerli versiyonudur. Cingöz Recai sinemaya uyarlanan ilk Türk polisiye roman kahramanı olur; filmde genç Ayhan Işık başroldedir *[üstte]*. Maurice Leblanc, Arsen Lüpen kitaplarından kazandığı parayla satın aldığı malikâneye 'Lupin' adını verecek, Peyami Sefa da o dönem çok satan ve hayatını idame ettirmesini sağlayan kitapları yazarken kullandığı müstear ada atfen "Bendeniz Server Bedi'nin evinde oturuyorum" diyecektir. 1930'larda ise Akşam Matbaası, Selami İzzet Sedes'in çevirileriyle altı ciltlik bir 'Arsen Lüpen: Harikulâde Maceralar' serisi yayımlar. 1950'lerde de ise Selek Yayınevi bu diziyi tekrarlar *[sağ üstte]*.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Belle Epoque döneminin bir başka özelliği de, 1890'larda yayılmaya başlayan bisiklet modasıydı [sağda]: **Bu moda kendi özel giyim kuşam tarzını da getiriyordu.**

desteklediğini açıklayan Alman İmparatoru II. Wilhelm'e '813' kitabında (1910) şantaj yaparak onu Fransa'nın Fas'taki egemenliğini kabul etmeye zorlar.

Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılan maceralarda, *Lüpen iyice milliyetçi bir tavrın* içine girecek, hatta bariz Alman düşmanlığı yapacaktır.

Arsen Lüpen giderek hırsızlıktan dedektifliğe doğru bir gelişme izler. Doğru yoldan sapanların peşini bırakmaz. Dul ve yetimin savunucusu kesilir. Bu arada zaman içinde kendisi de burjuvalaştığından, malına mülküne pek bağlıdır. Artık ev soymayı düşünmez. Leblanc 'Kaplanın Dişleri'nin (1920) önsözünde okuyucuya, "Yasaları artık sadece ülkesine daha iyi hizmet etmek için çığneyen" bir Lüpen ile karşılaşacağı haberini verir.

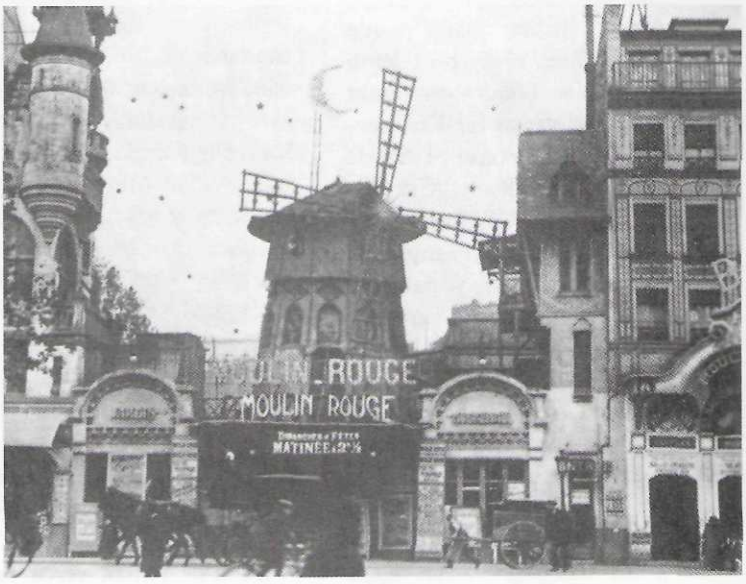
Kitabın sonunda Lüpen, sahip olduğu imkânlardan yararlanmak ve huzur içinde çiçek yetiştirmek üzere malikânesine çekilir. Öyle ki, son *maceralarında kahramanımız* zor durumda kalan genç kızların kendilerine kötülük yapacak kimselerden kurtulmak için yardımına başvurduğu bir kişiye dönüşmüştür. ■

La Belle Epoque:

Birinci Dünya Savaşı'nın ölüm ve yıkım dolu

1900'de Paris'in ünlü caddesi Champs-Elysées'de kupa arabaları, paytonlar ve üstü açık atlı bir omnibüs... Yine bu dönemde, çift atlı omnibüsler ve paytonlar giderek, yerlerini 'acayip gürültüler çıkaran' buharlı tramvaylara ve 'petrol ile' çalışan otomobillere bırakırlar. Ama o günlerde, 'asrın olayı' 1900'deki Paris Dünya Sergisi şerefine ulaşıma açılan ve Seine Nehri'nin altından geçen Paris Metrosu'dur.

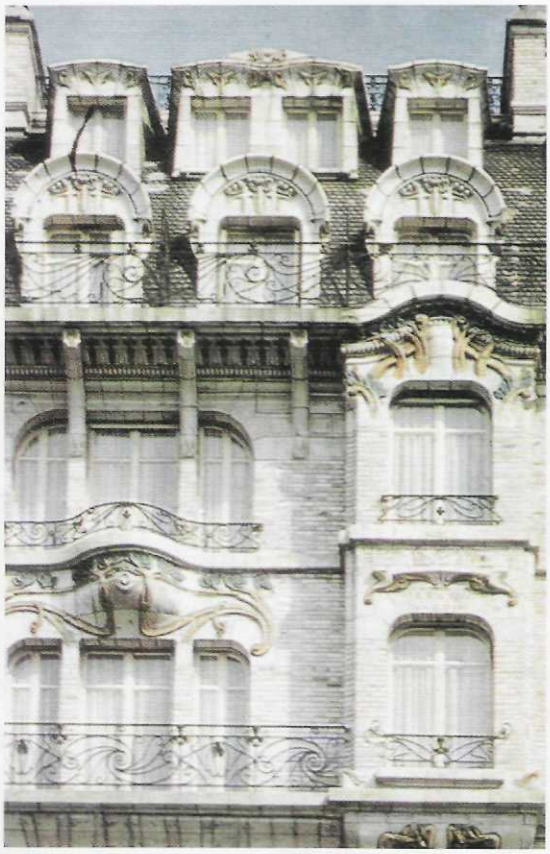

Ressam Toulouse-Lautrec'in desenlerinde ölümsüzleşen çılgın 'Cancan' dansının yapıldığı Moulin-Rouge, bu dönemin en fazla rağbet gören eğlence mekânlarından biridir. Burjuva aileleri, oğullarının bu türden 'sefahat yuvalarında' paralarını çarçur etmelerinden çok korkarlar; ama olan olur!..

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Paris, 'Avrupa başkenti' iken

günleri öncesinde, Fransa'dan bütün dünyaya, 'yaşama sevinci' yayılacaktı.

Mimarlık, burjuva evlerinin iç dekorasyonu ve mobilya tasarımında 'Art Nouveau' sanat anlayışı baskındır *[altta]*. Çiçek motifleri çok tutulur, binaların dış cephe süslemeleri, ferforje balkonlar ve pencere doğramalarının ahşapları bu motiflerle bezelidir *[üstte]*.

'Kibar' çevrelerin kadınları, çok gösterişli giyinirler: Göz alıcı şapkalar, üzerinden çiçekler, tüyler fışkıran; yüze gizemli bir hava veren yarım tüller, boyna konulan uzun ince kürkler, bazen koltukaltına kadar uzanan upuzun eldivenli elleri soğuktan koruyan manşonlar, yere kadar inen kat kat jüponlu etekler, dolgun omuzları sergileyen dekolteler...

Cam tekniğinde yenilikler yaratan ve tasarımlarıyla 'Art Nouveau' üslubunun geliştirilmesine önemli katkılarda bulunan Emile Gallé gibi, daha sonra Daum Kardeşler ve Lalique gibi sanatçıların yaratıcılığı, bu dönemde, Fransız cam sanatına da ivme kazandırır.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Genç Cumhuriyet'in

80 yıllık bir öykü

Risaset-i Cumhur Orkestrası heyetinin [sağda, haritanın etrafında], 1926'da, Karadeniz gemisindeki Türk Seyyar Sergisi ile, Avrupa'ya yaptığı gezinin güzergâhı:
1. İstanbul,
2. Cezayir'in Bône (Annaba) limanı,
3. Barcelona,
4. Le Havre,
5. Londra,
6. Amsterdam,
7. Hamburg,
8. Stockholm,
9. Helsinki,
10. Leningrad (St. Petersburg),
11. Danzig (Gdansk),
12. Gdynia,
13. Kopenhag,
14. Anvers,
15. Marsilya,
16. Cenova,
17. Napoli,
18. İstanbul

(Risaset-i Cumhur Orkestrası heyetinin 1926 senesi Türk Seyyar Sergisi

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Avrupa'daki ilk tanıtımı

ile Avrupa limanlarına seyahati hâtırası)

Türkiye'nin ilk sergi gemisi Karadeniz, 12 Haziran-5 Eylül 1926 tarihleri arasında, 12 Avrupa ülkesinin 15 limanında 'Genç Cumhuriyet'in Avrupa'daki ilk tanıtım çabalarını gerçekleştirmişti.

'Gemideki Orkestra' adını verdiğimiz çalışmamızın ilk adımı, Akbank Oda Orkestrası Daimî Şefi Cem Mansur'un bize ulaştırdığı ve sizlerin şu anda sayfalarımızda gördüğünüz, 1920'li yılların grafik düzenleme anlayışını da yansıtan yandaki belge ile atıldı.

Belgenin altında, Arap harfleriyle şu cümle yer alıyordu: "Riyaset-i Cumhur Orkestrası heyetinin 1926 senesi Türk Seyyar Sergisi ile Avrupa limanlarına seyahati hatırası".

Cem Mansur vasıtasıyla, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası piyano sanatçısı Ayşe Ediz'e ulaştık ve Muzıka-i Hümâyûn'dan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na, dört kuşaktır müziğin içinde olan ailelerin serüveniyle birleşen bir 'Genç Cumhuriyet' öyküsünün parçalarını keşfettik.

Eser Tutel, 'Türk Seyyar Sergisi' fikrinin nasıl ortaya çıktığının ve Karadeniz gemisiyle Avrupa limanlarına yapılan Sergi Seferi'nin öyküsünü yazdı.

Lale Uçan, Genç Cumhuriyet'in kendini Avrupa'ya tanıtma yolundaki bu ilk çabasının o günlerin gazete ve dergilerine nasıl yansıdığını inceledi.

Mustafa Tınç ise, Muzıka-i Hümâyûn'dan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na uzanan süreci ve insanlarını araştırdı.

Popüler Tarih

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Riyaset-i Cumhur Orkestrası ile birlikte...

Karadeniz, Sergi Seferi'nde

ESER TUTEL

Karadeniz yolcu gemisinin, tam 80 yıl önce, Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerine yaptığı üç aylık Sergi Seferi'nin ilgi çekici bir öyküsü vardır.

Yıl, 1926 idi. Dönemin tanınmış devlet adamlarından ve o sıralar da Manisa mebusu olan Mazhar Müfit (Kansu) Bey, o günlerde 'Reisicumhur hazretlerine' bir öneride bulunmuştu:

Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni, dünyanın uygar ülkelerinin ticaret merkezlerinde tanıtmak amacıyla bir 'seyyar sergi' düzenlemek!

Gerçekten de, ilgi çekici olduğu kadar, çok da önemli bir öneriydi bu! Cumhuriyet Türkiye'sinin Avrupa'da tanıtılması amacıyla düzenlenecek bir gezi, çok etkili bir propaganda aracı olacaktı.

Bu sergi seferi önerisi, İstanbul'un büyük ve tanınmış tüccarları tarafından da benimsenmişti. Kaldı ki, dönemin gazetecileri de bu girişimi büyük ölçüde destekliyorlardı.

Yine de bazı kişiler bu girişimi küçümsemiş, "Medeni cihana teşhir olunabilecek kaç buçuk mahsulümüz var ki?" diye yazıp söyleyerek, Avrupa'nın en ileri ülkelerinde mahcup olacağımızı ileri sürmekten geri kalmamışlardı.

Asıl sorun, bu üç ay kadar sürecek sergi seferine, hangi gemimizin tahsis edileceği idi. İlgililer, böy-

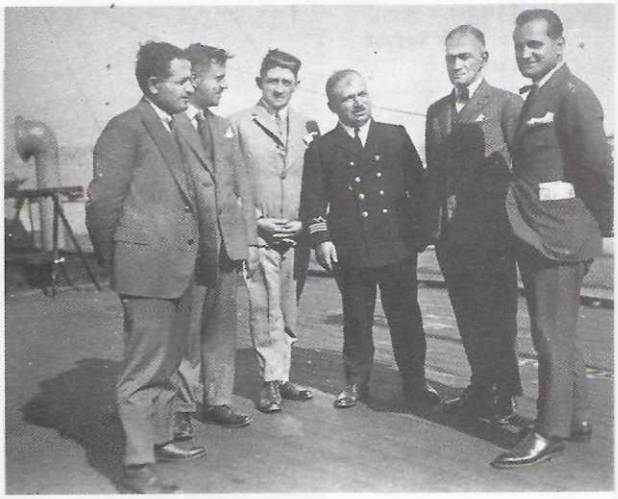
'Türk Seyyar Sergisi' fikrinin ortaya atıldığı günlerde, iki gemi üzerinde duruluyordu: Gülcemal [sağda; Türkiye Denizcilik İşletmeleri'nin Tarih ve Sanat Merkezi'ndeki maket görüntüsü] **ve Karadeniz** [üstte]. **Projenin fikir babası Mazhar Müfit** [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Karadeniz yolcu gemisinin, tam 80 yıl önce Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerine yaptığı üç aylık Sergi Seferi'nin ilgi çekici bir öyküsü vardır. Bu seferin bir özelliği de, 47 müzisyenden oluşan Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın tam kadro gemide yer almasıdır.

Lütfi Kaptan, Karadeniz'in güvertesinde 'Türk Seyyar Sergisi'nin uğradığı İskandinav ülkelerinin limanlarından birinde, ziyaretçilerle birlikte [üstte].

le bir sefer için ellerinde iki gemimiz olduğunu belirtmişlerdi: 'Gülcemal' ile 'Karadeniz'...

Gülcemal, 1874 yapımı, iki bacalı, dört direkli, hayli eski bir transatlantikti. Yıllarca İngiltere ile Birleşik Amerika arasında, okyanus aşırı yolcu seferleri yapmış, bu arada Atlantik'te saatte ortalama 15.790 millik bir hıza erişerek 'Mavi Kurdele' ödülünü kazanmıştı. 1911'de Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi tarafından satın alındığı zaman 37 yıllık bir gemiydi.

Gülcemal, baştan sonra tadil edilip yenilendikten sonra hizmete konmuş, iskelelerimiz arasında yolcu ve yük taşımacılığında kullanılmaya başlanmıştı. Bu arada Lütfi Kaptan'ın idaresinde, dört kez de New York seferi yaparak Amerika'ya giden ilk yolcu gemimiz olmuştu.

Sözü edilen ikinci yolcu gemimiz Karadeniz ise, 1905 yılında Hollanda'da inşa edilmişti. Yıllarca Hollanda ile sömürgesi Endonezya arasında haftalar süren uzun seferler yapmıştı. 21 yıllık bir gemiydi. O da, 'uzak yol gemisi' olarak böyle bir seferi başarıyla gerçekleştirebilecek bir gemiydi.

Düşünüldü, taşınıldı. Sonunda, bu sergi seferine Karadeniz gemisiyle çıkılması düşüncesi daha ağır bastı. Bu gemi, öncekinden hem çok daha yeniydi, hem de yeni satın alındığı için, zaten baştan sona elden geçirilmişti.

Kaldı ki, yola çıkılmadan önce, yine bazı eksikliklerinin giderilmesi gerekiyordu.

Bu arada bir başka sorun daha vardı ki, o da geminin bir 'sergi gemisi' olarak düzenlenmesi ve dekore edilmesiydi. Vakit geçirilmeden gemi Haliç Tersanesi'ne sokuldu. O dönemin tanınmış mimarla-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Karadeniz gemisi ile, 'Türk Seyyar Sergisi'nin Avrupa limanlarındaki en önemli etkinliğini oluşturacak konserler için, Riyaset-i Cumhur Orkestrası uygun görülür [sağda]. Orkestranın şefi Zeki Üngör, sonraki yıllarda [sağ altta].

rından Asım Bey (Kömürcüoğlu), hemen geminin sergi gemisi olarak tadiline girişti.

Geminin baş tarafındaki 1 numaralı ambarı, o zamanki adı 'İnhisarlar İdaresi' olan Tekel'in içki ve tütün ürünlerine, çok değerli Kütahya çini örneklerine, Hacıbekir'in başta lokum olmak üzere, her türden şekerlemelerine ayrılmıştı.

Ayrıca nadide Türk halıları, zarif takılar, göz nuru, el emeği kehribar işleri, tespihler, ağızlıklar hep burada sergilenecekti.

Antika eşya da yine burada yer alacaktı. Türk işi kıymetli kumaşlar, tarihî kadın kıyafetleri, el işlemeleri ve hatta, sanat değeri yüksek olan usta işi bir ud da...

Kış taraftaki 2 numaralı ambar ise, 'Numune Dairesi' haline getirilmişti. Beykoz Kundura Fabrikası'nın ürettiği ayakkabılar, Bursa ipeklileri, çeşitli tahıl ürünleri hep burada sergilenecekti. Meşe palamudu, afyon, deri, koza, kereste, fındık, tiftik ve de pamuk... Bu ürünler, ancak sergilenme amacıyla bir araya getirilmişti, satışa sunulmayacaktı.

Sergi seferine katılacak olanların seçilmesi de kolay olmadı. Memleketi yurtdışında temsil edebilecek düzeyde kimselerin seçiminde özellikle titizlik gösterildi.

Sergi komiserliğine, o sırada İstanbul Liman İşletmesi Umum Müdürü olan, aynı zamanda bu projenin fikir babalarından Rauf Manyasî Bey getirildi. O günlerin tanınmış gazetecilerinden Valâ Nurettin Bey ile, ressam ve sanat tarihçisi olan Celal Esat (Arseven) Bey organizasyonda görevlendirilmişti.

Geziye katılanların o günlerin entelektüelleri arasından seçildiği belli oluyordu. Bu seferin bir özelliği de, 47 müzisyenden oluşan Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın tam kadro gemide yer almasıydı. Şefleri, İstiklâl Marşı'nın bestecisi Albay Zeki Üngör'ün yönetiminde, klasik eserlerden oluşan parçalar çalınacak, konserler verilecekti.

Nihayet Karadeniz'in yola çıkacağı gün geldi. 12 Haziran 1926 günü, gemi törenle Karaköy rıhtımından ayrıldı.

Önce Haydarpaşa'ya yanaştırılarak son bir kez daha

Türk Seyyar Sergisi'ni Avrupa limanlarına götürecek olan Karadeniz gemisi, Tophane Rıhtımı'nda [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

temizlenip gözden geçirilen Karadeniz, aynı günün gece yarısı Mudanya'ya doğru hareket etti.

'Reisicumhur hazretleri' o sıralarda Bursa'da bulunuyordu: Mustafa Kemal Paşa, sergiyi bizzat görmeyi arzu ettiğinden, Karadeniz'in ilk durağı Mudanya iskelesi oldu.

13 Haziran sabahı, Mustafa Kemal Paşa, saat 8.00'de Bursa'dan Mudanya'ya hareket ederek beraberindekilerle birlikte, kendilerini beklemekte olan gemiye geldi. Geminin direğine hemen Cumhurbaşkanlığı forsu çekildi.

Gazi, lombar ağzında törenle karşılandı. Bir süre sonra, gemi hareket ederek Mudanya'dan ayrıldı. Sergiyi büyük bir dikkatle gezen Mustafa Kemal, yapılan çalışmaları çok beğenmişti. Geminin hatıra defterine izlenimleri şu satırlarla ifade etti:

"Sergi, başarıya ulaşmış bir eserdir. Bende gayet iyi izlenimler meydana getirdi. Sunuş tarzı çok iyidir. Hazırlayıcısını takdir ve tebrik ederim."

Bu sırada Karadeniz, Bandırma'ya doğru yol almaktaydı. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, yolcularla sohbet ediyor, onların da sergi hakkındaki görüşlerini alıyordu. Akşama doğru da, sergi heyetine başarılar diledikten sonra, Bandırma'da gemiden ayrılarak Balıkesir'e hareket etti...

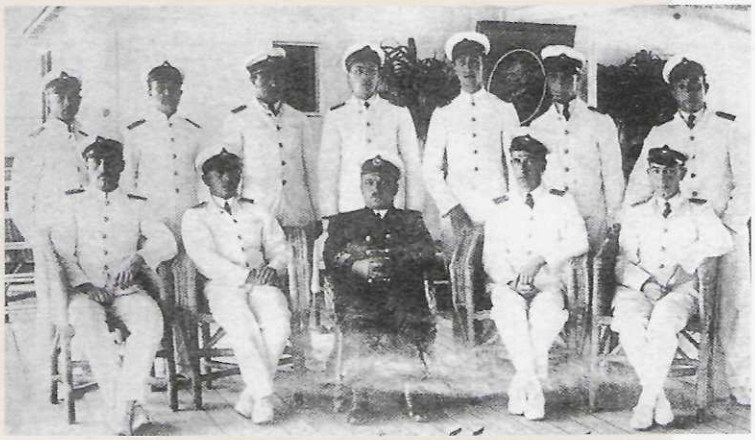
Burada küçük bir parantez açıp şunu belirtelim ki, Cumhurreisi Mustafa Kemal Paşa, 15 Haziran günü, İzmir'de bulunmak üzere, Balıkesir'den hareket edeceği sırada, İzmir'in valisi Kâzım Dirik'ten, İzmir'de kendisine karşı düzenlenmesi planlanan suikastın meydana çıkarılış haberini alacaktır...

Şimdi biz, bu parantezi kapayıp Karadeniz gemisinin rotasına girelim: Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Ege Denizi'ne açılan geminin uğrayacağı ilk liman, Cezayir'in, o zamanki adı 'Bône' olan Annaba limanıydı.

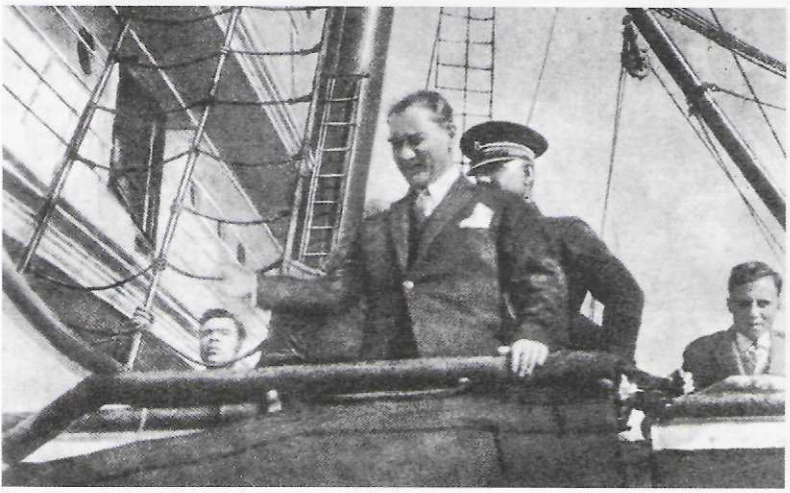
Ne var ki, bu limanda gemiye ziyaretçi alınmayacak, yalnızca kömür ikmali yapılacaktı.

Bu küçük Cezayir limanını saymazsak, sergi gemisinin ilk kez ziyaretçilere kapısını açtığı kent, İspanya'nın Barcelona

Karadeniz gemisi mürettebatı

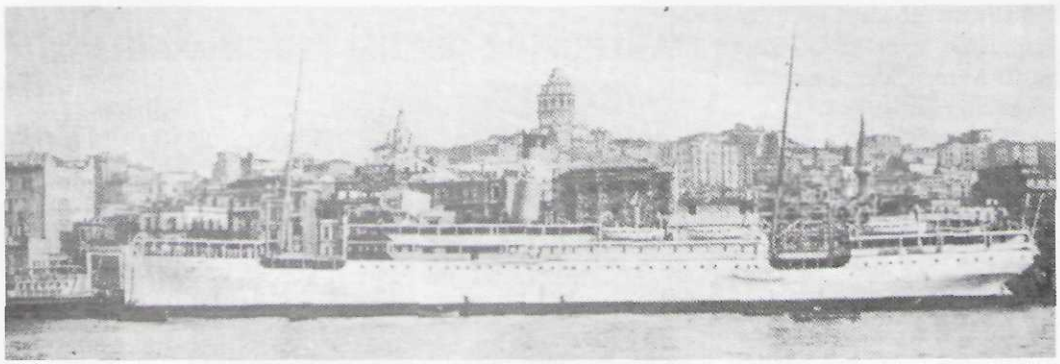
Gemi süvarisi Lütfi Kaptan (lâkabı, 'Topuz'; 1932'de vefat ettiği için, soyadı yok), İkinci Kaptan Süreyya Kaptan (Gürsu), Üçüncü Kaptan Asım Kaptan (Alnıak), Dördüncü Kaptan Vedat Kaptan (Karaaslan), Mülâzım kaptanlar; Şefik Kaptan (Göğen), Zeki Kaptan (Derinsu), Ekrem Kaptan (Savat), Necati Kaptan, Ethem Kaptan (hepsi de, ileride ticaret filosunun çok değerli süvarileri olacak bu gençler, okulu henüz bitirmişlerdi, dördüncü kaptanın muavini durumundaydılar). Karadeniz'in Çarkçıbaşı ise, Kantarcı İsmail Efendi idi ve ayrıca kendisine bağlı yedi makine zabiti de gemide bulunuyordu. Karadeniz'de ayrıca iki telsiz zabiti ile bir de doktor vardı. Kamara memurlarını, kamarotları, aşçıları ve diğer personeli de ilave edince, mürettebat, 125 kişiyi buluyordu.

Karadeniz gemisinin sergi seferi ile yakından ilgilenen dönemin cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, o yıllarda bir yat gezisinde [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

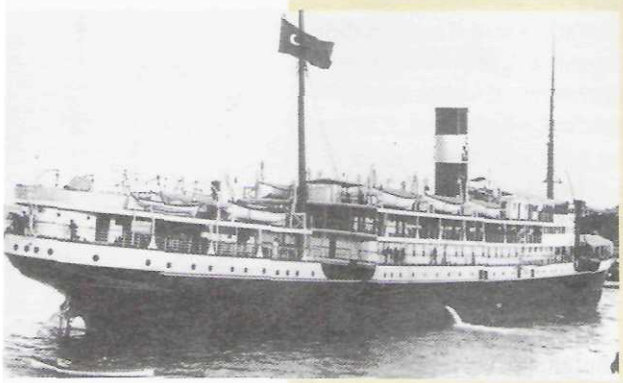
merakediyorum@googlegroups.com

Karadeniz gemisi, döneminin en konforlu ve en rahat yolcu gemilerindendi [sağda].

Karadeniz: İlk 4 gemiden biri

Cumhuriyet'in ilan edildiği günlerde, Türkiye Seyr-i Sefain idaresinin filosunda ancak 14 gemisi kalmıştı. İskelelerimiz arasında yolcu ve yük taşımacılığını bu 14 eski gemiyle sürdürmeye çalışıyorduk. O yıllarda Karadeniz, Ege ile Akdeniz kıyılarımızdaki şehirlere karadan doğru dürüst yolumuz yoktu. Bu nedenle kıyı şehirlerimize tüm ulaştırma hizmetlerini ancak deniz yoluyla sürdürmemiz gerekiyordu. Hepsi de hayli yaşlı ve yorgun olan eldeki gemilerin en büyüğü 5.071 gros tonluk Gülcemal; en küçüğü de 120 tonluk Ereğli adlı küçük bir gemi yavrusuydu. Bu nedenle en kısa zamanda birkaç gemi birden satın alınması kaçınılmaz hale gelmişti. Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi, 1924 yılında, Hollanda'dan dört büyük, hızlı ve de kullanışlı yolcu gemisi birden satın almakla işe başladı. Karadeniz, Ankara, Ege [üstte] ve de İzmir adı verilen bu gemiler, birbirinin tıpatıp eşi değilseler de benzeriydiler. Hollanda ile sömürgesi Endonezya arasında çalıştırılmak üzere inşa edilmişlerdi.

limanı oldu.

Bunu, sırasıyla öteki Avrupa limanları izledi. Gemi her limanda ziyaretçilerle dolup taşıyor, sergiyi gezenler çok olumlu izlenimlerle ayrılıyorlardı. Ziyaretçilere, geleneksel Türk misafirperverliğinin ürünü olarak, şekerlemeler ikram ediliyor; küçük, ama anlamlı eşantiyon hediyeler veriliyordu.

Limanlarda, seçkin ziyaretçilerin katıldığı konserler, resepsiyonlar, balolar veriliyordu. Bu arada gemide görevli bulunan Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın da verdiği konserler ilgiyle karşılanmaktaydı.

Yalnız Londra'da, gemiyi yaklaşık dört bin kişi ziyaret etmişti ki, bu gerçekten çok büyük bir sayıydı.

Cebelitarık Boğazı'ndan

1930'lardan bir anı

Karadeniz gemisinin de kaptanlığını yapmış olan Lütfi Kaptan, 1930'lu yıllarda kimi mesai arkadaşları ve dönemin devlet büyükleri arasında:
1. Seyfi (Gezer) Kaptan,
2. Başvekil İsmet Paşa, 3. Şefik (Göğen) Kaptan, 4. Karadeniz'in süvarisi Lütfi Kaptan,
5. Dönemin Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey,
6. Nasuhi Kaptan, 7. Zeki (Derinsu) Kaptan.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

geçtikten sonra, gemi rotasını kuzeye çevirdi; Fransız, İngiliz, Hollanda, Almanya, Finlandiya limanlarına uğrayarak Sovyet Rusya'nın o yıllarda adı 'Leningrad' olarak değiştirilmiş bugünkü St. Petersburg limanına demir attı. O zamana kadar hiçbir Türk gemisi bu limana girmiş değildi.

Lütfi Kaptan, şan ve şerefine yedirememediği için, ilk kez geldiği bu sularda limana girerken kılavuz almayı reddetti; kendi olanaklarıyla limana girerek, gemisini gösterilen yere yanaştırmayı başardı.

Türk kaptanlarının bu üstün denizcilik bilgi ve tecrübeleri, o günlerde denizcilik çevrelerinde takdirle karşılanmıştı.

Üç aylık sefer boyunca yaşanan ilk ve son tatsız olaylar, bu Sovyet Birliği'nin Leningrad kentinde yaşandı: 'Yüzleri gülmeyen' görevlilerin, gemideki tüm fotoğraf makinelerini toplayıp kilit altına alarak kapıyı mühürlemeleri, ayrıca yolculara giriş ve çıkışlar için özel karneler vermeleri, haklı olarak herkesin keyfini kaçırdı.

Sergiyi önce Komünist Partisi'nin ileri gelenlerinden oluşan 20 kişilik bir heyet inceledi; ancak ondan sonra halkın gemiyi gezmesine izin çıktı. Leningrad'da gemiyi dokuz bine yakın insan ziyaret etmişti.

En sönük ziyaretler ise, Almanya'nın Danzig (Gdansk) limanı ile Polanya'nın Gydnia limanı ziyaretleriydi.

En son olarak da İtalya'nın Cenova ve Napoli limanlarına uğrandı, sonra anavatana hareket edildi.

Karadeniz, hareketinden üç ay kadar sonra, 1926'nın 5 Eylül Pazar günü, saat 11.00'de İstanbul sularına vardı, hareket ettiği rıhtıma yanaştı.

Yolculuk boyunca, 16 balo ve akşam yemeği daveti verilmişti. Her limanda, günlük ziyaretçi sayısı binin altına düşmemişti, ki bu rakam çok önemli sayılırdı...

Karadeniz gemiyle çıkılan

Karadeniz'in seyir defteri

İstanbul'un Galata rıhtımından 1926 yılının 12 Haziran Salı sabahı, Lütfi Kaptan'ın *[altta]* yönetiminde yola çıkan 'Karadeniz' gemisi, 4.765 gros tonluk ve 130 m. Uzunluğunda; 1905, Hollanda yapımı (Vlissingen Tersanesi) bir yolcu gemisiydi... 13 Haziran günü Karadeniz, Seyyar Sergi'yi Avrupa'ya gitmeden önce görmek isteyen Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'yı almak üzere, Mudanya'ya varacaktı... Oradan da Bandırma'ya geçecek olan Karadeniz gemisi, aynı gün geç saatte, Gazi'nin gemiden ayrılmasıyla, demir alıp Bandırma'dan hareket edecek ve 17 Haziran'da Cezayir'in Bône (Annaba) limanında kömür ikmali yapacaktı... İspanya'nın Barcelona ve Cebelitarık'ı geçip Atlantik Okyanusu'na çıkarak Fransa'nın Le Havre limanını ziyaretlerinden sonra, 4 Temmuz'da İngiltere'nin Londra limanına ulaşan Türk Seyyar Sergisi, Temmuz boyunca da, Hollanda'nın Amsterdam limanını, Almanya'nın Hamburg'unu, İsveç'in Stockholm ve Finlandiya'nın Helsinki limanlarını ziyaret edip Ağustos başlarında Sovyetler Birliği'nin Leningrad (St. Petersburg) limanına ulaşacaktı... Baltık Denizi'nin bu uç noktasından geri dönüp Almanya'nın Danzig (Gdansk) ve Polonya'nın Gdynia limanlarını, sonra da Danimarka'nın Kopenhag ve Belçika'nın Anvers limanlarını ziyaret eden Karadeniz gemisindeki Türk Seyyar Sergisi, 21 Ağustos'ta Fransa'nın Marsilya limanına ulaşacaktı. Yine Ağustos'ta İtalya'nın Cenova ve Napoli limanlarında demir atan Karadeniz, 5 Eylül 1926 Pazar günü, 86 gün, 22 saatlik uzun bir seferin sonunda, İstanbul limanına girip Galata rıhtımına bağlanacaktı... Tam 12 ülkenin 15 limanına yapılan ziyaretleri kapsayan bu uzun gezinin 40 gün, 16 saati seferde, geriye kalan 46 gün, 6 saati de limanlarda geçmiş oluyordu. Gemide, tam 9 bin 981 deniz mili boyunca 2 bin 778 ton kömür, 971 ton tatlı su harcanmıştı.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

bu sergi seferinden sonra da zaman zaman yüzer sergi seferleri düzenlendi. Örneğin, Türkiye'yi Birleşik Amerika'da tanıtmak amacıyla 1954'te Tarsus yolcu gemisiyle bir sergi seferi yapıldı.

14 Haziran 1954 günü yola çıkan gemi, Fas'ın Casablanca limanına, Kanarya Adaları'nda Las Palmas'a, Küba'nın Havana'sına, Birleşik Amerika'nın Miami, Charleston, Baltimore ve New York'una, Portekiz'in Lizbon limanına, Fransa'nın Côte d'Azur kıyılarına uğradıktan sonra, yolculuğun 63. günü İstanbul limanına döndü.

Böylece, üç kıtada, altı ülkenin dokuz büyük limanı ziyaret edilmiş oluyordu. Geminin süvarisi, Necdet Or Kaptan'dı.

Gemideki eğlence programını kimler mi düzenlemişti?.. Sinemacı, kameraman Vedat Ar; gazeteci, radyocu Hakkı Devrim ve o yıllarda İstanbul Radyosu'nda çok güzel programlar yapan şovmen Orhan Boran...

Gemide, Olgunlaştırma Enstitüsü'nün mankenleri de vardı. Bu mankenlerin New York'un ünlü Waldorf Astoria Oteli'ndeki defilesi büyük ilgi görmüştü.

Daha sonraki yıllarda Truva gemisiyle de bir sergi seferi düzenlendiyse de, bunların hiçbiri, 1926'da Karadeniz'in yaptığı Sergi Seferi kadar görkemli olamadı... ■

Eser Tutel'in İletişim Yayınları arasında çıkan 'Seyr-i Sefain' ve 'Gemiler... Süvariler... İskeleler' adlı kitaplarında, hem Karadeniz gemisi hem de 1926'daki sergi seferi hakkında ayrıntılı bilgiler vardır [üstte].

Karadeniz gemisindeki 'Türk Seyyar Sergisi' için...

Basında neler yazıldı?

80 yıl öncesinin gazete ve dergileri, "Türk Seyyar Sergisi'nin Avrupa limanlarına seyahati" olayını nasıl karşılamışlardı? Ne tür yorumlar yapılmıştı?

LALE UÇAN

Karadeniz gemisindeki 'Seyyar Sergi'nin 1926 yılında Avrupa limanlarında yaptığı tanıtım gezisinin Türkiye'de basına yansıyan haberlerini ele alacağımız bu bölümde; 'Resimli Gazete' dergisinin, 'İstanbul Şehremaneti Mecmuası'nın, Yeni Ses'in, bir de Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinin o günlerdeki yayınlarını inceledik.

Bu yayınların, Seyyar Sergi'ye bakışlarını aktarmak istedik. Haber ve yazılarda, hem bu geziye katılanların tanıklıklarına dayanan gözlemler hem de masa başı yorumları vardı. Biz bütün görüşleri yansıtmaya çalıştık.

Yola çıkış öncesi, Seyyar Sergi'nin hazırlanışında basına yansıyanlardan, "Türk insanına münhasır bir faaliyet" gözlemlendiğini anlıyoruz. Ama şu da bir gerçek ki, bu Seyyar Sergi etkinliği kimi çevrelerce benimsenirken, kimi çevrelerde de

جمهوریت

http://groups.google.com/group/merakediyorum

eleştiriliyor; 'Bu nedir?..' 'Maskara mı olacağız?..' gibi sert çıkışlarla karşılanıyordu.

Ancak, beğenen-beğenmeyen, herkes bir şeyin çok iyi farkında idi: Genç Türkiye Cumhuriyeti, bir 'ilk'e, 80 yıl sonra bugün dahi sıkıntısı çekilen bir kendini tanıtma çabasına imza atıyordu...

Karadeniz'in sergi gezisine hazırlanış safhası, gazetelerde önemli bir yer tutar.

Özellikle geminin dekorasyonu için tasarlananlar ve masraflar gazete sütunlarında, kimi tartışmaları da beraberinde getirir.

Bazı kalemler, projenin 'zamansız' olduğunu ifade ederler. Çünkü genç Türkiye Cumhuriyeti, daha yeni bağımsızlık savaşından çıkmıştır. Ülkenin ekonomik durumu iç açıcı değildir. Bu yüzden, Seyyar Sergi'nin bir 'masraf demek olduğu' sütunlara yansır.

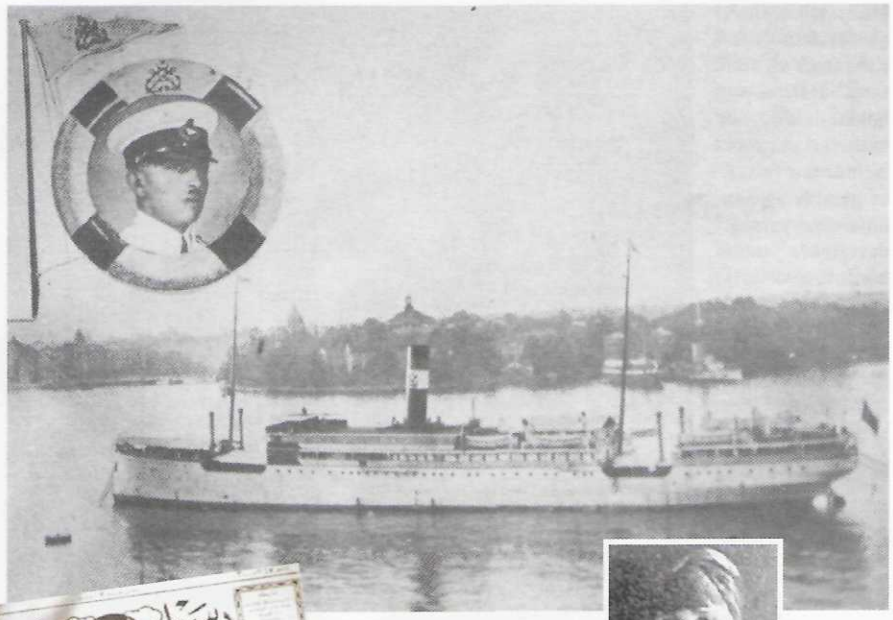
Bu arada kimi yazarlar da, Seyyar Sergi'nin "Ticaret bakımından değil de, göz boyama cihetinden, kısmen muvaffak olduğunu" okura aktarırlar.

Sanayi ve Maden Bankası tarafından, Hereke Fabrikası ürünü ipekli büyük halılar ve döşemelik krep kumaşlarla kaplanan geminin zemin ve merdivenleri; ipekli yastık ve büyük battaniyelerden hazırlanan, tam 17 bin lira değerindeki koleksiyon, tartışmaların ana konularıdır.

Geminin duvarları ise, hayvan modelleri, bazı porteler ve İstanbul limanını yansıtan nefis yağlıboya tablolarla süslenmiştir. Bunlardan hareketle, kimi kalemler de, Seyyar Sergi için yapılan masrafı, "Memleketin başka ihtiyaçları için harcansaydı..." diyerek eleştirirler.

Olaya bu noktadan bakanların gözünde, Seyyar Sergi 'bir israf' sayılır. Gündemdeki bu polemiğe, en net yanıt, Cumhuriyet gazetesinin başyazarı Yunus Nadi Bey'den gelir.

Yunus Nadi, 3 Haziran 1926 tarihli yazısında, 'reklamcılık' kavramından hareketle, olaya kendi bakış açısı ile bir açılım kazandırır: Seyyar Sergi'yi 'bir masraf kapısı' olarak görenlerin, "reklamcılıktan bîhaber" bir zihniyet içinde olduklarını söyler:

Çünkü artık bütün dünya, reklam ile ürünlerini tanıtmak gibi aklı başında bir iş yapmaktadır. Reklam, dünya pazarlarında iş yapabilmenin bir ön koşuludur.

Yunus Nadi, Genç Türkiye'nin "mamûlat ve mahsûlatını yabancı piyasalara tanıtması ve müşteri bulabilmesi için", Seyyar Sergi projesini sahiplenen kalemlerden biri olur.

Yeni Ses gazetesi ise, Seyyar Sergi'yi kendince olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte manşetlerine taşır. Başyazar Benîzade Hamdi'nin eleştirilerinde, yapıcı yaklaşımlar dikkati çeker. Serginin kapsamlı olmamasını, toplanılan eşyanın Türkiye'yi tanıtmak için yeterli olmadığını dile getir-

Sergi gemisi olarak düzenlenen Karadeniz, Avrupa gezisi sırasında Kopenhag limanında [üstte; madalyon içinde, İkinci Kaptan Süreyya Gürsu]. Sedat Simavi'nin çıkardığı Resimli Gazete'ye [solda; 12 Haziran 1926 tarihli nüshası] gezi boyunca, Karadeniz gemisinden yazılar gönderen Bedia Celâl Hanım [üstte]. Cumhuriyet, Milliyet ve Yeni Ses gazetelerinin, sergi seferinden söz eden nüshaları [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Milliyet gazetesinin Karedeniz'in sergi seferi hakkındaki haberleri aktaran bir nüshası [altta] ve gemide verilen bir akşam yemeği davetinin görüntüsü [sağda].

dikten sonra, Benîzade Hamdi esas kazanımın, bayrağı ile, insanları ile, gemisi ile Türk varlığının Avrupa'da temsil edilmiş olmasında yattığını anlatır...

Hazırlık safhası bir yılı bulan Seyyar Sergi'yi yola koymak da pek kolay olmaz. Eşyaların seçimi, düzenlenmesi, geminin hazırlanması, yolcuların katılımı sırasında, eksikler bitmez.

Bu bitip tükenmek bilmeyen koşuşturma, geminin seyahat tarihinde de birtakım değişmelere neden olur...

Milliyet gazetesi yazarlarından M. Salahattin'in yazılarından, Seyyar Sergi'yi ziyaret eden 'Gazi Paşa'nın, Karadeniz gemisi ile Mudanya'dan Bandırma'ya ve oradan Balıkesir'e seyahatinin gemidekileri sevindirdiğini anlıyoruz.

Çeşitli eleştirileri arkasında bırakarak yola çıkan Karadeniz gemisini Mustafa Kemal Paşa'nın ziyareti ve Seyyar Sergi'yi öven sözleri, hazırlık komitesi ve gemidekiler için, önemli bir destektir:

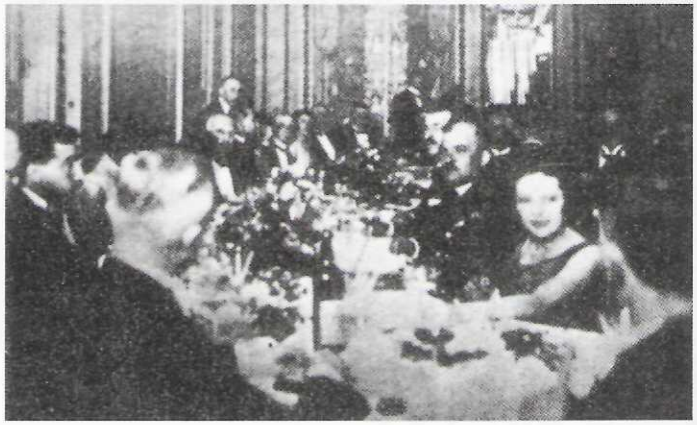
Bu ziyarette, 'Seyr-i Sefain' markalı fincanlarla 'Reisicumhur'a sunulan hoş geldin kahvesinin ardından, 'teşhir pavyonları' ve geminin 'satış kısmı' gezilecektir.

Reisicumhur, özellikle fındık, pamuk ve madenlerle alakadar olur. Günün hatırası olarak, Ali Usta'nın vapurda ud ağacından yapmış olduğu tespih ve Paris Sanayi Akademisi azasından Sedef Vasıf Bey'in yekpare fildişi tabakası, 'Gazi Paşa'ya hediye edilir.

Gemide, Mudanya'ya kadar Riyaset-i Cumhur Orkestrası eşliğinde yapılan danslar da keyifli saatlerin yaşanmasına yol açar...

Seyyar Sergi yola çıktıktan kısa bir süre sonra, Milliyet gazetesi Karadeniz'den haber alınmadığını okuyucularına aktarır. Seyr-i Sefâin Müdür-ü Umûmisi Sadullah Bey'in demeci yürekleri hoplatır.

Karadeniz ile telsiz görüş-

Karadeniz'in süvarisi Lütfi Kaptan, Avrupa limanlarından birinde, gemide verilen bir baloda [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

mesi yapılamadığından, Seyyar Sergi ile irtibat kesilmiştir. Ancak geminin süratinden, Cezayir taraflarında olduğu tahmin edilir.

Karadeniz gemisinde bulunanların izlenim yazıları, okurlar tarafından, birer gezi yazısı keyfiyle takip edilir. Seyyar Sergi gezisine katılanlar; eğitimli, yabancı dil bilen, o dönemin siyaset ve kültür-sanat dünyasının önemli isimleridir. Bu seçkin kişilerin yazıları ilgiyle okunur.

13 Haziran 1926: Dönemin cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, Karadeniz gemisindeki sergiyi gezdikten sonra Bandırma'da karaya çıkıyor [solda]. Mustafa Kemal, Karadeniz'in güvertesinde [en solda; Oktay Sönmez'in 'Anılarda Gemiler' adlı kitabından].

Cumhuriyet gazetesinin yazı dizisinde, gezi izlenimleri çok olumlu aktarılır. Gazete, gittikleri her limanda, hem resmî makamlarca, hem de halk tarafından çok iyi karşılandıklarını ve ilgi gördüklerini iletir.

Cumhuriyet yazarlarından Dündar Bey, Barselona izlenimlerini ve kentin gece hayatını, bir yazı dizisinde uzun uzun aktarır.

Seyyar Sergi gezisine katılanların öne çıkardıkları bir nokta da, Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın her limanda gerçekleştirilen konserleridir. Seyyar Sergi'nin yabancı basını ne derece ilgilendirdiğini, yine bu yazı dizilerinden izlemek mümkün...

Dündar Bey'in en coşkulu ifadelerine, Leningrad notlarında rastlamakta: "Vapurdan çıkıldığı zaman sevgili vatanımıza kavuşmuş gibi olduk. Zeki Bey idaresindeki mızıka, Enternasyonal Marşı'nı çalıyordu."

Bedia Celâl Hanım da, dönemin 'Resimli Gazete' adlı dergisi adına, gördüğü yerleri, bir dosta mektup yazarmış gibi, sıcak ve yumuşak ifadelerle okurlarına anlatır.

Bol tasvirlerle süslü bu yazılarda, kendilerini karşılayan sefir hanımlarının isimlerini, mutlaka okuyucularına bildirir. "Büyük Gazi'nin inkılâpları", sefir eşleri ile yapılan sohbetlerin ana temasıdır.

Türk hanımları olarak, bu insanların davetlerde ilgi odağı oldukları, yazılardan hemen fark edilir. Okur, geziye katılan hanımların, özellikle Türk kadınını tanıtma çabası içinde olduklarını da algılar.

Karadeniz'in Amsterdam'daki molasında Bedia Celâl Hanım, Seyyar Sergi'yi gezmeye gelen Amsterdam Belediye Başkanı'na refakat ederek, 'Türk Kadını' hakkında bilgiler verir; sonra da bu olayı 'Resimli Gazete'deki köşesinde okurlarına aktarır.

Gezi notlarında Bedia Celâl Hanım, Seyyar Ser-

Bedia Celâl Hanım'ın Karadeniz gemisinden 'Resimli Gazete' dergisine düzenli olarak yolladığı 'mektup' biçimindeki Avrupa tanıtım gezisi yazılarından biri [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Karadeniz gemisi sergi seferine çıkmadan kısa bir süre önce dönemin Ticaret Bakanı Rahmi Bey tarafından teftiş ediliyor [sağda]. Cumhuriyet gazetesinin, Karadeniz gemisinin yola çıkışını müjdeleyen haberi [sağda].

جمهوریت

سیار سرکی نهایت کیدهیلدی

gi'nin en ihtişamlı karşılamayı Hamburg halkından gördüğünü vurgular: "Vapurumuzun yanaşacağı rıhtım baştan aşağı Türk bayrakları ve çelenklerle süslenmişti. Sütun üzerinde müttefikimizin bayrağı ve sevgili hilalimiz dalgalanıyordu. Rıhtıma sabahın beşinde muvasalat ettiğimiz halde, kesif bir kalabalık vardı. Halkın heyecanlı alkışları arasında rıhtıma yanaştık..."

Basında kimi kalemler, Karadeniz gemisinde teşhir edilen ürünler ve onların seçimi hakkında farklı yorumlar yaparken, Seyyar Sergi gezisi sonrasında, bu yorumlara cevap, resmî ağızlardan gelir:

Ticaret Bakanı Rahmi Bey, Cumhuriyet'e vermiş olduğu demeçte, hatası ve sevabı ile, Seyyar Sergi'ye sahip çıkar. Ama bu arada, serginin bir 'ilk' olduğunu ve doğal olarak, bazı noksanlıklar taşıdığını dile getirir.

Demeçlerde, 'meselenin ciddî bir ticarî iş' olduğu vurgulanır. Genç Türkiye, bu tecrübeyi ilk kez yaşamaktadır ve bu nedenle, bir takım eksikliklerin olması da doğaldır:

"Resmî makamlar, sergide, memlekete ait metaların, mükemmel bir şekilde sergilendiği kanaatindedirler."

Bu tür demeçlerin ardından, basından eleştiriler gelir.

Dönemin basınının gündeme getirdiği en önemli sorunlardan biri, 'organizasyon' konusudur.

Cumhuriyet gazetesindeki bir eleştirel yaklaşıma göre, Seyyar Sergi, Türklüğün yüzünü ağartacak bu proje, "ticarî propaganda aracı olarak" görevini yerine getirememiş; beklentiye cevap verememiştir.

Çünkü Cumhuriyet yazarına göre, gemi, sıradan eşya tanıtan bir pazardan faksızdır. Özellikle Avrupa'ya 'bizimdir' diye gönderilen şeyler, ticarî kıymetten yoksun olduğu gibi, şarklı havasında eşyalardır.

İşte bu nedenle Cumhuriyet, Sergi'de düzene hâkim zihniyetin, ticarî bakış açısı odaklı değil de, geminin süsü, boyası, renk uyumlarını ön plana çıkaran bir zihniyet olduğunu savunur.

Geminin iç düzenlemesine hâkim olan bu zihniyet, dış görünümüne de imzasını atmıştır:

Yazar bu yüzden, Karadeniz gemisinin, o dönemlerde limanlarımıza sık sık uğrayan Romanya gezi gemileri ayarında bir gemi olarak algılandığını vurgular.

İstanbul Şehremaneti Mecmuası'ndan Ali Fuad'ın yorumları ise, bugünden bakıldığında, son derece olgun çözümlemeler içerir. Ali Fuad, Seyyar Sergi hakkında iki önemli soruyu gündeme getirir:

İktisadî açıdan, gelecek için bir menfaat temin edebildik mi? Şimdi, ikinci bir sergiye lüzum var mıdır?

Bu iki sorunun

یکی سنن

'Yeni Ses' gazetesi [sağda], Karadeniz gemisinin sergi komiserliğine getirilen İstanbul Liman İşletmesi Umum Müdürü Rauf Manyasî Bey [sağ üstte] ile geniş bir röportaj yapar.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Karadeniz gemisindeki seyyar sergi ile Avrupa limanlarını gezen Riyaset-i Cumhur Orkestrası müzisyenlerinin bir bölümü, limanlardan birinde, geminin güvertesinde [solda].

arkasından Ali Fuad, "İstanbul'un zeki, sevimli fakat şımartılmaya gelmez çocuğu" olarak gördüğü Seyyar Sergi'yi, sahiplendiği kadar da eleştirir.

Bir organizasyon sorunu, açık biçimde ortadadır: Ali Fuad, bu serginin geniş kapsamlı olmamasını, sergiye sanat ve ticaret erbabının düşük orandaki katılımlarını, önemli bir eksik olarak görür.

Sergideki örnek ürünleri, satılan malları, bunların miktar ve fiyatlarını, üreticilerinin adreslerini içeren broşürler hazırlanmamış; işin 'ambalaj kısmı dahi' ortada bırakılmıştır.

Hatta "sanatkâr ve tacirlerin ticarî reklam kartları ve etiketleri bile" hazırlanmadan yola çıkılmıştır. Ali Fuad'a göre, Seyyar Sergi'de, 'pazarlama' eksenli bir yaklaşımdan uzak 'sadece teşhir' mantığı ile hareket eden bir anlayış gözlenmektedir.

Serginin arkasında bıraktığı izin silinmemesi adına, "yabancı tacir ve fabrika sahiplerine mahsulât hakkında cevap verecek bir ticarî istihbarat kalemi teşkil edilmemesi" işleri daha da zorlaştırır.

Perakende satışı yapılan ürünler hariç; pamuk, üzüm, incir, hububat, afyon vs. gibi, Avrupa için önemli ürünler için, "müşteriyi ikna edecek muhataplar" yoktur.

Bazı limanlarda yeterli bir süre kalınmaması, ticarî ürün satın almak isteyenlerin, her istedikleri saatte "mevcut merci bulamamaları" ve cevapsız kalan soruları, bazı rahatsızlıkları da beraberinde getirmiştir.

Gemi içindeki lükse de dikkat çeken ifadeler, gazetelerin farklı köşelerinde yer alır. Ali Fuad da, köşesinde bu konuyu okuru ile paylaşır. Özellikle gemide seyahat edenlerin izlenim ve ifadelerinden aktardığını belirterek, Ali Fuad, şu ironik bakışı di-

Karadeniz'de kimler vardı?

Bedia Celâl Hanım gibi basından temsilcilerin dışında, Karadeniz gemisindeki Seyyar Sergi'ye katılan heyetin içinde, bugün de ilgi çeken birçok tanınmış sima vardı. Vâlâ Nurettin Bey *[solda]* (Vâ-Nû), Rauf Manyasî Bey (İstanbul Liman İşletmesi Umum Müdürü), Rauf Bey'in eşi Luhika Hanım, Luhika Hanım'ın kız kardeşi öğretmen Belkıs Hanım, ressam ve sanat tarihçisi Celâl Esat Bey (Arseven), şair Kemalettin Kâmi (Kamu) Bey *[sağ altta]*, 'Bal Mahmut' adıyla anılan ünlü nüktedan Mahmut Baler *[sağ üstte]* ve eşi Seniha Hanım *[solda]*, Celal Bayar'ın oğlu Refii (Bayar) Bey ve eşleri Zekiye Hanım, öğretmen İclâl Hanım, Çamlıca Özbekler Tekkesi Şeyhi Atâ Bey, Pertev (Demirhan) Paşa, Pertev Paşa'nın kızları, ünlü tatlıcı Ali Muhittin (Hacıbekir) Bey, geminin dekorasyonunu gerçekleştiren Y. Mimar Naci (Meltem) Bey ve Seyfettin (Çürüksulu) Paşa...

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

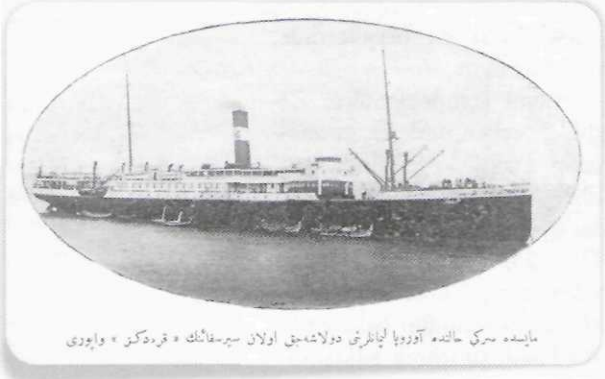
le getirir:

"İsveç, Felemenk, Danimarka gibi memleketlere şaştım! Harp görmemiş ve son derece zengin ve çok yüksek medeniyet sahibi olmuşlar. Kadınları, Avrupa'nın en süslü ve masraflı tuvaletleri ile nefistirler; fakat yine bizimkileri geçememiştirler! Bu hal ve bizim hesabımıza acımak lâzım. Biz onlara nispetle fakir sayıldığımız halde, yine aynı şeyi yapıyoruz. Aynı masrafa nasıl tahammül edeceğiz bilmem?.."

Avrupa gezisi dönüşü Seyyar Sergi gemisi Karadeniz, Sarayburnu önlerinde görüldüğünde, Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın çaldığı İstiklâl Marşı'nın ve İzmir Marşı'nın müziği İstanbul kıyılarında yankılanır.

Karadeniz Karaköy'de limana yanaşırken de, gazeteciler haber peşine düşerler... Seyyar Sergi'ye ilişkin olarak basına yansıyan 'son haberler' şöyledir:

Gemide, gezi boyunca, yaklaşık 120 bin liralık satış yapılmıştır. En çok ilgiyi tütün, halı, kehribar ve yükte hafif eşya görmüştür. Yorumlara göre; pamuk, tütün, konserve ve kuruyemiş, Avrupa piyasalarında gelecek vaat eden ürünler arasına girmişlerdir. Çiniler ve Hacıbektaş taşları, her yerde 'gözbebeği' olmuştur... ■

Karadeniz [altta], 1926 yazındaki Sergi Seferi sonrasında, yıllarca yolcu ve yük taşımayı sürdürdü. Bir süre İstanbul-Batum arasında posta seferleri de yapan gemi, 1951'in 29 Eylül günü, hizmet dışı bırakıldığında 56 yaşındaydı.

Tam 180 yıllık

Bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda müzisyenlik yapan pek çok sanatçının dedeleri, ilk kurulduğu tarihlerde, Muzıka-i Hümâyûn'da ve daha sonra gelişen Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nda görev almıştır.

MUSTAFA TINÇ

Günümüzdeki benzerleri arasında, dünyanın en eskilerinden biri olan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın kökleri, Sultan II. Mahmud'un 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı ve ona bağlı olan Mehter Takımı'nı kapatmasına kadar dayanır.

II. Mahmud, yeniçerilerin muzıkası 'Mehter Takımı' yerine, modern görünüşlü yeni bir yapılanmaya; düzeni ve kıyafetiyle, yeni bir askerî bandoya ihtiyaç olduğu görüşündeydi.

1826'da, Hüsrev Paşa'nın ordu komutanlığı zamanında kurulan Muzıka-i Hümâyûn'un Saray'a bağlı gençlerden oluşmasına karar verilir.

Tayyarzade Ahmet Ata'nın (1810-1877) 'Enderun Tarihi'nde, bu genç müzisyenlerin isimleri tek tek sayılır. Bu gençlerin başlarında da, Nokta Mehmet Efendi, Halil Efendi, Osman Efendi, Saray'ın Kiler Dairesi'nden Edip Ağa ve Hasan

Hüsrev Paşa

http://groups.google.com/group/merakediyorum

FOTOĞRAFLAR: AYŞE EDİZ'İN AİLE ALBÜMÜNDEN

bir müzik serüveni...

Muzıka-i Hümâyûn'dan [sol sayfada], bugünün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ilk adımı olan Riyaset-i Cumhur Orkestrası'na [üstte], 180 yıllık bir serüvenin iki hatırası.

Hoca vardır.

1794'te Sultan III. Selim zamanında kurulan Nizam-ı Cedid'in boru takımındaki Fransız subaylar nezaretinde çalışarak, kısıtlı da olsa, çok sesli müzikle tanışmış olan 'süvari borazanı' Vaybelim Ahmet Ağa ile trampetçi Ahmet Usta, Muzıka-i Hümâyûn'un ilk öğretmen ve şefleri olurlar.

Trampetçi Ahmet Ağa aynı zamanda bando için marşlar yazmış ve çok sesli Türk müziğinin ilk bestecilik örneklerini vermiştir.

Tüm masrafları Harbiye Nezareti tarafından karşılanan Muzıka-i Hümâyûn, zaman içerisinde, orkestranın yanı sıra; opera, opera korosu, fasıl takımı, müezzinân, orta oyunu, tiyatro, cambazlık, karagözcülük gibi çeşitli müzik ve sahne sanatlarını icra eden grupları da barındıran bir kurum haline gelir.

Ahmet Ağa ve Ahmet Usta'nın görev yerleri değişince, kurumun öğretmenlik ve şefliğine, 1828'de, Sardunya Hükümeti'nden yetkili bir şef ve müzik adamı istenir.

Bu kişi, ünlü besteci Gaetano Donezetti'nin ağabeyi Giuseppe Donizetti olacaktır: Yeni şef, 17 Eylül 1828'de İstanbul'a gelip aynı gün Sultan'ın huzuruna kabul edilir ve 'Osmanlı Devleti Muzıkaları Umum Mürebbisi' unvanıyla, Muzıka-i Hümâyûn'un şefliğine atanır.

Donizetti Paşa'nın ilk işi, Saray'da o güne kadar kullanılan ve sistemi oluşturmuş Osmanlı müzisyeninin adı ile anılan 'Hamparsum Notası' sistemini öğrenmek olur.

Donizetti bu sistemin Batı müziğindeki karşılıklarını da

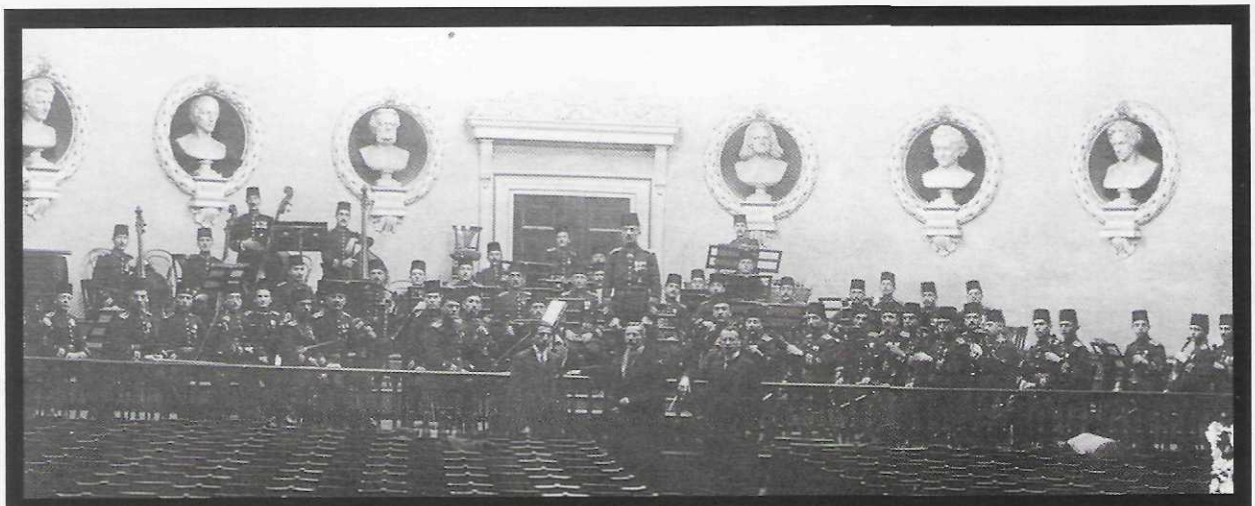
Hamparsum Notası

Dede Efendi'den ders almış, kendisi de iyi bir müzisyen olan III. Selim'in huzuruna kadar çıkmış Hamparsum Efendi (1768-1839), mevlevihanelerde ve kiliselerde kudümzenbaşılık yapmış iyi bir hanendedir. Hamparsum Efendi *[sağda]* 18. Yüzyıl ve öncesi Türk klasik repertuvarının bir bölümünü 6 defter halinde notaya almıştır. Kullandığı nota sistemi, düz satır halinde ve yan yana koyulan işaretler ile yazılmış bir notasyon tarzıdır ve 'Hamparsum Notası' diye anılır.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Avrupa'da 'moral' konserlerine giden orkestra

Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası, I. Dünya Savaşı şartlarında, Aralık 1917- Ocak 1918 tarihleri arasında, 66 kişilik kadrosuyla Orta Avrupa kentlerini kucaklayan bir turneye çıkar. Sofya, Berlin, Dresden, Münih, Viyana ve Budapeşte'yi kapsayan bu turnenin programlarında, Richard Wagner'in "Nürnberg'in Usta Şarkıcıları", Beethoven'in 3. Senfoni'si 'Eroica', Wagner'in Tanhauser'inden 'Marş', Asım Bey'in orkestra için düzenlenmiş 'Rast Peşrev'i, Weber'in Oberon Uvertürü ve Radeglia'nın 'Rapsodie Orientale'i gibi eserler vardır.

öğrencilerine öğretir ve Muzıka-i Hümâyûn'un enstrümanlarını geliştirip standartlara yaklaştırmak için uğraşır.

Hizmetleri karşılığında, 1854'te liva (tuğgeneral) rütbesi verilen Donizetti Paşa, Şubat 1856'da gözlerini hayata yumar...

Paşa 28 yıl içinde, II. Mahmud için Mahmudiye Marşı'nı, Sultan Abdülmecid için de Mecidiye Marşı'nı yazdığı gibi, Cezayir Marşı'nı da bestelemiş ve ardında birçok piyano eseri de bırakarak çok sesli Türk müziği tarihine önemli katkılarda bulunmuştur.

Donizetti Paşa, Muzıka-i Hümâyûn ile pek çok konserler vermiş olduğu gibi, Saray'a piyano ve çeşitli enstrümanlar satın aldırtmış; ayrıca, başta Franz List olmak üzere, dönemin önemli sanatçılarını İstanbul'a getirtip konserler verdirtmiştir.

Pek çok opera da sahneleten Donizetti Paşa, Saray'da, kendine bağlı 60 öğrencilik bir müzik eğitim sınıfı kurmuş ve buna, 'Muzıka Meşkhanesi' adını vermiştir.

'Muzıka Meşkhanesi'ne Avrupa'dan da dönemin önemli hocalarını getirtmiş olan Donizetti, Harem kadınlarından Doğu ve Batı müziği takımları ve bir 'bale heyeti' de kurmuştur...

Daha sonraları, Cumhuriyet ile birlikte, Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle ve yine onun yönlendirmesi altında, çok sesli Türk müziği tarzı bir devlet politikası haline getirilinceye kadar, Muzıka-i Hümâyûn, tahta geçen sultanın eğilimine göre, kimi dönem ilerlemeler gösterir, kimi dönem de, geriler.

İttihat ve Terakki iktidarı altında, Muzıka-i Hümâyûn'un orkestrası ile bandosu birbirinden ayrılır ve orkestra 'Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası' adını alır. Bu bölünme-

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası piyano sanatçısı Ayşe Ediz'in anne tarafından dedesi korno sanatçısı Mustafa (Özgür) Bey'in de içlerinde yer aldığı bir fotoğrafta, Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası, Aralık 1917-Ocak 1918 tarihleri arasındaki Orta Avrupa turnesinde [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

nin ilginç bir öyküsü vardır:

1917'de, 'Harbi Umumi'nin bozduğu moralleri düzeltmek amacıyla, İstanbul'a iki Alman ve bir Macar senfoni orkestrası gelir; konserler verirler.

Bunun üzerine, İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri Muzıka-i Hümâyûn'un, bu konserlere karşılık olarak, Orta Avrupa kentlerinde konserler vermesini kararlaştırır.

Turne öncesi yaşanan sorunlar ise, o dönem orkestranın şefi olan Saffet Bey'in yerine Zeki Bey'in geçmesine yol açar:

Saffet Bey, henüz gelişim aşamasında bulunan orkestra için, böyle bir turnenin erken olacağını; var olan yaylı grubunun Beyoğlu'ndaki yabancı müzisyenlerle takviye edilmesi gerektiğini savunur.

Zeki Bey ve bazı arkadaşları ise, Saffet Bey'e katılmazlar. Sonunda, Saffet Bey şeflik görevinden ayrılıp istifasını verir. Bu istifa üzerine, o zamana kadar Muzıka-i Hümâyûn'a bağlı olarak, tek bir şef yönetiminde olan bando ile orkestra, birbirlerinden ayrılırlar; Zeki Bey orkestranın, Zati Bey ise bandonun şefliğine atanırlar.

İşte bu atama sonrası, Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası, 25 Aralık 1917'den 31 Ocak 1918'e kadar sürecek turnesine çıkar.

Sultan Reşad'ın ardından 'VI. Mehmed' adıyla tahta oturan Vahideddin döneminde, İmparatorluk 'yıkılış' içindedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında, Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası'nın bağlı olduğu Muzıka-i Hümâyûn, Saltanat kurumuna bağlıdır.

'Hilafet' ile 'Saltanat'ın birbirlerinden ayrılması ve Saltanat'ın kaldırılması üzerine de, orkestra, 'halife' ilan edilen Abdülmecid Efendi'ye bağlanır. 18 Kasım 1922'den 23 Mart 1924'e kadar 'Makam-ı Hilafet Muzıkası' adı altında pek çok konser verir.

Hilafet'in kaldırılmasıyla birlikte, 27 Nisan 1924'te, Gümüşsuyu Kışlası'nda (bugün, İstanbul Teknik Üniversitesi merkez binası) bulunan Muzıka-i Hümâyûn'a bağlı Mabeyn-i Hümâyûn Orkestrası, Atatürk'ün emri ile 'Riyaset-i Cumhur Orkestrası' adını alır ve Ankara'ya taşınır.

İstanbul'da Union Française'de verilen konserler Ankara'da Türk Ocağı Salonu'nda devam eder.

Orkestra üyeleri, çok sesli

Donizetti Paşa sonrası 'Muzıka'

Donizetti Paşa'nın *[sağda]* ölümünün ardından göreve getirtilen Callisto Guatelli döneminde, Sultan Abdülmecid'in vefatından sonra, Sultan Abdülaziz'in *[altta]* çok sesli müziğe pek sıcak bakmamasından ötürü, Muzıka-i Hümâyûn pek bir gelişme gösteremez. Fakat konserleri devam eder. Sultan V. Murad ve II. Abdülhamid dönemlerinde, her iki padişahın da çok sesli müziğe duydukları ilgi sonucu, ilginç gelişmeler yaşanır: Bu yıllarda flüt sanatçısı Saffet Bey (Atabinen), violonist Zeki Bey (Üngör), klarinetçi Zati Bey gibi, Muzıka-i Hümâyûn'un yetiştirdiği dünyaca kabul görmüş önemli isimler ortaya çıkacaktır... Flütist Saffet Bey *[sol altta]*, küçük yaşta Muzıka-i Hümâyûn'a alınır, II. Abdülhamid döneminde, 1886'da kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle Paris'e gönderilir ve solfej-teori çalışır. Solfej kitabı yazan ilk Türk, Saffet Bey'dir... On bir yaşında Saray muzıkasına yazılan Zeki Bey (Üngör) ise, *Paris Konservatuvarı'na* gönderilecek ve burada, Henri Marteau ile keman çalışıp konservatuvardan ödül alarak mezun olacaktır. Dönüşünde, Muzıka-i Hümâyûn'da yıllarca konsertmaisterlik yapan Zeki Bey *[sağda]* İstiklâl Marşı'nın da bestecisidir... Donizetti Paşa tarafından Sultan Abdülmecid döneminde saray gençlerinden oluşturulan koro ise, Abdülaziz'in ilgisizliği nedeniyle dağılacak ancak II. Abdülhamid döneminde, klarnet sanatçısı Zati Bey tarafından tekrar kurulup büyük konserlere imza atacaktır. II. Abdülhamid sonrası, Sultan Reşad (V. Mehmed) müziğe ilgi göstermediğinden, Mızıka-i Hümâyûn da varlığını sürdürecek ama herhangi bir gelişme gösteremeyecektir.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e iki korno takımı: 24 Mayıs 1909 tarihini taşıyan bir fotoğrafta [üstte], Muzıka-i Hümâyûn'un kornocuları ve daha sonraki yıllarda, Riyaset-i Cumhur Orkestrası dönemindeki korno takımı [sağda].

Türk müziği eğitimciliğinin de fiilen kendi sorumluluklarına dayanacağını görerek, 1924'te Musiki Muallim Mektebi'ni kurar ve 1936'da da bu okuldan doğacak olan Konservatuvar ve Opera için gerekli plan ve çalışmaları da sırtlanırlar.

İstanbul'da kalan bando ise, daha sonra Ankara'ya gelerek 'Cumhurbaşkanlığı Armoni Muzıkası' adını alır.

Riyaset-i Cumhur Orkestrası, Türk Ocağı'nda verilen düzenli konserlerin yanı sıra, daha geniş kitlelere ulaşmak amacı ile radyo konserlerine de önem verir ve kendi bünyesinde oluşturulan 'Salon Orkestrası' adı altındaki bir topluluk aracılığıyla, önceleri Ankara Palas Oteli'nin bodrum katındaki radyo istasyonundan, daha sonra Postahane'nin altından ve ardından da Kızılay'daki eski Sular İdaresi'nin bulunduğu binaya yerleşen Radyo'dan yayınlara başlar.

Zamanla genişleyen Salon Orkestrası'nın yanı sıra, bir de 'Oda Müziği Birliği' adlı bir topluluk kurulur.

1924'te Saray'dan Ankara'ya taşınan Riyaset-i Cumhur Orkestrası, 1932'ye kadar, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı iken, Zeki Bey'in çabaları ile, 25 Haziran 1932'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanır ve Mustafa Kemal tarafından adı, 'Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası' olarak değiştirilir.

Böylece Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, yüz kişilik müzisyen kadrosuyla beraber, Adnan Saygun, Dr. Ernst Preatorius, Robert Lawrence, Hikmet Şimşek, Bruno Bogo, Otto Matzerath, Prof. Gotthold E. Lessing, Jean Perrison, Tadeusz Strugala, Gürer Aykal, Paul Hindemith, gibi şefler; Mükerrem Berk, Nâzım Ülgen, Cahit Kılıçarı, Prof. Ulvi Yücelen, Erol Küyel, Ayhan Erman, Aykut Doğansoy, Faruk Güvenç, Ancan Özasker, Mehmet Erten, Hüseyin Akbulut,

Ankara Musiki Muallim Mektebi'nin Cebeci'deki binası [sağ üstte]. Bir dönem, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın şefliğini de yapmış olan Adnan Saygun [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Riyaset-i Cumhur *Orkestrası, yeni* başkent Ankara'daki ilk günlerinde [solda]. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası piyano sanatçısı Ayşe Ediz [üstte]. Ayşe Ediz'in dayısı klarnet ve saksofon sanatçısı İbrahim Özgür de [solda], Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın üyeleri arasında, Karadeniz gezisindeydi.

Hüseyin Ertuğ gibi müdürler; Vondra Bey, Zeki Bey, Basri Bey, Halil (Onayman) Bey, Wingler, Sedat Ediz, Prof. Fethi Kopuz, Prof. Ulvi Yücelen, Prof. Oktay Dalaysel, Yusuf Güler Aksöz, Prof. Cengiz Özkök, Doç. K. Murat Tamer, Nusret Kayar gibi konsertmaisterler ve İdil Biret, Ayşegül Sarıca, Gülsün Onay, Verda Erman, Ayla Erduran, Suna Kan, İsmail Aşan, Tunç Ünver, Çağıl Yücelen Akın, Gülay Uğurata gibi solistler ile yola çıkarak gelişir ve bugüne doğru ilerler.

Bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda müzisyenlik yapan pek çok sanatçımızın dedeleri, ilk kurulduğu tarihlerde Muzıka-i Hümâyûn'da ve daha sonra gelişen Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nda görev almıştır.

DNA'larında, kendilerine dedelerinden kalan müzik yetenekleri taşıyan sanatçılarımız arasında, piyano ve çelesta sanatçısı Ayşe Ediz ile fagot sanatçısı Yaman İrun gibi kıymetli müzisyenlerimiz vardır.

16 Haziran 2006 tarihinde viyolonsel sanatçısı olan oğlu Ediz Şekercioğlu ile Zürih'te bir resital veren Ayşe Ediz'in dedeleri, Mustafa Özgür ve Ahmet Ediz beyler de Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın korno grubunda müzisyenlik yaparlarken, babası Sedat Ediz de, 1963 yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası kadrosunda konsertmaisterlik yapmıştır.

Kardeşi Ahmet Ediz, Zurih Tonhale Orkestrası'nda viola sanatçısı olan Ayşe Ediz'in iki kızı, Zeynep Işık Damcıoğlu ve Elvan Şekercioğlu da (Sarıgöllü), keman sanatçılarıdır. ■

Riyaset-i Cumhur Orkestrası, daha geniş kitlelere ulaşmak amacı ile, radyo konserlerine de önem verir; bu süreç, 1940'ta *Ankara Radyosu* Senfoni Orkestrası'nın kuruluşunu sağlayacaktır [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

‘Müzecilik’ adına

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi salonlarından biri.

FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR

http://groups.google.com/group/merakediyorum

neler tartışılıyor?

Son birkaç aydır, Uşak'tan Konya'ya, kimi devlet müzelerinde yaşanan hırsızlık olayları; bunların öncesinde ve sonrasında, kimi yetkililerin yaptıkları açıklamalar, 'kültürel değerlere' bakış açımız ve 'müzecilik' anlayışımız alanlarında, kamuoyunun önüne birçok yeni tartışma konusu getirmiş bulunuyor.

Zaten uzun zamandan beri, kimi kültür varlıklarının, kimi müzelerin yerel yönetimlere devri; devletin bu tür 'kültürel yüklerden' kurtarılması yolundaki 'mahcup' çıkışlar, dikkatten kaçmıyordu.

Ayrıca yine son dönemlerde, üst üste açılan özel müzeler ve bu özel müzelerin yaptıkları dikkat çekici etkinlikler; bunların karşısında ise, Türkiye'nin en köklü ve önemli ▶

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Atatürk, 1937'de İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin açılışında Ressam İbrahim Çallı'dan bilgi alıyor [sağda].

devlet müzelerinin yöneticileri tarafından kendi sorunları gündeme getirildiğinde, basındaki 'hava' ile de biçimlenen, "Devlet bunu da yapamıyor; kültür işlerini de en iyi özel sektör yapıyor" düşüncesinin üst üste gelmesi...

Son olarak, en yetkili ağızlardan da, açıkça da dile getirildi bu düşünce ve "özel müzeler dolup taşarken" devlet müzelerinin 'perişanlığından' dem vurulur oldu.

Bütün bunlar, Türkiye'de müzeciliğin nereye gittiği konusunda ayrıntılı araştırmalar yapmak gerektiğini ortaya koyuyor.

Tabii böylesine bir çabaya girerken de, bugünü anlamak ve mevcut durumun analizini yapabilmek için, geçmişi bilmek gerektiğini vurgulamak doğru olacaktır...

Bir 'müzecilik' politikası Osmanlı'da da vardır ve buna önem verilir. Dikkatli okurlarımız hemen fark edeceklerdir; bu ay Popüler Tarih'in 'BASINDA BU AY' sayfalarında yer alan 'Müze-i Hümâyûn vergisi' haberi, Şurayı Devlet tarafından alınan ve dönemin padişahı tarafından onaylanan bir karara göre, merkez ve taşra belediye teşkilatlarında, mimarlık hizmetleri için ödenecek bedelden, Müze-i Hümâyûn'un (yani İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin) geliştirilmesi için pay alınacağı bildirilir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin *'müzecilik' politikasını anlamak* için ise, şu soruyu sormak yeterlidir: Etnografya Müzesi

Müzecilik uzmanı Nazan Atasoy anlatıyor:

'Gerekeni yapmadı

Türkiye'de devlet müzeciliği anlayışının iflas ettiğini söyleyen Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'un fikirlerine katılmayan birçok uzman gibi, Nazan Atasoy da, devletin gerekeni yapmadığı vurguluyor.

SEBAHAT BAĞBARS

Müzecilik sorunlarının sık sık gündeme geldiği, konuyla uzaktan yakından ilgili hemen herkesin farklı müzecilik anlayışları sergilediği şu günlerde, biz de, kafamızdaki sorularla bir uzmana başvurma ihtiyacı hissettik.

Sorularımızı yanıtlaması için, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi'nin Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim görevlisi Nazan (Yavuzoğlu) Atasoy'un kapısını çaldık...

Nazan Atasoy'a önce Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç ile yapılmış bir söyleşiyi anımsattık (Yener Süsoy, Hürriyet, 26 Haziran 2006).

"Türkiye'de devlet müzeciliği anlayışımız iflas etmiştir. Biz devlet olarak hâlâ durgun, hiç sunumu yapılmayan bir müzecilik yapıyoruz" diyen Atilla Koç, sözlerine şunları da ekliyordu: "Sabancı Müzesi, Rodin Sergisi için 900 bin dolar para harcamış. Ayrıca 1 milyon dolara yakın

YAKIN PLAN

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI ATİLLA KOÇ'LA MÜZELERİMİZDEN TURİZME HER ŞEYİ KONUŞTUK

700 arkeolog eksiğimiz var

Lara plajı ihalesini içime sindiremedim

Sorun belli: Vasıfsız müzeciyle bu kadar

Koç: 700 arkeolog lazım

Haziran ayında, Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç, "Devlet müzeciliğimiz iflas etmiş durumda" şeklinde açıklamalar yaptı [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

ne zaman kuruldu?..

Mustafa Kemal, daha savaşın kan ve barut kokuları ortadan kalkmadan, 1930'da Etnografya Müzesi'ni açtırarak, Anadolu topraklarında kültür mirasına sahip çıktığı gibi, yeni devletin kültür politikasını da ortaya koyar.

Şu sıralar basında, "halinin içler acısı" olduğu belirtilen ve kimi çiçeği burnunda özel müzelerin yöneticilerinin 'yardım eli' uzatmaktan söz ettikleri İstanbul Resim ve Heykel Müzesi de, Etnoğrafya Müzesi'nden yedi yıl sonra, 20 Eylül 1937'de açılır.

Yine şu sıralar yapımının 150. yılını dolduran Dolmabahçe Sarayı'nın veliaht dairesinden dönüştürülen İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, açıldığı yıllarda, hem genç Cumhuriyet sanatçılarının hem de Osmanlı dönemi ustalarının yapıtlarını bir araya getirerek, bir farklı 'birleştirici' misyon da yüklenir...

'GÜNDEM' başlığı altında topladığımız bu sayfalarda bizim yapmak istediğimiz, ne Türkiye'nin müzecilik tarihini aktarmak ne de Türkiye'de müzeciliğin nereye gittiğini ayrıntılarıyla ele almak.

Biz bu ay, bu sayfalarda, bir müzecilik uzmanı, bir özel müze müdürü, özel müze kurmuş bir 'meraklı' ve bir başka özel müze kurmak üzere harekete geçen bir koleksiyoncu ile görüştük. 'Müzecilik' adına esen bu toz duman içinde, sadece sorunlara parmak basmak niyetiyle...

Popüler Tarih

devlet'

FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR

Arkadaşımız Sebahat Bağbars, Nazan Atasoy ile birlikte [üstte].

da reklam gideri var. Benim rüyama bile girmez bu rakamlar. Düşünün ki, benim müzelerimde şu anda 700 arkeolog eksiğim var..."

Bu açıklamalar haliyle, insanın aklında farklı soru işaretleri yaratıyordu: 'Devlet müzeciliğinin iflası' ne demekti?.. Müzelere para ayrılamaması farklı bir şey, bunun bir 'kültür politikası' haline getirilmesi farklı bir şey değil miydi?..

➤ *Siz ne düşünüyorsunuz?*

Sayın Bakan, devlet müzeciliğinin iflas ettiğinden bahsediyor; ama unutmasın ki, Sakıp Sabancı Müzesi, bir devlet müzesi emeklisi olan Sayın Nazan Ölçer ve Sayın Filiz Çağman gibi uzmanlarla yönetiliyor.

Yani devlet müzeciliğini bu kadar yadsımanın anlamı yoktur. Devlet kendi üstüne düşenleri yapsaydı, bu yaşananlar olmazdı.

Yılardır bir takım sempozyumlarda, sergileme mantıklarının yanlışlarını anlatıyoruz. Ne yazık ki, müzeci arkadaşlarımız müzecilik kökenli olmadıkları ve alt yapıları bulunmadığı için, kendi yaptıkları her şeyin çok güzel ve doğru olduğunu düşünüyorlar.

Güzel olabilir; ama ne kadar doğru olduğunu tartışabiliriz. Elbette doğrunun da kriterleri vardır. Siz eser bağlamında bir şeyi sergiliyorsanız, belki onun doğru sunumunu yapabilirsiniz. Ama çağdaş müzenin görevi eğitimdir.

Eğitim açısından katkıda

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

FOTOĞRAF: KAPLAN TANEROĞLU

Sakıp Sabancı Müzesi'nde 2005 sonlarında açılan ve 2006 Mart'ı sonuna kadar süren Picasso sergisi, son dönemlerde kendinden en çok söz ettiren etkinliklerin başındaydı [sağda ve sağ sayfada].

bulunamıyorsanız ve halkı o yaptığınız sergiye ya da müzeye getiremiyorsanız, o zaman orada görev eksikliği, iletişim eksikliği var demektir... Ki bizler, bunların eksikliğini yıllardır dile getiriyoruz; yazıyoruz, çiziyoruz, konuşuyoruz... Sempozyumlarda devlete, genel bir sergilenme ve müze eğitim ekibinin oluşturulması konusunda öneriler götürüyoruz.

➤ *Bir müzeci nasıl bir donanıma sahip olmalı?*

Tabii eğitim açısından mutlaka pano bilgisi, etiket bilgisi gibi en basit ve önemli iletişim aracını doğru kullanmayı bilmeli. Pano bilgisi olarak çok fazla kitap bilgisinin yüklenmemesi gerekir, eseri etikete geçirirken bir kumaş parçası derseniz, insanları isyan ettirebilirsiniz. Etikete, eser ile ziyaretçisinin ilk iletişiminin başladığı an olarak bakılmalı ve doğru, açıklayıcı ve net ifadeler yer almalı. Yani gerçekten, müzecilik eğitim işidir.

➤ *Eğitimli, bilinçli ekipler kurmak çok mu zor? Bu yolda neler yapılmalı?*

Hayır, eğitimli ekipler kurmak o kadar da zor değildir. Pek çok eğitim almış, alt yapılı arkadaşlarımız, meslektaşlarımız da var. Bu konuda, müzecilerin haklarını yememek gerek.

Belki devletin kendi içinde meslek içi eğitim programları yapıp, bu konuyu toparlaması gerekir. Bildiğim kadarıyla da ilk olarak Antalya'da Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Antalya müzecileri için bir müze eğitim semineri yaptı.

İkincisi de, Bursa'da Marmara bölgesi müzecilerini kucaklayan ve 'Çağdaş müzecilik dışarıda nasıldır?' başlığını taşıyan bir sunum idi...

Bir de, müzecilerin mutlaka yurtdışına gitmeleri gerek. Çünkü bu iş, biraz deneyim istiyor; yani sadece okumak yeterli değil.

➤ *Diyelim ki, bir ekip kurmaya kalktık. Bu ekip hangi meslekten insanlardan oluşmalı?*

Müzecilik bir ekip işidir, bunu kabul etmemiz gerek. Bakan, 700 arkeolog eksiğim var diyor; yani teknik personel statüsüne sadece arkeologları sokuyor.

Müzeler sadece arkeologlarla yaşamıyor ve biz, ne yazık ki, sanat tarihçisi-arkeolog ayırımı yapıyoruz. Oysa bu ekibin içinde yer alması gerekenlerin başında arkeolog, sanat tarihçisi ve epigraf geliyor.

Ancak bilinçli sergileme ya da iletişim kurmak için, ekipte mutlaka halkla ilişkiler uzmanı ayrıca sergileme uzmanı, müze eğitimcisi ve bir de tasarımcı olmalı.

Öncelikle de bu ayrımlar ortadan kalkmalı: Filiz Çağman da bir sanat tarihçisiydi ve bir arkeolog müzecinin aldığı maaşın yarısını alıyordu; üstelik yaptığı iş icabı, asla tartışılamayacak bir konumdaydı.

Yani bakanlığın, 'Para ve-

Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç, Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki Rodin sergisi için harcanan 900 bin doları kastederek, "Benim rüyama bile girmez bu rakamlar" demişti [sağ üstte]. **Atatürk Ankara Sergievi'nde açılan Yerli Mallar Sergisi'nde, Vedat Nedim Tör ve Afet İnan ile birlikte bir heykeli inceliyor** [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

riyoruz, ama kadroya alınacak adam bulamıyoruz' sözleri, aslında bir şekilde, üniversitelerimize bir gönderme... Demek ki, bakanlığa göre, üniversitelerimiz yetenekli eleman yetiştirmiyor!

➤ *Müzelerdeki uzman personel sorunu nasıl çözülebilir?*

Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki uzmanlaşmış arkadaşlarla birlikte bir rapor hazırladık ve bildiğim kadarıyla da, o rapor Kültür ve Turizm Bakanlığı'na sunuldu.

Yani konular gerekçeleriyle, sorun saptaması ve çözüm önerileriyle bakanlığa sunuldu. Bu sorunları es geçip sadece 'uzman almak' değil çözüm...

Eğer uzman alınacaksa, öncelikle sanat tarihi, arkeoloji, epigrafi gibi, kendi disiplinleri içindeki meslekler-den alacakları kişilerin uzmanlığını ya da bilgilerini sınayabilirler.

Bu sınamanın üzerine de yabancı dil eksikleri varsa -ki eskiden devlet memurluğunda bile vardı dil eğitimi için yurtdışına gönderilmek- siz o arkadaşları 6 aylığına yurtdışına eğitim için gönderdiğiniz zaman, o arkadaşlar size 'kazanılmış müzeci' olarak geri dönerler.

Şunu da eklemek gerek: Evet; 700 kişilik açık çok fazla ve bunun en önemli nedenlerinden bir de, emekli olanın yerine yeni personel alınmaması... Ancak bence öncelikli olarak çözülmesi gereken sorun, 'eşit işe eşit maaş' konusu...

➤ *Sizce müzeler birer ticarî kurum olarak kabul edilebilir mi?*

O demeci ben de okudum gazetelerde: 'Müzeler ticarî müesseseler olarak yönetilmelidir' tarzında bir şeydi...

Müzelere gelir sağlanacak işler yapılabilir; ama pek çok müze de devlet müzesidir. Devlet müzesi olması, tabii ki, devletin kültür bakanlığına, kültüre ayırdığı pay ile ilişkilidir.

Biz binde 4'lerden bahsederdik bu işlere başladığımız zamanlarda; şimdi binde 2 kültüre ayrılan fon... Böyle olunca, personel giderini bile o parayla karşılayamazsınız.

Nazan Yavuzoğlu Atasoy kimdir?

FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR

Müzecilik eğitimi ve sanat tarihi alanında yayınları bulunan Nazan (Yavuzoğlu) Atasoy, halen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi'nin Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak 'Müzecilik' dersleri vermektedir. Müzecilik çalışmalarını, yurtdışındaki müzelerin eğitim programlarına katılıp, araştırmalar yaparak; yurtiçinde ise, konferanslar ve danışmanlık görevleriyle sürdüren Nazan Atasoy, Avrupa ve ABD müzelerindeki araştırmalarını kapsayan geniş bir arşivin de sahibidir... İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü'ndeki lisans eğitimini, 'Bizans Sanatı' kürsüsünde Prof. Dr. Semavi Eyice'nin danışmanlığında hazırladığı lisans tezi ile bitiren Atasoy, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Müzecilik Bölümü'nde, 'müze eğitimi' alanındaki tezle 'Yüksek Lisans' derecesine sahip olmuştu... İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Önasya Kültürleri Bölümü'nde başladığı çalışma yaşamını çok farklı kurumlarda sürdüren Atasoy, Sanat Tarihi Derneği'nde de 1998'den itibaren 'Başkanlık' görevini sürdürmektedir.

FOTOĞRAF: KAPLAN TANEROĞLU

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

➤ *Müzelerin bir kısmı 'ulusal müze' kapsamına alınırken bir kısmı da yerel yönetimlere ve valiliklere bırakılıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?*

Bu iş, bir devlet politikası... Sonuçta 'ver kurtul' ile müzelerimizden kurtulabiliriz; ama hizmet mi ederiz yoksa zarar mı veririz, bunu çok iyi düşünmemiz gerek.

Bildiğim kadarıyla hazırlanmış olan yasa tasarısında, kimi müzelerin özel idarelere devredileceği bilgisi var.

Biz kendi içimizde müzeyi denetleyemiyor iken, bir de tekrar müzeci gönderecek ya da bunun için de tekrar bir ekip kuracağız.

'Personeli azaltacağız, uzman personelle iş yapacağız' derken, yeniden bir ekip mi kuracağız da, o özel idareye bağlı müzeleri denetleyeceğiz?.. Anlamış değilim!

➤ *Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden bugüne, müzecilikte neden olumsuz yönde bir değişim oldu?*

Atatürk'ün kültüre bakışı nedeniyle, ilk dönemde müzecilik çok önem kazandı. Bu alanda, diğer bilim insanlarıyla birlikte, yurtdışına arkeolog ve sanat tarihçileri de gönderildi.

Daha sonra, belki müzelerin sayılarının çoğalması, belki de kadro sorunu nedeniyle gerileme oldu.

Mesela, bir dönem, Anadolu kentlerinde müzelere tarih ve coğrafya öğretmenlerinin atandığını ve müzelerin onların sorumlukları altına verildiklerini biliyoruz. ■

Baskısı, British Museum koleksiyonlarında yer alan bir desenden kopyalanmış eşarp [üstte]: Nazan Atasoy müzecilikte, müze kopyalarının, ziyaretçi açısından çok önemli olduğunu vurguluyor ve her müzenin mutlaka kendi eserinin kopyasını satabilmesi gerektiğini belirtiyor.

Hülya Bilgi anlatıyor:

'Müzecilikten kazanç beklenmez'

Sadberk Hanım Müzesi'nin müdiresi Hülya Bilgi, özel müzecilikte yalnızca paranın değil, 'doğru kadrolaşma'nın da önemli olduğunu dile getiriyor.

Türkiye'nin 'en kıdemli' özel müzesi, 25 yıllık bir geçmişe sahip olan ve Vehbi Koç Vakfı'na bağlı bulunan Sadberk Hanım Müzesi. İstanbul'un Büyükdere semtinde, Piyasa Caddesi üzerindeki iki ayrı binada ziyaretçilerini kabul eden Sadberk Hanım Müzesi'nin bir özeliği de, müze standartlarına uygunluğu devlet tarafından da onaylanmış ilk müze olması...

Koç Grubu'nun kurucusu Vehbi Koç'un eşi Sadberk Koç'un eski eserlere olan ilgisi, dahası, bir Yunanistan gezisinde görüp etkilendiği Benaki Müzesi benzeri bir müze kurma hayali, Türkiye'nin ilk özel müzesinin itici gücü oluyor...

Hülya Bilgi

2006'nın başlarından bu yana, müzedeki yeni vitrinlerinde meraklı ziyaretçileriyle buluşan 'yeni kazanımları yani kimi 16. Yüzyıl İznik çinilerini izledikten sonra, Sadberk Hanım Müzesi'nin müdiresi, sa-

FOTOĞRAFLAR: MİRHAN BİLİR

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Sadberk Hanım Müzesi'ndeki giysi vitrinlerinden biri [solda]. Sadberk Hanım Müzesi'nde, birçok Avrupa ve Amerika müzesinde olduğu gibi, ziyaretçiler için satışa sunulan zengin bir müze kopyaları bölümü yer alıyor [sol sayfada, altta].

nat tarihçi ve müze uzmanı Hülya Bilgi'yi ziyaret ediyoruz.

"Herkes özel müze açamaz, her şeyden önce, arkanızda, çok sağlam bir yapılaşma olması gerek" diyen Bilgi, özel müzecilikten kesinlikle bir kazanç beklememek gerektiğini de ekliyor:

"Ortaya tamamen gönlünüzü ve paranızı koymanız gerekir. Sadece para da değil; belki de en önemlisi, doğru insanlarla çalışmanız lâzım. Öncelikle Sevgi Hanım gibi (Sadberk Koç'un açtığı yoldan müzeyi geliştiren kızı Sevgi Gönül'ü kastediyor), yaptığı işe inanan birinin olması lâzım ve bir de, koleksiyonunuzun bulunması şart... Elbette bu koleksiyonu sergileyebileceğiniz ve müze şartlarını sağlayabileceğiniz bir mekân da olmalı."

"Özel müzecilik şartnamesine göre, müze yapılacak binanın öncelikle güvenliğini sağlamalısınız" diyen Bilgi, diğer şartları da şöyle sıralıyor:

"Yangın alarmınız ve güvenlik kadronuzun olması gerekli. Eserlerinizi sergileyebileceğiniz ışığa, ısıya ve toza karşı korumalı vitrinleriniz olmalı..."

Bütün bunların yanı sıra, müzenin yapısına ve koleksiyonlarının durumuna göre, "bütün eserler bir arada sergilenemeyeceği için", bir depo da, vazgeçilmez unsur. Depolama düzeninin de, kısaca her şeyin de, eserlere göre düzenlenmiş olması şartını vurguluyor Hülya Bilgi...

Sonra da 'kadro' meselesini konuşuyoruz: Sanat tarihçi ve arkeolog gerekli: "Çünkü," diyor Hülya Bilgi, "Eserlerinizin bilinçli insanlarca envanterinin alınıp, fotoğraflarının çekilmesi gerekir. Müzenizde ayrıca mutlaka bir kütüphanenizin ve eserlerin bakımını yapabileceğiniz laboratuvarlarınızın olması gerekli."

Hülya Bilgi'yi ziyaretimizde öğreniyoruz ki, Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi, geniş koleksiyonunu çok daha iyi bir mekânda ve daha geniş bir kitleye ulaştırmak adına, yeni bir proje hazırlığı içinde...

Henüz, tasarlanan projeye uygun müze binasının belli olmadığı, ancak projenin, çekirdeğinde Sadberk Hanım Müzesi'nin bulunacağı bir kompleks olarak düşünüldüğünü öğreniyoruz.

Bu komplekste, farklı sergi salonlarının yanı sıra, kafe, laboratuvar, kütüphane, çocukların dahil edilebileceği atölye çalışmalarına uygun mekânlar da yer alacak... ■

Sunay Akın anlatıyor:

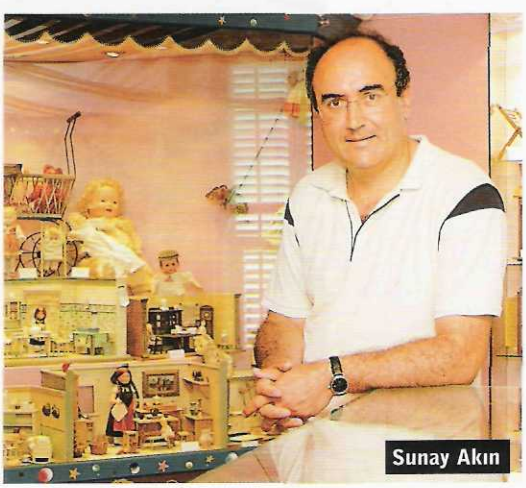
'Müzeni göster, kim olduğun çıksın'

İstanbul'da bir oyuncak müzesi kuran Sunay Akın, 'Sen bana bir toplumun müzelerini göster, ben sana o toplumun nereye gittiğini söyleyeyim' diyor.

Vehbi Koç Vakfı'nın Sadberk Hanım Müzesi'ni ziyaretimiz sonrasında, bir de çok daha yeni ve çok daha 'küçük' çaplı bir özel müze örneği seçelim istedik.

Böylece, iki yıldır, yalnızca tek bir kişinin, yazar Sunay Akın'ın çabaları ile ayakta duran 'İstanbul Oyuncak Müzesi'ne ulaştık.

Şimdi gelin müzenin kuruluş öyküsünü Sunay Akın'ın kendisinden dinleyelim:

Sunay Akın

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Sunay Akın'ın kurduğu İstanbul Oyuncak Müzesi'nden bir köşe [sağda]. Bir zamanların vazgeçilmez oyuncakları: 'Kurşun askerler' [altta].

"Bu müzeyi kurmaya karar vermem, 16 yıl öncesine dayanıyor. Almanya'nın Nürmberg kentindeki oyuncak müzesini gezdim ve çok etkilendim."

"Sonra da, gittiğim her kentte oyuncak müzelerini fark ettim. Gezerken, 'Benim ülkemde neden olmasın?' diye düşündüm, fakat gerçek anlamda bir oyuncak müzesi olmalıydı bu..."

Kendisinden önceki çabalara da, en azından Musa Baran ve Bekir Onur'un adlarını anarak değinen Sunay Akın bir oyuncak müzesinin, oyuncak tarihini çok geniş bir planda ele alması gerektiğini vurguluyor ve "Ben de onu yaptım" diyor...

Biz de Sunay Akın'a, "Sizce Türkiye'de müzecilik ne durumda?" diye soruyoruz:

"Müze sözcüğünün kökeninde, 'ilham perisi' sözcüğü vardır; bir toplum geleceğine umutla bakmak istiyorsa, ilham perilerine yani müzelerine iyi bakmalıdır."

"Gelecek karanlık. Geleceği ne ile aydınlatacağız, ilham perileriyle... Sen bana bir toplumun müzelerini göster, ben sana o toplumun nereden gelip nereye gittiğini söyleyeyim..."

"Ama ben diyorum ki; Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda ölmeseydi, biz orayı da otel yapardık. Kızkulesi bir tarihî eser; fakat ihalede şöyle tanımlandı: '900 metrekare inşaat alanı'..."

İstanbul Oyuncak Müzesi'nin 'sırtını kime dayadığını' merak ediyoruz ve sorduğumuzda, öğreniyoruz ki, müze binası için Sunay Akın, aileden kalma bir köşkü bu işe ayırmış ve kitaplarından, yaptığı programlardan kazandığı tüm parayı da, bu müzeyi ayakta tutabilmek için kullanmış... ■

Halûk Perk anlatıyor:

'Çalışan bir müze'

Açılış hazırlıkları süren Halûk Perk Müzesi kurucusu Perk, araştırmaya yönelik, enstitü gibi, 'çalışan bir müze' tasarladıklarını vurguluyor.

Müzecilik turumuzu noktalamadan önce, bir de 'müstakbel' müze kurucusu ile, 5 bin parçalık koleksiyonuyla yeni bir müze kurma hazırlıklarını sürdüren Halûk Perk ile görüşüyoruz.

"Hâlâ hazırlık çalışmalarınızı sürdürdüğünüz Halûk Perk Müzesi'nden biraz bahsedebilir misiniz bize?.." diyoruz. O da anlatıyor:

"Ben ve eşim koleksiyoneriz. Benim yaklaşık 5 bin, eşimin ise 2 yüz eseri bulunmakta. Vaktimin ve gelirimin büyük kısmını bu koleksiyonu oluşturmak için kullandım."

Halûk Perk

Halûk Perk'e eşinin ve kendisinin sahip olduğu koleksiyonların içeriğini soruyoruz. Hitit ve Urartu dönemlerinden Bizans ve Selçuklu dönemlerine, Perk'in kendi ifa-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

desiyle, "düşkün olduğu" Anadolu uygarlıklarından kalma eserlerden oluştuklarını öğreniyoruz.

Perk, "Anadolu uygarlıklarının bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmak istiyorum" diyor ve ekliyor: Bu nedenle de o dönemin çok gösterişli bir örneğinden ziyade, bilinmeyen ve üzerinde araştırılacak örnekleri koleksiyonuma katmaya çalıştım."

Yurtdışında pek çok önemli üniversitenin bünyesinde müzelerin bulunduğunu; bu müzelerdeki eserlerin üzerinde çalışılması için de, birer enstitü kurduklarını; bu enstitülerin bilimsel yayınlar yaptıklarını; bu sayede, birçok 'bilinmeyen'in ortaya çıkarıldığını anlatıyor bize Hâluk Perk.

Ülkemizde buna benzer bir yapılanmanın henüz mevcut olmadığını da ekliyor:

"Müzemiz eserleri alırken, hep yayınını düşünmektedir. Eserlerimiz arasında, yayımlanmamış hatta ne olduğu anlaşılamamış pek çok 'parça' vardır. Bunların üzerinde araştırmacılarla çalışılmaktadır. Temennim, ciddi bir kurumla işbirliği yaparak bu çalışmalarımızın hızlanmasıdır."

Bu arada, Anadolu uygarlıklarına ait olduğunu söylediği eserlerin yapısını soruyoruz:

"Eserlerimi ayırmak zor; ama eserlerim arasında kuvvetli olan koleksiyonum; mühür, tıp aleti, ağırlık, Ortaçağ İslamî sikkeleri, Anadolu Beylikleri dönemi sikkeler, Anadolu figürinleri gibi parçalar."

Perk, eşinin koleksiyonunun da, sadece İslamî eserlerden oluştuğunu; bu arada kendi silah koleksiyonunun da 'iyi' olduğunu vurguluyor ve bu parçaların yayınlarını yapmaya çalıştıklarını belirtiyor.

Bakanlık tarafından şart koşulan prosedürü yerine getirerek 'Halûk Perk Müzesi' ismini aldıklarını ancak şu an ziyarete açık bir müze olarak değil de, bir 'depo-müze' olarak hizmet verdiklerini öğreniyoruz:

"Bu süreçte öncelikli olarak eser alımına, alınan eserlerin korunmasına ve daha sonra da depolanmasına dikkat ediyoruz. Daha sonra bu eserlerin yayını için araştırmalar yapıyor ve gerekli olanların çizim ve fotoğraflanmasını sağlıyoruz."

"Yayını çok önemsediğim için, araştırmaya yönelik enstitü gibi, 'çalışan bir müze' olarak tasarladık kuruluşumuzu ve bu sebeple de koleksiyondan müzeleşme sürecine geçtik."

"Müzemizin yıllığı 'TULİYA I' 2005 yılı içinde yayımlandı; 'TULİYA II' için ise, makaleler toplanmakta."

"Araştırmacılar ve meraklılar eserler ve müze hakkında ayrıntılı bilgiyi *www.halukperkmuzesi.org* sitesinden edinebilirler." ■

Halûk Perk Müzesi'nde, konservasyon çalışmaları [üstte].
Roma dönemine tarihlenen pişmiş topraktan tanrıça heykelleri [solda ve altta].

Son gelişme: 'Kadro' veriliyor

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Özgen Acar'ın 12 Temmuz 2006'da yayımlanan 'Müzelerin gözü aydın' başlıklı haberine göre, Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Orhan Düzgün'e hazırlattığı 'personel sorunları' raporunu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan adına, Devlet Personel Dairesi'nden sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Ali Şahin ile Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın da katıldıkları bir toplantıda, bakanların dikkatine sundu... Toplantıda, bugün var olan 350 müzeciye ek olarak, yeni 400 kadro verilmesi, bu kadrolara 223 arkeolog, 167 de, çoğunluğu sanat tarihçisi uzman personel alınması kararlaştırıldı.

Sonbaharda, 223 arkeolog, 167 sanat tarihçisi ve uzman kadrosu atanacak

Müzelerin gözü aydın

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Bir Rodin heykeli kopyasının öyküsü

Bakırköy'deki 'Düşünen Adam'

Kemal Künmat'ın Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin ön bahçesini süsleyen 'Düşünen Adam' heykeli kopyasının, yapılış öyküsü, oldukça ilginç ve az bilinen ayrıntılara sahiptir.

TURGAY TUNA

Bu yaz İstanbul'un kültürel etkinlikleri arasında, bir de 'Rodin rüzgârı' esiyor. Tanınmış Fransız heykeltıraşın Paris'teki Rodin Müzesi koleksiyonundan seçilmiş 203 eser Emirgan'da, Sakıp Sabancı Müzesi'nde, 13 Haziran'dan bu yana meraklılarıyla buluşuyor.

"Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul'da" adını taşıyan sergi, 3 Eylül'e kadar kapılarını açık tutacak.

Auguste Rodin'in 'Öpüşme' ve 'Düşünen Adam' gibi kimi başyapıtlarının da yer aldığı sergiyi gezenler izlendiğinde, gündelik basına da yansıyan ilginç bir gözlem yapmak mümkün oluyor:

'Düşünen Adam' heykelinin önüne gelindiğinde, kimi ziyaretçiler, "Bu Bakırköy'deki adam değil mi?" diye bir tepki veriyorlar.

Gerçekten de Rodin'in 'Düşünen Adam' heykeli, İstanbullulara yabancı sayılmaz!

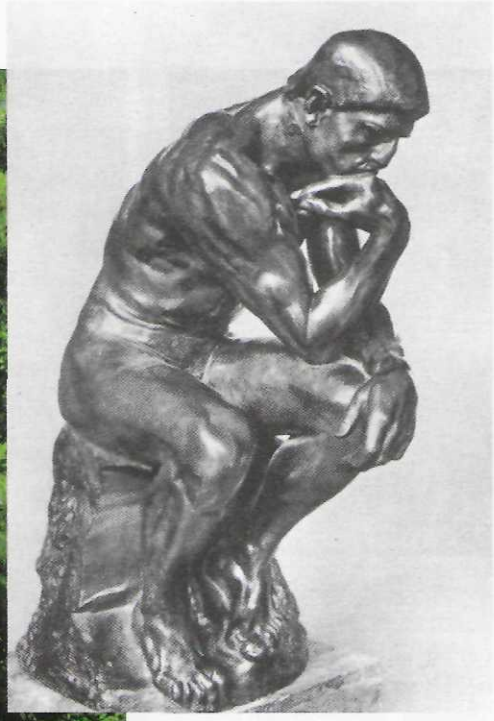

Tanınmış Fransız heykeltıraş Auguste Rodin [sağda].

Birçok İstanbullu yıllardan beri, kentin eski bir semtinde, Balkanlar'dan Ortadoğu'ya uzanan coğrafyadaki en ünlü hastanelerden biri-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

FOTOĞRAFLAR: TURGAY TUNA

nin bahçesinde bu heykelin bir kopyasını gördüğünü anımsayacaktır.

Bu devasa taş heykel, 75 yıldan bu yana, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin bahçesinde, adeta oradaki hastalarla özdeşleşmiş haliyle, düşünür durur...

Bu heykeli yapan sanatçı ise, yaşamını 1985'te noktalamış, Rodin âşığı, eski Bakırköylü heykeltıraş Kemal Künmat'tır.

Heykeltıraşlığının yanı sıra, pek fazla olmasa da, bugün kimi özel koleksiyonlarda yer alan, kendine özgü spatül tekniği ile yapılmış resimleri de vardır Kemal Künmat'ın.

Reşad Ekrem Koçu'nun ünlü 'İstanbul Ansiklopedisi' gibi yayınlara karakalem resimler de hazırlamış olan sanatçı, günümüzün tanınmış ressamları arasında yer alan bir başka Bakırköylü sanatçıyı, Muhsin Kut'u da yetiştiren 'usta'dır.

Bu özelliklerinin yanı sıra, marjinal kişiliği ile de tanınmış olan Kemal Künmat, 1930'lu yılların sayfiye semti Bakırköy'ünde yükselen köşk tipi eski ahşap evinin bahçesinde yapıp sergilediği çıplak bir kadın heykeli yüzünden de, o dönemin tutucu kesimlerinde oldukça rahatsızlık uyandırmış, kimi zaman da, şikâyet ve hakaretlerin hedefi olmuştur.

Sanatçının evi de, uzun yıllar bahçesini süsleyen bu heykel nedeniyle, Bakırköy'ün tanınmış evleri arasındaki yerini almıştır.

Yaptığı heykellerde malzeme olarak genellikle çimento kullanan Künmat, az sayıda da olsa, betondan çok başarılı heykeller de ortaya koymuştur.

Sanatçının günümüzde en çok tanınan, popüler olan yapıtı da, kuşkusuz, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin ön bahçesini süsleyen, aynı zamanda gerek Bakırköy'ün, gerekse Türkiye'deki psikiyatri çevrelerinin simge görüntülerinden biri haline gelmiş olan 'Düşünen Adam' heykelidir.

Kemal Künmat, bir Rodin hayranıdır ve bu Rodin tutkusu onu, Fransız heykeltıraşın dünyaca ünlü eserinin bir kopyasını yapmaya itmiştir.

Bu kopyanın

İstanbul'daki Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin ön bahçesini süsleyen 'Düşünen Adam' [en solda]. Paris'teki Rodin Müzesi'nde sergilenen 'Düşünen Adam' heykelinin orijinali [solda]. Kemal Künmat ile (ayakta duran) kardeşi Mahzar Bey'in 1933 yılında çekilmiş bir fotoğrafları [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

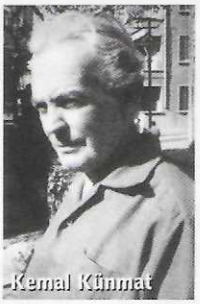
1950'li yılların başlarında, Kemal Künmat (sağda), Muhsin Kut (solda) ve Künmat'ın oğlu, evlerinin bahçesindeki çıplak kadın heykelinin yanında poz verirlerken [üstte]. Mahzar Osman Kliniği önündeki Mazhar Osman Us heykeli de, Kemal Künmat'ın imzasını taşır [sağ üstte].

yapılış öyküsü de, oldukça ilginç ve az bilinen ayrıntılara sahiptir: Kimi eski Bakırköylülerin de anlattığı gibi, Kemal Künmat, çocukluğunda geçirmiş olduğu menenjitten miras kalan rahatsızlığı ve de insan içine çıkmaktan tedirginlik duyan içine kapanık mizacıyla, 1932 yılında, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin polikliniğine yatar.

Kemal Künmat'ın hastanede çalışan doktorlar arasında tanıdıkları, ahbapları vardır. Ancak o yine de kendisini rahatsız hisseder. Çok kısa bir süre içinde saçlarının bembeyaz oluşu da bu rahatsızlığın bir göstergesidir.

Yakınlarının da anlattıklarına göre, rahatsızlığı nedeniyle, mükemmel konuştuğu Almancayı da hemen tamamen unutur.

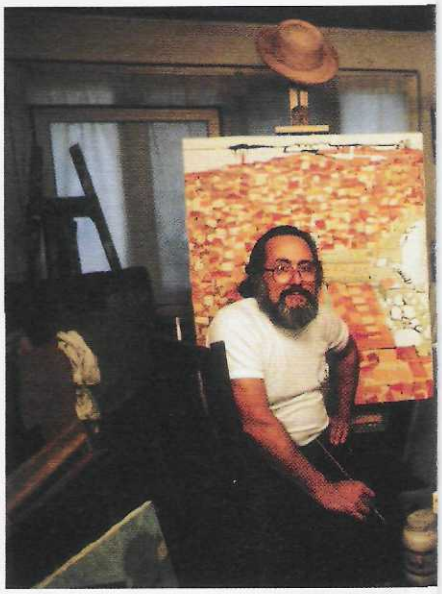
Hastanede kaldığı dönemde, Kemal Künmat'ın yanından hiç eksik etmediği şövalesi, tuvalleri ve boyaları, onun en büyük dostlarıdır. Hastanede yaptığı resimler arasında, 'Başhekimlik' odası için özel olarak hazırlamış olduğu, 'hekimlerin hekimi' İbnî Sina'yı betimleyen çok güzel büyük bir yağlıboya tablo da vardır. Bu tablo, bugün hâlâ başhekimlik binasının birinci katındaki duvarlarından birini süslemektedir...

Kemal Künmat

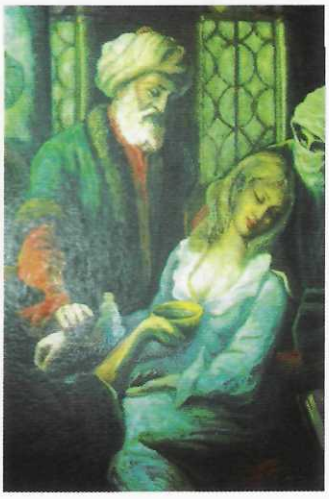
Kemal Künmat hastanede, 'hocaların hocası' Ordinaryüs Prof. Dr. Mazhar Osman Us'un betondan çok güzel bir heykelini de yapar. Bu heykel de, hastanenin iç bahçesindeki 'Mahzar Osman Polikliniği' önüne yerleştirilir.

Çok geçmeden de, dönemin başhekimi Fahri Celal Göktunga'dan ilginç bir teklif gelir: Hastane bahçesinde, başhekimlik binasının tam karşısına, hastanenin adı ve kimliğine yakışır anlamda büyük bir heykelin yapılması...

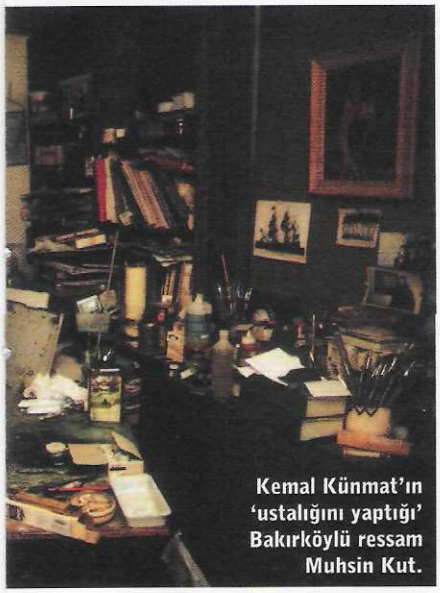

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Kemal Künmat'ın 'ustalığını yaptığı' Bakırköylü ressam Muhsin Kut.

Kemal Künmat yapacağı heykelin konusunu belirlemek için, uzun uzun düşünür. Bu arada, çok sevdiği Fransız sanatçı Rodin'in 'Düşünen Adam' heykelinin bir kopyasını yapma fikri kafasında yer eder. Başhekimlik de, bu seçime sıcak bakar.

Dönemin rayiciyle, 20 bin liraya anlaşılır. Bakırköy yakınlarındaki ocaklardan getirilen yekpare kireç taşı kütlesi, bahçedeki havuzun başına yerleştirilir; ardından da Kemal Künmat iş tulumunu giyip büyük bir titizlik ve özveri içinde, çalışmaya koyulur.

Heykelin yapımı birkaç ay sürer. Sonunda, hemen bütün heykel bitmiş, yalnızca yontulup ortaya çıkartılacak bir 'sağ kol' ve el kalmıştır. Kemal Künmat, bu son bölüm tamamlanmadan önce, üzerinden anlaşılmış olan ücretin kendisine ödenmesini ister.

Ancak ortaya çıkar ki, hastanenin kasası 'tamtakır' bir durumdadır ve heykel için ödenecek bir paranın bulunması da olanaksızdır.

Kemal Künmat, büyük bir üzüntü ve kızgınlıkla, heykeli olduğu gibi bırakır ve Başhekimlik odasının kapısını vurarak hastaneden de çıkıp gider. Aylar süren emek ve özenli çalışmayla ortaya çıkartmış olduğu bu muhteşem Rodin kopyasını, bir eli bitirilmemiş haliyle bırakır...

Uzun bir süre, heykel o haliyle kalır. Ancak bir zaman sonra, hastane idaresi tarafından 'bu işe bir hal çaresi' bulunur: Hastanede yatmakta olan hastalardan, eli az buçuk heykeltıraşlığa yatkın bir başçavuş, bitirilmemiş sağ kolu da yontup tamamlayacaktır. ■

Paris'teki 'Düşünen Adam'

Fransız heykeltıraş Auguste Rodin'in 1880'de başlayıp 1882'de tamamladığı ve Türkiye'de 'Düşünen Adam' diye tanınan ünlü bronz heykelinin gerçek adı, 'Le Penseur' yani 'Düşünür'dür. Rodin'in başyapıtları arasında sayılan bu heykelin 72 santimlik orijinali *[sağda]* Paris'teki Rodin Müzesi'nde *[üstte]* sergilenirken, 1902 yılında boyutları büyültülen 181 santimlik dökümleri ise, Berlin'den New York'a, Brüksel'den Tokyo'ya kadar, dünyanın belli başlı kentlerindeki müzelerde yer almaktadır.

Kemal Künmat'ın kimi yapıtları: Kaşık ve spatül tekniği ile yapılmış yağlıboya tablo [en solda; Muhsin Kut Koleksiyonu]. **Başhekimlik binasındaki büyük yağlıboya 'İbnî Sina' tablosu** [solda; ortada]. **Topkapı'daki Ahmet Paşa Camii'nin karakalem bir çalışması** [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

1916 tarihli The Great War'de yayımlanmış temsilî bir görüntü: Osmanlı askerleri ağır kış koşullarında, Rus ordusunun saldırısından kurtulmaya çalışıyorlar [sağda]. Halil Ataman'a Cumhuriyet döneminde verilen 'İhtiyat Zâbitanı Tanıtma Cüzdanı' [altta] ve Ataman'ın Cumhuriyet öncesi bir gençlik fotoğrafı [en altta].

Yedek subay Halil Bey'in günlüklerinde...

Sarıkamış Harekâtı tanıklıkları

Çiçeği burnunda yedek subay Halil Bey'in Nisan 1915'te başlayan Kafkasya Cephesi tanıklıkları, bundan tam doksan yıl öncesine, 8 Ağustos 1916'ya, Halil Ataman'ın Ruslara esir düşüp Sibirya'daki esir kamplarının yolunu tuttuğu güne kadar sürer.

ALİ ÖZUYAR

Birinci Dünya Savaşı'nda, Kafkasya'da açılan 'Doğu Cephesi'nde ve talihsiz 'Sarıkamış Harekâtı' sırasında yaşananlar birçok noktasında, hâlâ gölgelidir, belirsizdir; ayrıntılar azdır.

Bu cephedeki askerlerin daha sonra Rusya'daki zorlu esaret yılları hakkında da, belge ve bilgiler sınırlıdır. Ancak diğer cephelerde olduğu gibi, Kafkasya Cephesi'nde de, kimi subay ve yedek subayların anı ve günlükleri, bu konularda, kısmen de olsa, olaylara ışık tutarlar.

İşte bu günlüklerden biri de, Doğu Cephesi'nde savaşan ve uzun yıllar esir kamplarında kalan Halil Ataman'a aittir.

Halil Bey, günlüklerinde sadece sa-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

vaş hattında ve esir kamplarında yaşadıklarını anlatmamış, bulunduğu coğrafyadan hareketle edindiği çok önemli gözlem ve izlenimlerine de yer vermiştir.

Bu nedenle de, Halil Ataman'ın günlükleri sadece savaş tarihi açısından değil, sosyoloji, etnografya, sosyal antropoloji ve coğrafya açısından da değer taşımaktadır.

Halil Bey, 24 Ağustos 1914 tarih ve 4566 sicil numarasıyla 'İhtiyat Zâbiti Talimgâhı'na kaydolur. Buradaki eğitimin ardından, Maçka'daki Küçük Zabit Mektebi'ne gönderilir.

1915'in 14 Şubat'ında gelen bir emir, bu çiçeği burnunda yedek subayın hayat seyrini değiştirir. Gelen emirde, Kafkasya Cephesi'ne altmış kişinin gönderileceği ve önceliğin gönüllülere ait olduğu bildirilmektedir.

Halil Bey ve Niğdeli üç arkadaşı, gönüllü olarak bu görevi kabul ederler. Görev yapacakları yer, Erzurum'dur. 15 Şubat'ta gönüllülerden oluşan altmış kişilik kafile Haydarpaşa'dan trenle yola çıkar.

Ulukışla'da trenden inen kafile, kiraladıkları bir araba ile, 25 Şubat'ta Kayseri'ye ulaşır. Kayseri'den sonra Sivas'a gelen kafile burada Merkez Komutanlığı'nın kendilerini Erzurum'a götürecek araçları göndermesini bekler.

Sivas, Taşhan'da iki hafta süren bu bekleyiş Merkez Komutanlığı'nın temin ettiği araçların gelmesiyle sona erer.

Taşhan'da kendilerini götürecek aracı bekleyen askerler, gelen 'araçları' gördüklerinde, epey şaşırırlar: Kafileyi Erzurum'a taşıyacak 'araçlar', eşeklerden oluşmaktadır. Eşyalar için 6 eşek arabası, askerler için de 60 eşek temin edilmiştir.

Kafile 10 Mart 1915'te yola çıkar. Gündüz eşek sırtında yapılan yolculuk, geceleri yol üzerindeki köylerde sona erer. Erzurum'a kadar seyahat, bu koşullarda devam eder. Suşehri'ne doğru yol alan kafile, savaşın soğuk ve ürpertici yüzüyle ilk kez burada tanışır:

"Karşımızda Suşehri'nden öküzlerin çektiği kağnı arabaları geliyor. Bir de ne görelim. Her kağnının üzerinde 5-6 tane, elbiseleriyle yatırılmış ve başlarıyla bacakları sallanan asker cesetleri... Sanki beynimizden vurulmuşa döndük... Soramadık bile bu nedir diye... Ancak arabaları sa-

1916'nın Erzurum'u [en üstte]. Sarıkamış'ta kar altında, zorlu bir intikal yürüyüşü [üstte]. 1916'nın Sarıkamış'ında Azapköy ile Köprüköy arasındaki bataklıklarda ilerleyen birlikler ve ikmal konvoyu [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Sarıkamış'ta yaralıların ya da hastaların nakliyesi, çok zor şartlarda yapılabiliyordu.

Sarıkamış Harekâtı boyunca, Doğu Cephesi'nde kış aylarında soğuk ve açlık [sağda; şehit olmuş ya da donarak ölmüş askerlerin başında Ruslar] **yaz aylarında da** [üstte; yaz aylarında bir intikal yürüyüşü] **salgın hastalıklar ve açlık toplu ölümlere neden olur.**

yabildim. Bir, iki, üç ... sekiz; evet, tam sekiz araba dolusu asker cesedi."

Kafile, sonraki günlerde, gördükleri bu manzaranın daha da korkunçlarıyla karşılaşacak ve birçoğunun sonu, kağnı arabasında gördükleri o askerlerin akıbetiyle aynı olacaktır.

Eşek sırtında yapılan uzun ve meşakkatli bu yolculuk, kafilenin 1 Nisan'da Erzurum'a varışıyla sona erer.

Çekilen kuralar sonucu, kafiledeki askerler görev yapacakları birliklere tayin edilirler.

Halil Bey 10. Kolordu'nun 32. Piyade Tümeni'ne verilir; 1915'in 9 Nisan'ında da, merkezden üç saat uzaklıktaki tümenine teslim olmak için yola çıkar. Norman'a geldiğinde, ölünceye kadar unutamayacağı bir manzara kanını donduru:

"Kasabanın girişinde kocaman ve insan cesetlerinden oluşan bir loda (yığın). Seksen, belki yüz metre uzunluğunda bir ölüler lodası görülüyor. Bu ceset lodası 2.500 ya da daha fazla askerin cesetlerinin üst üste atılmasından meydana gelen upuzun bir tepe."

Halil Bey bu ceset yığını anlatmayı şöyle sürdürür: "Yine aynı yerde, 100'den fazla asker, ellerinde kazma ve küreklerle 50 metre uzunluğunda ve 15-20 metre genişliğinde derince ve daha önce hazırlanmış çukurların başında bekliyorlar."

"Bir askere bu cesetlerin nereden geldiğini ve ölümlerinin nasıl olduğunu sordum: 'Efendim asker kırımı var, bu mezar dördüncüsü; aha şu görünen tepe gibi bir yer var ya, onlar da mezar' dedi."

Halil Bey'in anılarında yer verdiği bu olay, aynı zamanda

Ruslar tarafından, Erzurum yolu üzerindeki Hasankale'ye götürülen bir grup tutsak asker [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Kafkasya Cephesi'nde savaşın nasıl ve neden kaybedildiğini göstermesi açısından da önemlidir. Askerin, karşısındaki yedek subaya verdiği yanıt, Halil Bey'in de vurguladığı üzere, 'Efendim asker kırımı var' şeklindedir.

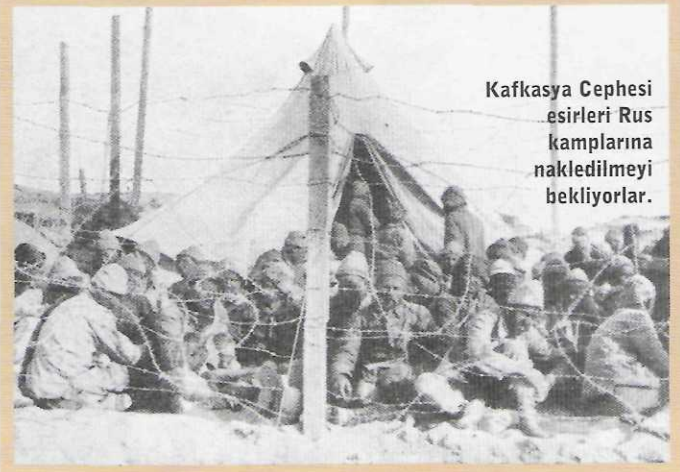
Soğukla birlikte, Doğu Cephesi'nde askeri en fazla zorlayan ve sıkıntıya sokan, *yiyecek sorunu idi. Bu sorun* öylesine vahim noktalara ulaşmıştır ki, aç kalan asker, bulduğu köpek ve leş kargalarını yemeğe başlamıştı. Bu hazin durum, Halil Bey'in anılarında da yer alır.

Halil Bey, tuttuğu günlüklerin birçok yerinde bu soruna değinir. Ataman'ın da dahil olduğu 94. Alay'ın 3. Tabur'u, Erzurum'un dağlarında *açlık tehlikesiyle karşı karşıya* kalır.

Kış şartlarına uygun giysi ve donanımdan yoksun olan tabur, donma tehlikesi riskine rağmen, kuytu bir yer bulamadıklarından, geceyi meyilli bir tepenin eteklerinde kar üzerinde yatarak geçirir.

Gece olduğunda, yattığı tümsekten rahatsız olan bir asker, kasaturasını karın içine sokarak

Halil Ataman'ın maceralı yaşamı

Kafkasya Cephesi esirleri Rus kamplarına nakledilmeyi bekliyorlar.

Niğde'nin Bor ilçesinde 1888'de doğan Halil Ataman, Bor Rüştiyesi'nin ardından Niğde'deki 'Kör İsmail Medresesi'nde okur. Ancak medresenin kapatılmasıyla buradaki öğrenimi yarım kalır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra medrese eğitimi yarım kalan öğrencilere tanınan 'dışarıdan bitirme' sınavlarına katılan Ataman, girdiği sınavların üçünü başarıyla tamamlar. Ardından İstanbul'daki Kuzat Mektebi'ne (kadı yetiştirme okulu) girmeye karar veren Ataman, 3 Ağustos 1914'te ilan edilen seferberlik nedeniyle bu projesini gerçekleştiremez. Öğrenci olduğu için de, 'ihtiyat zabiti' yani yedek subay olarak askere alınır. Harbiye'deki eğitimin ardından gönüllü olarak Doğu Cephesi'ne gider. Halil Bey'in Nisan 1915'te başlayan Doğu Cephesi tanıklıkları, bundan tam doksan yıl öncesine, 8 Ağustos 1916'ya, Halil Ataman'ın Ruslara esir düşüp Sibirya'daki esir kamplarının yolunu tuttuğu güne kadar sürer. Halil Bey ve arkadaşları bu coğrafyada, 1917 Ekim Devrimi'ne de tanık olurlar. Rusya'daki esaret, 23 Şubat 1921'de, Ataman da dahil olmak üzere, 1.030 esirin Vladivostok limanından onları İstanbul'a götürecek olan 'Heymeymoro' adlı Japon gemisine bindirilmesiyle son bulur. Ama Ataman'ın İstanbul'a dönüş tarihi, 25 Haziran 1922'dir. Çünkü gemi, 5 Nisan 1921'de Yunanlılar tarafından Midilli önlerinde durdurulur ve Pire limanına çekilir. Bu durumda, Cemiyet-i Akvam da, Anadolu'da savaş sona erinceye kadar, geminin İtalya'nın Azinora Adası'na çekilmesine karar verir. Gemi, 13 Ekim 1921'de Azinora Adası'na gelir. Esirler bu adada 19 Haziran 1922 tarihine kadar kalırlar. 19 Haziran'da başlayan dönüş yolculuğu, 25 Haziran 1922'de İstanbul'da son bulur.

Rusya'daki esir kamplarından biri: Semipalatinsk.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Sibirya'da bir esir kampı...

Sarıkamış Harekâtı ve sonrasında, Kafkasya Cephesi'ndeki savaşlarda yaklaşık 40 bin Osmanlı askeri Ruslara esir düştü. Bu esirler Hazar Denizi'ndeki Nargin Adası'ndan Sibirya'ya kadar uzanan alanlardaki esir kamplarına dağıtıldılar *[üstte; Sibirya'daki bir kampta, Osmanlı ve Alman esirleri, Rus subaylarla birlikte].*

tümseği düzlemeye çalışırken, kar tabakasının altında bir arpa demeti olduğunu görür.

İşte tesadüfen bulunan bu arpa demeti, açlık ve soğukla mücadele eden bölüğün yeniden hayata dönmesini sağlar. Diğer askerlerin de yardımıyla kar tabakasının altındaki arpa demetleri çıkarılır. Askerler, arpayı başaklarından ayırarak 'kavurga' yaparlar.

27 Nisan'da 94. Alay'a Katmar Köyü'nün kuzeyinde ve doğusunda bir savunma hattı kurarak, Rus ilerleyişini durdurma görevi verilir.

Bu mevzide 25 gün kalan Alay; soğuk, açlık ve en önemlisi de bitlerin yol açtığı salgın hastalıkla karşı karşıya kalır. Günde en az 20 asker ölmektedir. 25 günün sonunda, Alay'ın imdadına Tümen Komutanı Albay Vehbi Bey yetişir. Vehbi Bey'in çabalarıyla Katmar Köyü'nden kazanlar getirilir. Bite gömülmüş askerlerin çamaşır ve elbiseleri bu kazanlarda kaynatılarak salgının önüne geçilir ve 94. Alay yeniden hayata döner.

9 Haziran 1915'te Karadağ eteklerinde Ruslarla yapılan savaşta, Halil Bey bacağından vurulur. Erzurum'daki Konya Hilaliahmer Hastanesi'ne yatırılan Halil Bey, iyileştikten sonra, 3 Ağustos'ta 3.050 rakımlı tepelerdeki bölüğüne katılır.

Tepenin yeni taburlarla desteklenmesi üzerine, Halil Bey ve arkadaşları 'Karadağ Müfrezesi'ni oluştururlar. Müfrezenin görevi, tepeyi savunmaya elverişli hale getirmektir.

Müfrezenin görev yaptığı tepede, Ruslarla mesafe 50 ya da 75 metre kadardır. Burada, Çanakkale Savaşları'nda yaşananlara benzer olaylar yaşanır. Geçici bir süre de olsa, Ruslarla komşuluk ilişkisi kurulur:

5 Haziran 1916'da Kafkasya Cephesi'ni teftişe gelen Başkumandan Vekili Enver Paşa [sağda].

"Düşman bizden, biz düşmandan çekiniyorduk. Bu minval üzere devam eden sessizlik, bizleri birbirimize, tuhaftır, yakınlaştırdı... Bu devamlı sessizlik günün birinde 'Merhaba Türk askeri' hitabıyla bozuldu ve aramızda selamlaşmalar başladı."

"Daha sonra da o 75 metre açığın ortasında birleştik, el sıkıştık. Onlar bize çay ve şeker ikram ettiler, biz de onlara tütün ve fındık ikram ettik ve bu buluşmayı âdet edindik."

"Bu komşuluk bir aydan fazla sürdü. Bu komşuluk hareketini Ruslar başlatmıştı ve yine Ruslar tarafından sona erdirildi."

Erzincan'daki Aziziye Hastanesi'nde bir süre tedavi gören Ataman, 6 Nisan 1916'da Karasu kenarındaki Çamurlu Köyü'nde bulunan Alay'a iltihak eder.

20 Nisan'da Tümen Komutanı Hakkı Bey, Kara-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

su'nun karşısındaki Pekeriç Köyü'nde düşman olup olmadığını saptamak için, 150 askerden oluşan bir keşif gücünü köye gönderir.

Köy, tepenin yamacında kurulduğundan, keşif gücü açık bir hedef durumuna düşer. Açılan Rus ateşi sonucunda, 150 askerden kurtulan olmaz.

5 Haziran 1916'da Başkumandan Vekili Enver Paşa, cepheyi teftişe gelir. Teftiş sonunda Enver Paşa'nın verdiği bir emir, 32. Tümen'e bağlı 95. Alay'ın sonunu hazırlar:

32. Tümen'e Kop Dağları ve Kophanlar doğrultusunda hareket geçip, Rus ilerleyişini durdurma görevi verir. Tümen hareket halindeyken gelen bir emirle, bağlı alaylardan biri, Altıntaş mevkiindeki mevzilerin işgali için ayrılır.

Halil Ataman'ın da dahil olduğu bu 94. Alay, Altıntaş mevkiinde kalır. 95 ve 96. Alay ise, Kophanlar doğrultusunda harekete geçer. 95. Alay cebrî bir yürüyüş sonunda Kophanlar'a varır.

Gece yarısı yorgun bir halde mevzilere varan alay, uykuya dalar. 95. Alay'ı takip eden Ruslar da bu durumdan yararlanır. Alay, Kazak süvarilerinin kılıç darbeleriyle, yok edilir.

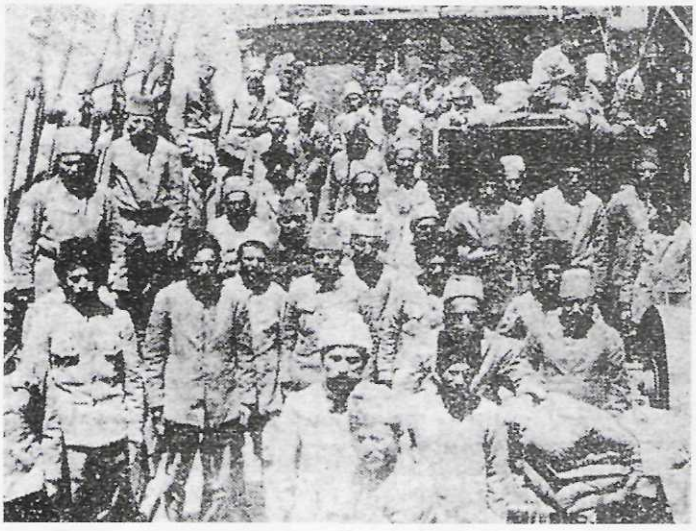
Halil Bey'in dahil olduğu 94. Alay ise, Kop Dağı eteklerinde ve Karasu Irmağı'nın sağ sahilinde, Pınarkapı Köyü'nün arkasındaki tepeleri, 26 Haziran'da günü tamamen ele geçirir.

Halil Bey'in bölüğü, köyün karşısındaki Karasu Vadisi içinde yer alan düzlükte mevzilenir. Ruslar ise, köyün gerisindedirler ve doğu tarafındaki sırtları tutmuşlardır.

94. Alay komuta heyetinin Karasu mevkiindeki geçidi zayıf bir kuvvetle tutması, 32. Tümen'in yarısından çoğunun ölmesine ve 146 subayın esir düşmesine yol açar.

Tarih, 8 Ağustos 1916'dır. Yani bundan tam 90 yıl önce... Ruslara esir düşenler arasında, Halil Bey de vardır.

Bu tarihten sonra da, Halil Ataman ve diğerleri için, uzun ve zorlu bir esaret hayatı başlar: Sibirya'daki Krasnogorks Esir Kampı'na getirilirler ve burada, 3 Mart 1917'de başlayan esaret, 1921'in 23 Şubat gününe kadar, tam dört yıl sürer... ■

FOTOĞRAF: PROF. MESUT ÇAPA ARŞİVİ

Halil Ataman'ı ve arkadaşlarını 1922'de Yunanistan'ın Pire Limanı'ndan İstanbul'a getiren Ümit vapurunun güvertesinde Osmanlı esirleri [solda].

Ataman'ın günlük tutma alışkanlığı

Halil Ataman'ın *[sağda; 1994'teki ölümünden önce, torunuyla birlikte]* I. Dünya Savaşı sırasında tuttuğu günlükler, 1990'da 'Esaret Yılları' adı altında ve 'Bir Yedek Subayın I. Dünya Savaşı Şark Cephesi Hatıraları' alt başlığı ile yayımlandı (Kardeşler Matbaası, İstanbul). Kitap, Halil Ataman'ın oğlu Hikmet Ataman tarafından 500 adet bastırılarak, aile içinde ve yakın çevrede dağıtıldı *[altta]*. Günlükleri yayına hazırlayan da, aynı zamanda Ataman'ın damadı olan Prof. Dr. Ferhat Ecer (Niğde Üniversitesi) idi. Ecer, Ataman'ın günlüklerinde yer verdiği anlatımı olduğu gibi korudu. Sadece okuyucuya kolaylık sağlaması için, kitabı bölümlendirip ara başlıklar ilave etti. Kitapta yer alan Rumî tarihlerin bir bölümü, bizzat Halil Ataman tarafından Milâdî tarihe çevrilmişti... Aslında yaşamının sonuna kadar günlük tutma alışkanlığını sürdüren Ataman'ın söz konusu kitabına alınan anıları, onun sadece I. Dünya Savaşı ve esaret yıllarına ilişkin anlatımlarını kapsıyor. 1990'da yayımlanan günlükleri için Halil Ataman'ın kaleme aldığı önsözde, şu satırlar da yer alır: "Öteden beri, bende olan bir merakla cephede ve esarette olan hadiseleri de not etmeden edemezdim. Ancak hadiselerin çarpıcılığı ve dehşeti, bu alışkanlığı daha da şiddetlendirdi. Yaşadığım ve gördüğüm bütün olayları, facialarla yokluklar ve sıkıntılara rağmen günü gününe yazmaya gayret ettim."

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Kamikazeler 'canlı

Kamikaze pilotları, uçuştan önce başlarına, üzerinde o dönemin Japon bayrağının kırmızı güneşi bulunan ve 'haşimaki' diye adlandırılan bez bandanayı bağlarlardı.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

bomba' değillerdi!

Amerikan sansürünün kalkmasından yarım yüzyıl sonra, 'kamikaze' adı verilen intihar uçuşlarına yeni bir gözle bakılıyor: Kamikaze pilotları 'gönüllü' fanatik savaşçılar değillerdi; emirle ölüme gönderiliyorlardı.

M. Tanju Akad

Amerikalıları, atom bombasını sivil hedeflere gönderecek kadar korkutan kamikazeler, savaşın sıcaklığı içerisinde, tıpkı bugün Bağdat'ı korkuya salan 'canlı bombalar' gibi, fanatik ölüm makineleri olarak sunulmuş, dünya onları bu şekilde tanımıştı.

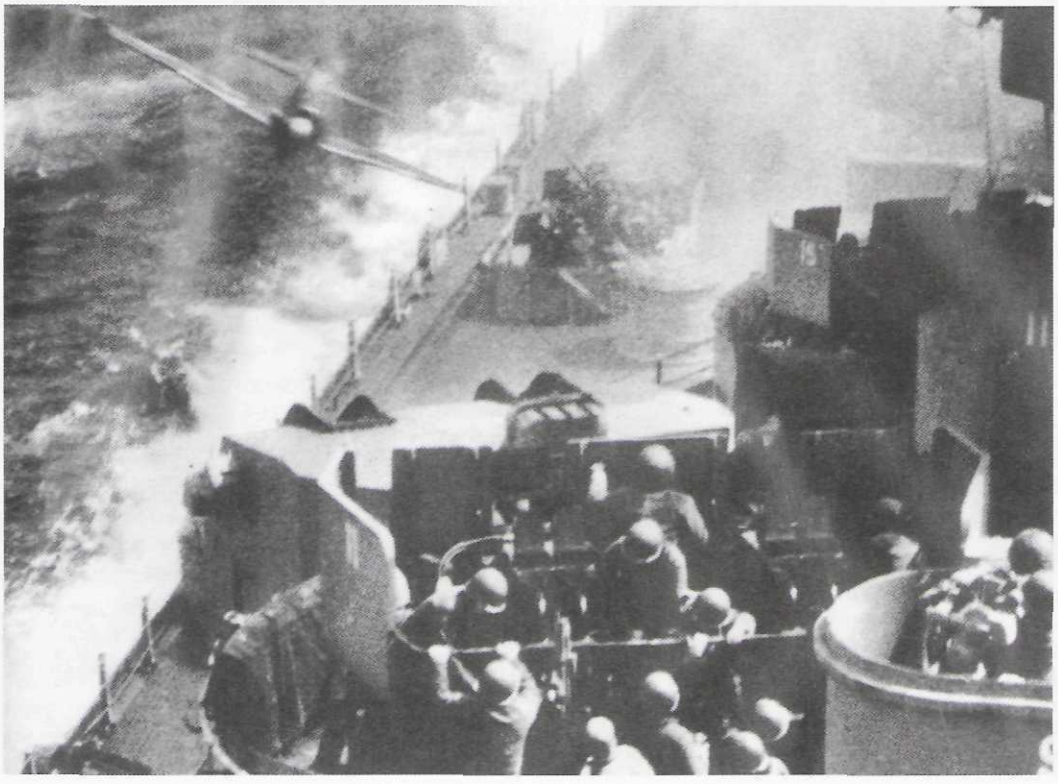
Savaşı izleyen işgal günlerinde, Japonya'da kamikazelere ilişkin araştırma ve yayınlar yasaklanmış; kamikazeler de, ancak aradan on yıllar geçtikten sonra, olayı farklı açılardan ele alan kitap ve filmlere konu olmuştu.

Bugün 'kamikaze pilotları' fanatik savaşçılar değil, trajik bir olayın cesur ve genç kurbanları olarak görülüyor...

1944'ün ortalarından itibaren, Almanlar ve Japonlar, Müttefik devletlerin malzeme gücü karşısında çaresiz kalmaya başlamış ve üstünlüklerini büyük ölçüde yitirmişlerdi.

II. Dünya Savaşı esas itibariyle, sanayi üretim kapasitesiyle, petrol, demir, buğday ve diğer temel mallara erişime dayanan bir yıpratma savaşıydı.

1942'ye kadar stratejik ricat içerisinde olan Müttefikler, çok kısa sürede insan ve malzeme kayıplarını fazlasıyla telafi edip, öncelikle hava ve deniz hâkimiyetini ele geçirmişlerdi.

Mayıs 1945: Bir Japon kamikaze pilotunun kullandığı Mitsubishi 'Zero' uçağı, Amerikan refakat gemisine dalış yapıyor [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Kamikazelerin 'Zero' tipi avcı uçağı [sağda].

Sovyetler Birliği doğuda Alman savaş makinesini ezerken, Anglosaksonlar da, batıda, İtalya, Normandiya ve Provence'a çıkıp Almanya'ya doğru ilerlemeye başladılar.

Amerikalılar ise, Pasifik'te Filipinler'e ayak basmışlardı. Bu durumda, güneydoğu Asya'daki yegane petrol kaynaklarıyla irtibatı kesilmek üzere olan Japon donanmasının umutsuz saldırıları, büyük felaketlerle sonuçlanacaktı.

Amiral Ozawa

O günlerin bir diğer özelliği de, Alman ve Japon hava kuvvetlerinde, kaybedilen on binlerce pilotun yerlerinin doldurulamaz hale gelmesiyle, bu ülkelerin kentlerinin gece gündüz bombalanmaya başlanmasıydı.

Daha önceki yıllarda ancak büyük kayıplar pahasına bombardıman yapan Müttefik uçakları, artık hava sahasının hâkimi olarak, hedeflerindeki kentleri yerle bir ediyorlardı.

Almanlar da, intikam için V-1 ve V-2 roketleriyle İngiltere'yi bombalamaya başladılar. 1944 yazındaki bu kampanya İngiltere'yi elbette ki dize getiremezken, muazzam kaynakların da bu verimsiz işte heba edilmesine neden oldu.

Amiral Onishi

Savaştan sonra yapılan hesaplamalar, Almanların bu kaynaklarla 24 bin avcı uçağı yapabileceğini ortaya koymuştur. Ancak fanatizm giderek stratejik düşüncenin yerini almaya başlamıştı.

Amiral Kurita

Japonlar da bombardımandan nasiplerini alırken, Amerikan filolarını durdurmanın yollarını aramaya başladılar.

Japonlar, Filipinler'deki muharebelerin savaşın sonucunu tayin edeceğini biliyorlardı. Tek umutları, Amerikalıları burada durdurup zaman kazanmaktı.

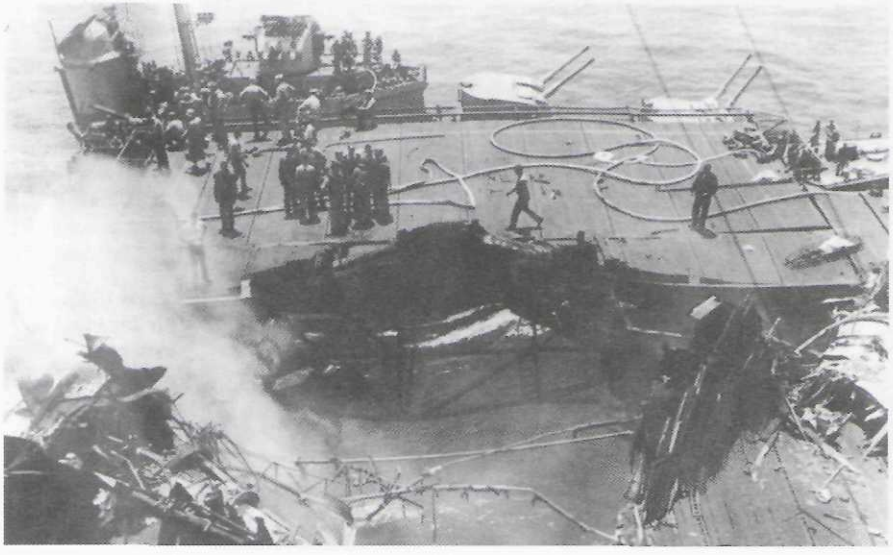
Filipinler'deki hava filosunun komutanlığına getiren Amiral Takijiro Onishi, 17 Ekim 1944 günü, Manila yakınlarındaki eski Amerikan üssü Nichols Field'e inerken, etraf hâlâ dumanları tüten Japon uçaklarıyla doluydu: Amerikan hava filoları bölgedeki bütün üslere hücum etmişti.

İşte bu koşullarda, Japon donanması bütün ana unsurlarıyla çıkarma gemilerini vurmak için, üç koldan, Kurita, Ozawa ve Nishimura komutasındaki filolarla saldırıya geçecek; ama hava üstünlüğü alanında çaresiz kalacaktı.

Filipinler'deki hava unsurları, ne Amerikan gemilerini vurabiliyor ne de kendi gemilerini Amerikan uçaklarından koruyabiliyordu.

İşte 'intihar saldırıları' bu koşullarda ortaya çıktı. Amiral Onishi, elde kalan pilotlarının, ne pahasına olursa olsun. Amerikan gemilerini vurmalarını istedi ve bu iş için, kendini feda etmeye hazır gönüllülerden oluşan bir özel hücum birliği oluşturdu.

Bunlar, bomba yüklü

Haziran 1945: Amerikalıların Bunker Hill adlı uçak gemisi, Okinawa muharebeleri sırasında büyük bir kamikaze akınına uğrar ve yaralar alır [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Kamikaze sözcüğü: 'Kutsal Rüzgâr'

'Kamikaze' sözcüğünün, intihar uçuşlarıyla hiçbir resmî ilintisi bulunmamaktadır. Kastedilen, aslında 'özel hücum birliği' anlamına gelen 'tokubetsu kögeki tai' (kısaca, tokkotai) sözcükleridir. 'Kamikaze' ise, 1281 yılında Japonya'yı işgale gelen Kubilay Han'ın *[sağda]* Moğol donanmasını dağıtan ve 'iyi tanrılar' tarafından gönderildiğine inanılan bir kasırgaya verilen isimdir. Kurulduğu günlerde de, yeni hücum birliğinin, Amerikan donanmasını tıpkı Moğol donanması gibi dağıtacak bir kutsal rüzgâr olması arzu edilmekteydi. Bu nedenle, bazen bu birliğin adı 'kamikaze' sözcüğüyle birlikte anılmış ve bu sözcük, kısmen kullanım kolaylığı ve kısmen de batılıların hayal gücünü harekete geçirdiği için, kısa zamanda asıl ismin yerine geçmiştir.

uçaklarıyla Amerikan gemilerine dalacaklardı.

Onishi yeni özel hücum birliğini birkaç gün içerisinde faaliyete geçirdi ve 23 Ekim'den itibaren kamikazeler Amerikan gemilerini aramaya başladılar.

Ne var ki, Japonların henüz radar kullanmadıkları dönemde denizde gemi bulmak, samanlıkta iğne aramaktan zordu.

Birkaç gün deniz üzerinde tek bir Amerikan gemisi bile göremediler; 25 Ekim günü ise, Mindanao Adası'ndan kalkan 6 özel hücum uçağı ve 4 refakat uçağı, Amerikan refakatçi uçak gemilerinden (az sayıda uçak taşıyan küçük yardımcı uçak gemileri) oluşan bir filoyu buldular.

Hemen dalışa geçen Japon uçakları, refakatçi uçak gemileri Santee ve Suwanee'yi vurdular. Ancak ciddi hasara ve çok sayıda yaralıya rağmen, her iki gemi de, kısa sürede tekrar faal hale getirildi.

Amerikalılar bu ilk hücumda, neyle karşı karşıya olduklarını tam olarak anlayamamışlardı. Bütün Japon uçakları düşürülürken iki tanesinin gemilerine çarptığını görmüşlerdi ki, düşen uçağı ile düşmana son bir darbe vurmak için dalış, bütün ülkelerden pilotların, ölümle karşılaştıkları zaman uyguladıkları bir davranıştı.

Ancak Luzon'dan havalanmış bulunan bir başka filo daha şanslı -veya bakış açısına göre, daha şanssız- idi. Dört refakatçi eşliğindeki beş intihar uçağı, Teğmen Yukio Seki komutasında, Amerikan filosuna yaklaştı. Radara yakalanmamak için dalgaları yalayarak uçmuşlardı.

Seki, refakatçi uçak gemisi St. Lo'nun hangar güvertesine çarpıp buradaki bomba ve yakıtı infilak ettirdi. Bir anda meşaleye dönen gemi kısa süre sonra ikinci bir uçağa hedef oldu ve hızla battı.

Gemi mürettebatından ölen 114 kişi de, kamikazelerin yol açtığı ilk toplu kayıbı oluşturdu. Aynı gün, refakatçi Amerikan uçak gemileri bir kez daha kamikaze hücumuna uğradılar ve yeni kayıplar verdiler. Amerikalılar için korkulu günler başlamıştı.

25 Ekim günü havalanan yüzlerce Japon uçağı içerisinde, sadece özel hücum birliğinin intihar pilotları, Amerikalılara ciddi kayıplar verdirebilmişlerdi...

Bu arada, Kurita ve Nishimura'nın filolarına şans sağlamak için, Amerikalıları üzerine çeken Ozawa filosu boşuna imha olmuş; Nishimura filosunun büyük bölümü, St. Bernardino Boğazı'nda batırılmış; çıkarma filosuna baskın yapmayı

İlk kamikaze saldırısını gerçekleştiren Japon Teğmen Yukio Seki [solda] ve uçuştan önce komutanlarını selamlayan bir kamikaze filosu ekibi [altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Bir uçuştan önce, Japon bayrağı üzerine, sadakatlerini bildiren *cümlelerini yazıp* imzalayan Kamikaze pilotları: Bu gençler, toplumun en iyi eğitilmiş, üniversite mezunu kesimlerinden gelmekteydiler [sağda].

başaran Kurita filosu ise, eline geçen fırsatı değerlendiremeden bölgeden çekilmişti.

İşte, kamikazelerin vurduğu refakatçi uçak gemileri, Kurita'nın baskınından kaçarken, yeniden toparlanmaya çalışan filoların gemileriydi. Kurita'nın, henüz faaliyete geçirilen intihar pilotlarından haberi yoktu...

Böylece, 25 Eylül, Amerikalılar için bir zafer günü olmuştu; ama kamikazeler de, bu Amerikan zaferini gölgelemişlerdi.

Japon ordusu ve donanması, Filipinler'de en iyi birliklerini yitirmişti. Artık tek yapabilecekleri, kaçınılmaz sonu geciktirmek ve felâketli bir teslim antlaşmasından uzak durmaya çalışmaktı.

Kamikazeler, bunun bir yolu olabilirdi. Tıklım tıklım cephane ve yakıt dolu gemilerde, Japon uçaklarının üzerlerine pike yapmasını izleyen Amerikalılar, kamikazeleri şaşkınlık ve dehşet içinde izliyorlardı.

Güvertedeki piste dizilmiş cephane yüklü uçaklarıyla, kamikazeler karşısında, patlamaya hazır birer 'barut fıçısı' durumuna düşen uçak gemileri, başlıca hedefti.

Kamikaze pilotlarının sarhoş edildikleri, kendilerine ilaç verildiği veya uçaklarına zincirlendikleri gibi söylentiler yaygındı. Ancak bunlar, emir altında ölüme giden çaresiz askerlerden ibaretti.

Kısa süre içinde kendi ritüellerini de geliştirdiler: Uçuştan önce ailelerine veda şiiri içeren bir mektup yazıyor, komutanlarıyla birer kadeh pirinç rakısı içiyor ve başlarına, üzerinde Japon bayrağının

Kamikaze pilotları ölüme giderken ne düşünüyorlardı?

Japon toplumunun ve silahlı kuvvetlerinin o tarihteki toplumsal değerleri, askerlerin kesin ölüme gönderilmesini çok aykırı bulmuyordu. Kaldı ki, aynı şeyi başka ülkeler de başka biçimlerde yapabiliyordu. İngilizler, Dieppe'e bir deneme akınında binlerce askerleri -çoğu da Kanadalı idi- göz göre göre, ölüme gönderdiler. Ayrıca Alman kentlerini yakmaya giden her yüz İngiliz bombardıman pilotundan sadece 24'ü bir yıldan fazla sağ kalabiliyordu. Ruslar da uzun süre piyadelerini Alman makineli tüfeklerinin üzerine sürüp boş yere öldürttüler. Bunların aynı şey olmadığı, hiç değilse yüzde 10 veya 20 kurtulma şansı olduğu söylenebilirse de, pratikte, bu 'itiraz' oldukça tartışılabilir kalacaktır. Kamikaze pilotları *[altta]* uygulamada, özel hücum birliklerine elbette ki emirle katılıyorlardı. Zaten topluluk içerisinde, gönüllü görünmemek de son derece ayıptı. Bu ayıp sadece askerler için değildi; ailelerinin yaşadıkları mahallelere haber gönderilip utanca onların da katılmaları sağlanıyordu. Ve gönüllü *olmayanlar zaten en tehlikeli ve* umutsuz görevlerle ölüme gönderiliyordu. Kamikaze pilotlarının yüzde 90'ı, 18-24 yaş grubundaki genç subaylardı. Savaşın yitirildiğini biliyorlardı. Hayatlarını feda ederken çoğu, bu sayede Müttefiklerin nispeten daha ılımlı bir barış antlaşmasına razı olabileceğini düşünüyordu.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

kırmızı güneşi bulunan bez bandanayı bağlıyorlardı.

Vedalaşmayı takiben, son yolculuklarına çıkarlarken uçakta, onları geri getirecek yakıt da bulunmuyordu. Bu nedenle bir kısmı hedeflerini bulamadan denize iniyorlar ve hayatta kalanlar da bunlar arasından çıkıyordu.

Ekim 1944 ile Ağustos 1945 tarihleri arasında, yaklaşık 2.550 kamikaze hücumu yapılmış ve bunlardan 475'i hedeflerini vurmayı başarmışlardı. Bazı gemiler birden fazla kamikaze tarafından vurulmuş; sonuçta, kamikaze hücumlarıyla 34 gemi batırılmış ve 288 gemi de hasara uğratılmıştı.

Kamikaze hücumları 1945'deki Iwo Jima Çıkarması'nda devam etti ve Japonya'nın anavatan toprakları sayılan Okinawa Adası'na yapılan çıkarma sırasında doruğa ulaştı: 2.550 kamikaze saldırısının 1.300'den fazlası Okinawa sularında meydana geldi.

Bu tarihte gemilerdeki Amerikan uçaksavarlarını kullananların sinirleri o kadar bozulmuştu ki, etraftan geçen her uçağa derhal ateş açıyorlar ve küçümsenmeyecek sayıda Amerikan uçağı da düşürüyorlardı.

Ayrıca bazı gemiler alçaktan uçan uçaklara ateş ederken, diğer gemileri de vurabiliyorlardı. Yani kamikaze saldırılarında hiçbir yer güvenli değildi.

Iwo Jima'da Amerikalılar ölü ve yaralı olarak 26 bin kayıp verdiler. Okinawa'da ise, kayıp sayısı 49 bin idi. Okinawa muharebelerinin bittiği 1945 Mayıs'ında, Japonya'da yaklaşık 9 bin uçak daha vardı ve bunların 5 bin tanesinin kamikaze olarak kullanılabileceği değerlendirildi.

Ayrıca binlerce intihar saldırı botu ile yüzlerce minik denizaltı yapılmıştı. Amerikan filoları Japonya'ya yaklaşırlarsa, bir cehennemin içine dalacaklardı.

Amerikalılar, Japonların savaşa devam azmini kırmak için, ilkbaharda büyük kentlere terör akınları yapmışlar ve yüz binlerce sivili öldürüp milyonlarcasını evsiz bırakmışlardı.

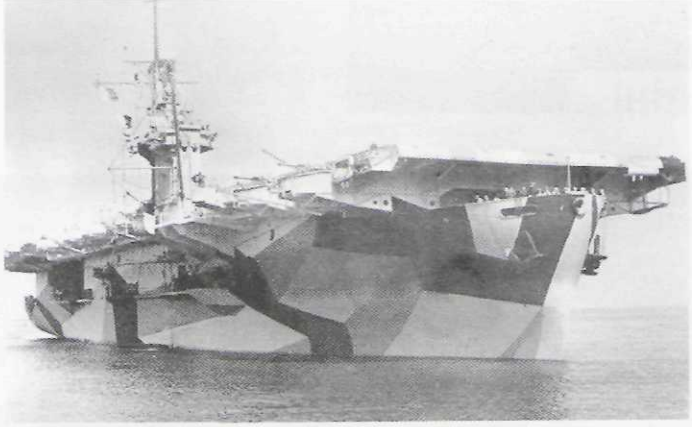
Ancak bunların Japonları teslime zorlamayı başaramayacağı görüldü. Tek yol, piyadenin Japonya'ya çıkıp ülke topraklarına hâkim olmasıydı.

Fakat bunun Müttefik kuvvetlere bir milyon ölü ve yaralıya mal olacağı hesaplanıyordu...

Tam da o günlerde, atom bombası hazır oldu: Ağustos ayının ilk günlerinde atılan iki atom bombası, Japonların direnme azmini kırdı. Stratejik bombardıman sadece ve ancak bu iki bomba ile amacına ulaşmıştı...

Kamikazelerin kurucusu Amiral Takijiro, Japonya'nın teslimi üzerine intihar eden subaylardan birisiydi.

Bıraktığı veda mektubunda, ölüme gönderdiği Japon askerlerinden özür diliyor, ölüme giden 3.917 kamikaze pilotunun boş yere öldüğünü itiraf ediyordu. ■

İlk kamikaze saldırısını *gerçekleştiren* Teğmen Yukio Seki, refakatçi uçak gemisi St. Lo'ya dalış yapmıştı [solda]. Amerikan filosunda yer alan bir başka refakatçi uçak gemisinin, Santee'nin radarcıları, alçaktan uçan Japon uçaklarını belirlemekte zorluk çekiyorlardı [solda].

1945'deki Iwo Jima Çıkarması'nda Amerikan askerleri Japon topraklarına bayraklarını dikiyorlar [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Uzaydan sağ dönebilen ilk 'Dünyalı'lar

Belka ve Strelka

Uzaya çıkan ilk canlı iyi bilinir: Laika... Uzaya çıkan ilk insan Yuri Gagarin ise, kuşkusuz Laika'dan çok tanınır. Ya uzaydan sağ dönmeyi başaran ilk canlılar?

FATİH TOPTAN

Geçen ayın başlarında ABD, Discovery uzay mekiğini, yakıt tankındaki çatlağa rağmen uzaya fırlattı. Oysa 2003'te, inişine kısa bir süre kala parçalanan ve 7 astronotun ölümüne sebep olan Columbia uzay mekiği, ABD gündeminde çokça yer tutmuş ve halkın yetkilileri sorgulamasına sebep olmuştu.

Bu hassasiyetin ardından, Discovery'nin geçen yaz için planlanan seferi de, birkaç kez ertelenmişti.

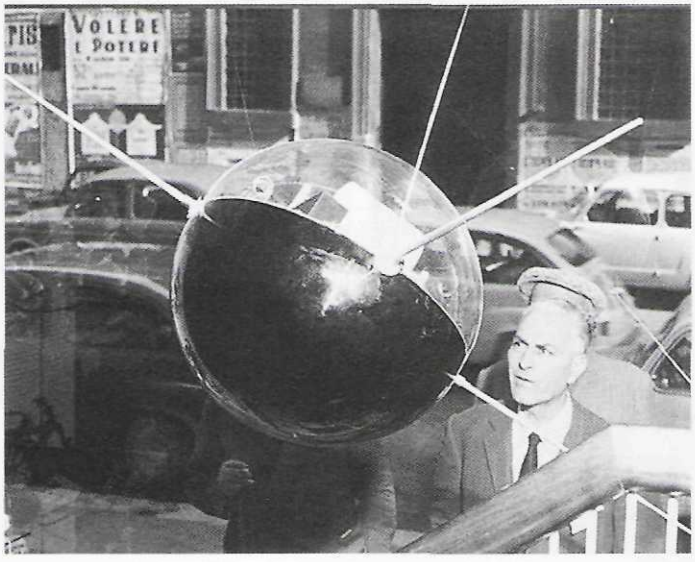
İnsanoğlu, uzaydan canlı bir varlığı sağ salim geri döndürmeyi sadece 46 yıl önce başarabilmişti. ABD'lilerin bu konudaki hassasiyetleri akla bazı soruları getiriyor.

Bu süre içinde teknoloji mi çok ilerledi, insanların beklentileri mi arttı, daha mı tahammülsüzleştiler? Yoksa bu durum gayet normal de, çağımızda 46 yıl zaten çok çok uzun bir süre mi?

Bu soruların yanıtını sizlere bırakalım ve uzay çalışmalarındaki ilk başarılardan başlayarak, Belka ile Strelka'nın öyküsüne bakalım...

20. Yüzyıl'da teknolojinin ne kadar hızlı geliştiğinin, insanoğlunun 'imkânsız' olarak gördüğü pek çok şeyi ne kadar kısa sürede başardığının en iyi örneklerinden biri uzay çalışmalarıdır.

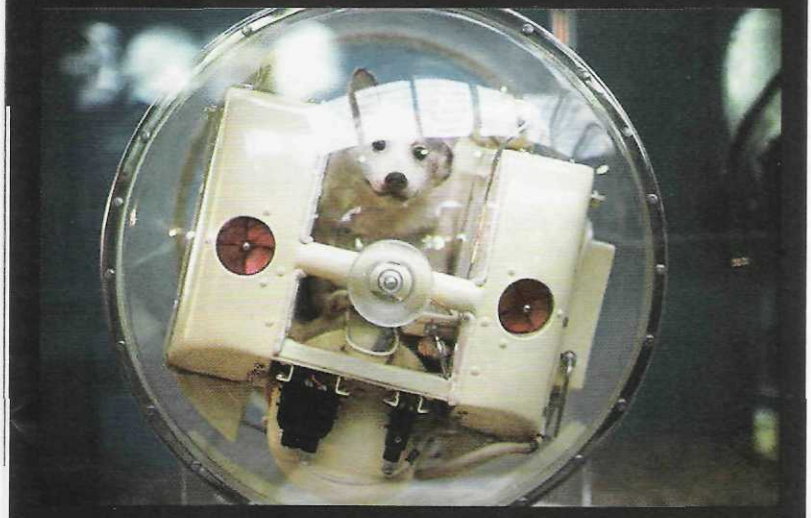
'Bir gün uzaya gidilebileceği' fikri üzerine yapılan ciddi bilimsel çalışmaların tarihi, 20. Yüzyıl'ın başlarına uzanır. II. Dünya Savaşı sırasında askerî beklentilerle hızlanan bu çalışmalar, kısa bir sürede, olgun bir meyve verir. Ekim Devrimi'nin 40. yılında Sovyetler Birliği, ilk yapay uydu

Yıl 1957: Roma'da bir mağazanın vitrininde, Sputnik 1'in bir modeli teşhir ediliyor [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

5 Mart 1959: Sovyetler Birliği'nin lideri Nikita Kruşçev, Leipzig Ticaret Fuarı'nda, Sputnik'in bir modeli önünde *[sol üstte].* 26 Ağustos 1960: Uzaydan sağ dönebilen ilk 'Dünyalı'lar Strelka ve Belka *[en üstte].* Uzaya ilk giden canlı Laika'nın bir sergide, Sputnik 2 içinde canlandırılması *[üstte].*

Sputnik'i başarıyla dünya yörüngesine yerleştirir. İnanması güç de olsa, artık uzay çağı 'resmen' başlamıştır...

Yaklaşık 60 cm çapında, 83 kg ağırlığında ve bir metal küre şeklindeki Sputnik, geçtiğimiz yıl 50. 'yaş gününü' kutlayan Kazakistan'daki Baykonur Uzay Üssü'nden ya da Rusların tabiriyle 'kozmodrom'dan, 4 Ekim 1957'de fırlatılır.

Sputnik'in içinde, bir radyo vericisi bulunmaktadır. Sputnik'in 20 ve 40 MHz'lik düşük frekanslarda dünyaya gönderdiği radyo dalgaları, bu olaya hâlâ inanamayanları ikna etmektedir...

Olaya inanamayanların yanında, bir de 'inanmak istemeyenler' vardır... Onların kuşkularını Senatör Lyndon Johnson şu cümlelerle çok iyi ifade eder: "Yakında, tıpkı

Moskova, 22 Ağustos 1960: Strelka ile Belka, basına tanıtılıyorlar [solda]. 1957'de Senatör Lyndon Johnson, Sputnik olayına inanmak istemeyen Amerikalılara, 'durumun ciddiyetini' anlatmaya çalışıyordu [altta].

karayolu üstgeçitlerinden arabaların üstüne taş atan çocuklar gibi üzerimize uzaydan bomba atacaklar!"

Gazete manşetleri de bu kuşkuyu körükler niteliktedir. İnsanlar, kolayca korkuya kapılmaya hazır bir haldedirler; çünkü kimse, 83 kg ağırlığındaki bir cismin nasıl olup da yörüngeye oturtulabildiğine akıl erdirememektedir...

'Dünyalılar' Sputnik'e akıl erdirmeye çalışırken, sadece bir ay sonra Sovyetler, bir 'inanılmazı' daha gerçekleştirir. 3 Kasım 1957'de Sputnik 2 fırlatılır.

Bunu diğerinden daha inanılmaz kılan ise, içinde bir canlı olmasıdır. Diğerine göre daha ağır olan Sputnik 2 (yaklaşık 543 kg), içinde bir de yolcu taşımaktadır. Laika adlı bu köpek, uzaya çıkan ilk 'Dünyalı' olarak tarihe geçecektir.

Önceleri Laika'nın uzayda daha uzun süre kaldığı açıklansa da Laika, uzay aracının ısı ve neminin giderek artması sonucu 5 ila 7 saat sonra yaşamını yitirir. Sputnik 2 ise, 6 gün sonra enerjisi biterek tüm sistemleri durmasına rağmen, dünyanın etrafını 2.570 kez

http://groups.google.com/group/merakediyorum

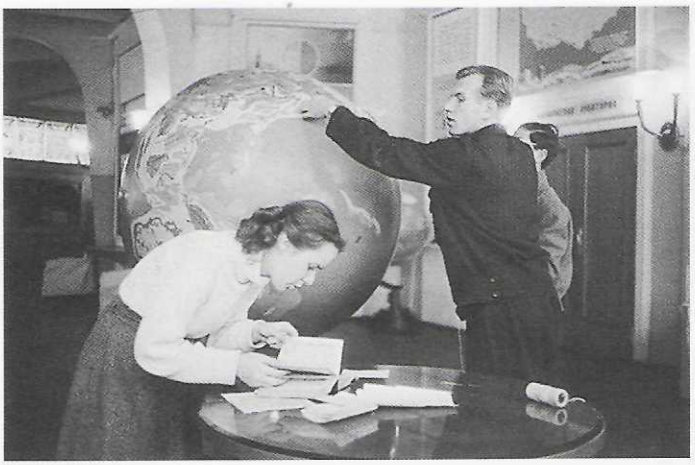
merakediyorum@googlegroups.com

döndükten sonra, 14 Nisan 1958'de atmosfere girerek parçalanır. Bir sonraki ay, 15 Mayıs 1958'de Sputnik 3 fırlatılır, yer yine Baykonur 'kozmodromu'dur.

Böylece, uzay çalışmaları sonucunda, dünya yörüngesine bir uydu başarıyla oturtulabilmiş ve 'tek yönlü biletle' de olsa, uzaya bir canlı gönderilebilmiştir. Sıra, bu yolculuğu 'gidiş-dönüş' yapabilmeye gelmiştir.

Bu şerefe ise, Sputnik 5'in 'mürettebatı' nail olacaktır: 'Kaptanlar' Belka ve Strelka ile 42 fareden oluşan 'mürettebat'! 'Kaptan' ve 'mürettebat'ın yanında çeşitli bitki örnekleri de bulunmaktadır.

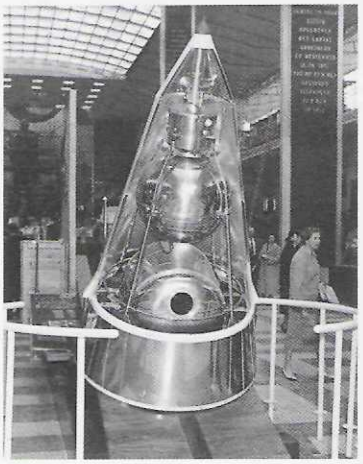
Elbette ki, tüm bu çalışmaların nihai hedefi, insanoğlunun uzaya 'ayak basması'dır. Sputnik 5'in çağrı sinyali 'Korabl-Sputnik 2'dir. 'Korabl', Rusça'da 'gemi' anlamındadır. Sputnik 5'in uçuşu, 15 Mayıs 1960'da fırlatılan Sutnik 4 ya da Korabl-Sputnik 1'in ardından, insanlı uçuşlar için tasarlanan Vostok uzay aracının da ikinci test uçuşu olacaktır.

4.600 kg ağırlığındaki Sputnik 5, 19 Ağustos 1960'ta yine Baykonur 'kozmodrom'undan fırlatılır. Sputnik 5'ten ilk sinyali, Almanya, Bonn'da bulunan bir radyo istasyonu alır.

Üçüncü turda, bir İsveç radyo istasyonu, aldığı sinyalle bunu doğrular. Sputnik 5'te, 'kaptan pilotların' yolculuk boyunca görüntülerini alan bir de televizyon seti bulunmaktadır.

Yörüngede bir gün kalan ve bu süre içinde dünyanın etrafını yaklaşık 16 kez turlayan Sputnik 5, 20 Ağustos 1960'ta geri döner. 'Kaptanlar ve mürettebat' sapasağlam hayattadır.

Öyle ki, artık uzaya da çıkan ve hayatta pek çok şeyi başarıp belli bir olgunluğa ulaştığını düşünen (!) Strelka, bir süre sonra yavrular. Altı sevimli yavrudan biri olan Puşinka, SBKP Genel Sekreteri Kruşçev tarafından, ABD Başkanı John F. Kennedy'nin kızı Caroline Kennedy'ye hediye edilir.

Eski NASA astronotlarından Duane Graveline'e göre, Kruşçev tarafından verilen bu şirin fakat 'acı-tatlı' hediye, Sovyetler'in teknolojik üstünlüğünü sembolize etmektedir...

Sputnik 5 ile alınan başarılı sonuçlar, insanlı uçuş için

6 Ekim 1957: SSCB'li bilim insanları Sputnik'in rotası üzerinde çalışıyorlar [sağ üstte]. 1958'de Brüksel Dünya Fuarı'nda, SSCB pavyonunda sergilenen Sputnik 2 modeli [sağda]. 1957'de Moskova'da sergilenen Sputnik 1 modeli [sağ sayfada, altta].

Maymunlar köpeklere karşı!

Sovyetler Birliği, uzay araştırmalarında Belka ve Strelka'dan önce de, sonra da köpekleri çokça kullanmıştı. Buna karşın, sonraki yıllarda ABD, uzay araştırmaları için maymunları ve şempanzeleri kullanacaktı *[sağda; ABD'nin 'uzay maymunu' Miss Sam, 21 Ağustos 1960'ta California'da].* Sovyetlere göre köpekler maymunlara göre daha uysal, tepkileri daha kolay tahmin edilebilir, daha kolay zapt edilebilir ve daha dayanıklıdırlar. Bunun yanında, tercihler dişi köpekler yönündeydi, çünkü onlar, yaratılış itibarıyla idrarlarını yapmak için ayaklarını kaldırmak zorunda değillerdi.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

doğru yolda olunduğunu gösterir. 12 Nisan 1961'de Yuri Gagarin, dünyaya uzaydan bakma şansına erişen ilk kişi olur.

Girdikleri yarışta ABD, Sovyetler'in her hamlesine cevap vermeye çalışır. 20 Temmuz 1969'da Ay'a ayak basılması, tüm dünyada büyük yankı uyandırır. Ne var ki, bugün bunun bir aldatmaca olduğuna inananların sayısı hiç de az değil; öne sürdükleri kanıtlar da oldukça dikkat çekici...

Aslında, bütün uzay araştırmaları içinde, baştan beri askerî kaygılar ön plandaydı. Olayların bazen kötü bir bilimkurgu film senaryosu gibi seyrettiği de oluyordu.

ABD Başkanı Reagan tarafından 1983'te açıklanan Stratejik Savunma Doktrini kapsamında yürütülen 'Yıldız Savaşları' projesi, bu konuda akla gelen ilk ve en simgesel örneklerdendir.

Bu noktada, Yuri Gagarin'e kulak vermekte yarar var: "Uzay gemimle dünya yörüngesinde dönerken gezegenimizin güzelliğiyle şaşkına döndüm. Dünya halkları! Gelin bu güzelliği yıkacağımıza, koruyup çoğaltalım." ■

Uzay yarışının kilometre taşları

SSCB ile ABD, uzay araştırmalarında 20. Yüzyıl'ın ikinci yarısında sıkı bir yarışa girer. Uzunca bir süre ilk hamle hep SSCB'den gelir, peşi sıra ABD hamlesini yapar. İşte bazı satır başları:

4 Ekim 1957: İlk yapay uydu Sputnik 1 fırlatılıyor.

4 Ekim 1957: Laika uzaya giden ilk canlı oluyor.

31 Ocak 1958: ABD'nin yanıtı, ilk yapay uyduları Explorer 1 ile geliyor.

2 Ocak 1959: SSCB'nin fırlattığı Luna 1, Ay'ın 6 bin kilometre kadar yakınından geçiyor.

12 Nisan 1961: Yuri Gagarin uzaya çıkan ilk insan oluyor.

5 Mayıs 1961: ABD, buna cevap olarak astronot Alan Shepherd'ı uzaya gönderiyor.

25 Mayıs 1961: Başkan Kennedy, 60'ların sonuna kadar, aya ilk insanı gönderip geri getireceklerini iddia ediyor.

17 Haziran 1963: Rus kozmonot Valentina Tereşkova *[üstte]*, uzaya çıkan ilk kadın oluyor.

18 Mart 1965: Kozmonot Aleksei Leonov ilk 'uzay yürüyüşünü' gerçekleştirerek uzaya 'ayak basan' ilk kişi oluyor.

3 Haziran 1965: ABD'li astronot Edward White, Leonov'un başarısını tekrarlıyor.

20 Temmuz 1969: ABD'li astronotlar Edwin 'Buzz' Aldrin Jr. ve Neil Armstrong, Apollo 11'le Ay'a iniyor; bu olayın gerçekleşip gerçekleşmediğine dair kuşkular bugün de devam etmekte...

19 Nisan 1971: SSCB, Salyut 1 ile ilk uzay istasyonunu kuruyor.

14 Mayıs 1973: ABD, Skylab'ı kurarak buna cevap veriyor.

12 Nisan 1981: NASA'nın ürettiği dünyanın ilk 'tekrar kullanılabilir' uzay mekiği Columbia sefere çıkıyor.

20 Şubat 1986: SSCB Mir uzay istasyonunu kuruyor.

6 Mayıs 2001: 'Uzaya seyahat' için yaklaşık 22,5 milyon Avro harcayan ilk uzay turisti Amerikalı milyarder Dennis Tito *[altta]* eve dönüyor.

5 Ocak 2004: NASA'nın uzay aracı Spirit, Mars'a iniyor.

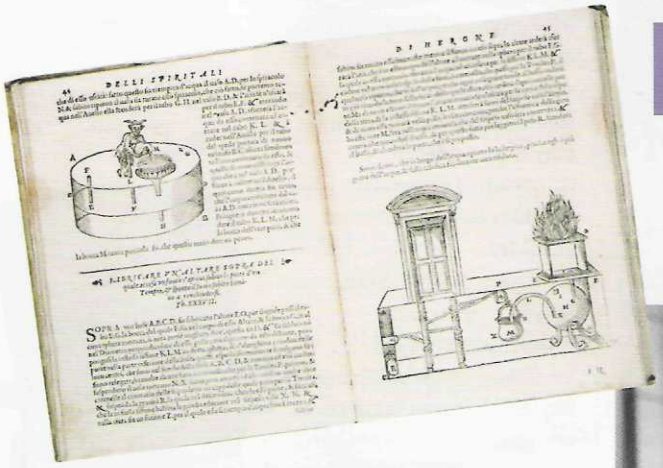

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

El Cezeri'nin makinelerinden endüstriye...

Robotların bin bir yüzü

İskenderiyeli Heron'un 'mekanik oyuncakları'ndan endüstriyel uygulamalara, El Cezeri'nin 'otomatik abdest alma makinesi'nden 'yapay zekâ' çalışmalarına ve geleceğe uzanan yolda, 'robotlar tarihi'nde kısa bir yolculuk yapalım.

FATİH TOPTAN

İskenderiyeli Heron'un kitabının Ortaçağ'da yapılan bir İtalyanca tercümesinden sayfalar [üstte]. 'Modern Zamanlar' filminden bir sahne [sağda]: Charlie Chaplin, önünden akıp giden bandın hızına yetişemiyor ve 'kafayı yiyor'.

Charlie Chaplin'in 'Modern Zamanlar' filminde canlandırdığı işçi karakterini tebessümle hatırlarız:

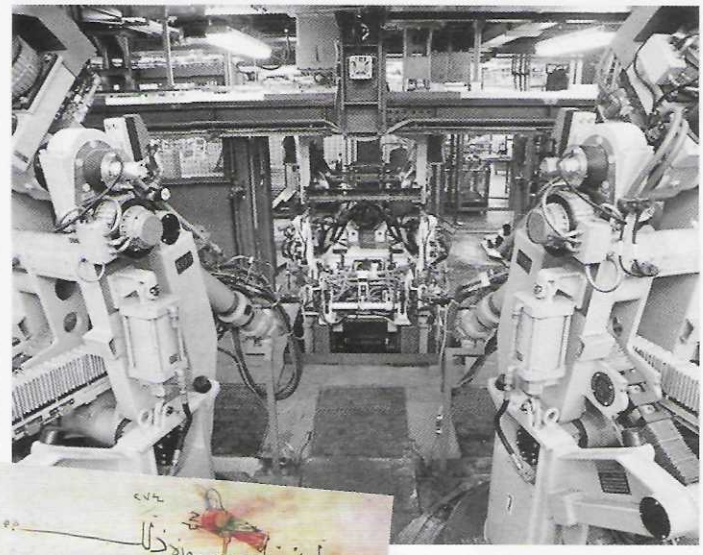
'Talihsiz' işçi, önünden akıp giden üretim bandındaki parçalarda bulunan vidaları sıkmakla görevlidir ve bandın hızına yetişmekte zorlanmaktadır.

Patron ise, daha fazla kâr hevesiyle hızı artırmaktadır. İşçimiz ne kadar çabalasa da, bu hıza yetişemez ve sonunda 'kafayı yer'!

Yüzyılın ikinci yarısında bu tarz işlere, 'işçiler kafayı yemesinler diye' artık robotlar koşacaktır. Bilimkurgu edebiyatında ya da geleceğe dair herhangi bir düşüncede en çok yer alan aktörlerden olan robotlar, buralardaki görüntülerinden farklı da olsa, 1970'lerden bu yana sanayide yaygın olarak kullanılırlar.

Öte yandan, 1960'larda başlayan 'yapay zekâ' çalışmaları, bilimkurgu eserlerin epey gerisinde olsa da, önemli

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Ford'un İngiltere'de, Hailwood'daki fabrikasında 1980'de üretilen endüstriyel robotlar [solda]. El Cezeri'nin kısaca "Kitab'ül Hiyel" diye anılan yapıtından, 'otomatik abdest alma makinesi' [sol altta].

sonuçlar verir. İşte, burada duralım ve geçmişe dönelim...

'Robot' sözcüğü bir 20. Yüzyıl ürünü olsa ve bizde hep geleceğe ilişkin çağrışımlar yapsa da, bugünün robot çalışmalarının kökenlerini, eski çağlardan beri yapılan çeşitli mekanik tasarımlarda ya da otomatlarda gözlemleyebiliriz.

Bu tasarımlar, çağımıza değin genelde eğlence amaçlıdır ve sıkça 'mekanik oyuncaklar' olarak adlandırılır.

Zeki Tez, Bilim ve Gelecek dergisinin 7. sayısındaki yazısında, ilk otomatları Çinlilerin yaptığının söylendiğini, Batı'da ise 'otomat' konusundaki düşüncelerin Homeros'un çağına dek (M.Ö. 8. Yüzyıl) uzandığını söyler; İlyada'da, Eski Yunan mitolojisinin demirci tanrısı Hephaistos'un altından yapılmış hizmetçi kızlarından söz edilir.

Efsanelerden gerçeklere dönecek olursak, karşımıza çıkacak ilk önemli isim, İskenderiyeli Heron olacaktır. Örneğin, tasarladığı 'mekanik oyuncak'larının birinde, bir mekanik tiyatroda kuklalar, içinden mısır tanelerinin döküldüğü kaplarla dengelenmiş ağırlıklarca hareket ettiriliyordu.

İskenderiye'den sonra, Araplarda da, robotların tarihsel kökleri konusunda ilgimizi çekecek çeşitli tasarımlar görürüz. Benû Musa Kardeşler, 9. Yüzyıl'da, yandıkça fitilini kendi kendine uzatan, yağ düzeyini kendi ayarlayan kandiller gibi, çeşitli otomatlar geliştirirler.

Bugünkü Diyarbakır'da Artuklu Türklerinin hüküm sürdüğü yıllarda, yaklaşık olarak 12. Yüzyıl'ın sonlarında ve 13. Yüzyıl'ın başlarında yaşayan El Cezeri'nin tasarımları da, geleceğin robotlarına doğru giden yolculuğumuzda mutlaka uğranması gereken bir duraktır.

El Cezeri, 'otomatik abdest alma makinesi', 'kendi kendine yüzen kayık', 'suyla çalışan mekanik orkestralı saat' gibi birbirinden ilginç pek çok tasarımı gerçekleştirir.

Bu gibi tasarımlara, Ortaçağ ve sonrasında, bilim ve teknolojinin rotasına bağlı olarak daha çok Avrupa'da rastlanır. Elbette tasarımlar gelişmiştir, ancak amaç genelde aynıdır.

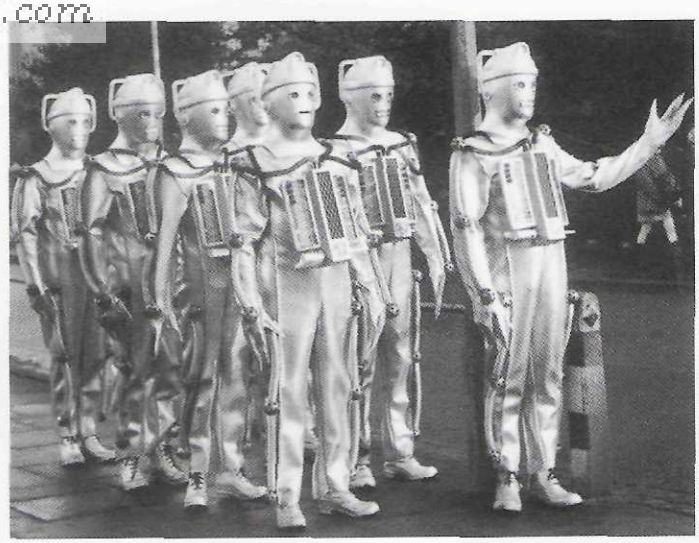
Bu birbirinden ilginç tasarımların eğlenceli dünyasında kendimizi kaybetme riskimiz var... O yüzden şimdi gelin, zamanı ileri saralım ve bu işin 'adını' koyalım. Çek oyun yazarı Karel Çapek, 1921'de sahnelenen R.U.R. (Rossum'un Evrensel Robotları) oyunuyla, Çekçe 'zorunlu emek' anlamındaki 'robota'

Karel Çapek'in R.U.R. (Rossum'un Evrensel Robotları) oyunundan bir sahne [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

BBC'nin 1967'deki bir TV programında robotlar [sağda].

sözcüğünü, 'robot' olarak dünyaya armağan eder.

Bu dönemlerde, edebiyat teknolojinin önünde seyretmektedir. Daha çok bilimkurgu eserleriyle tanıdığımız Isaac Asimov, 1941 yılında robot teknolojisi için 'robotik' tanımlamasını ilk kez kullanır.

Asimov bununla da kalmaz ve bir yıl sonra yazdığı 'Runaround' isimli eserinde 'robotiğin üç yasasını' açıklar.

Tarih sayfalarındaki 'eğlenceli' otomatlardan ve 'bilimkurgu' eserlerinden sonra, artık ayaklarımızı biraz yere basmanın zamanı geldi!

Bahsedeceğimiz önemli gelişmelerin odağında, ABD'li mühendis George Devol'ü görürüz.

Devol, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerden de yararlanarak, ilk programlanabilir robotu 1954'te geliştirir ve patent başvurusunda bulunur.

ABD'li işadamı Joseph F. Engelberger ile tanışır ve birlikte, fabrikalarda bazı basit, spesifik işleri yapan makineler üreterek verimlilikte büyük artışlar yakalayabileceklerini fark eder.

İkili, 1956'da 'Unimation Inc.' adını verdikleri dünyanın ilk robot firmasını kurarak kısa zamanda ilk ticarî robotları üretir. Ürettikleri robotlar, 1961'de New Jersey'de bulunan General Motors'un fabrikasına yerleştirilir.

Söz konusu robotların görevi, basınçlı döküm kalıbından sıcak metal parçaları çıkararak istiflemektir.

Devol ile kullanılmaya başlanan endüstriyel robotlar, bugün kendine geniş bir alan bulmuş durumda. Bu tarz robotlar, 'robot' kelimesinin ilk olarak insanda canlandırdığı tanıma oldukça uzak sayılabilirler.

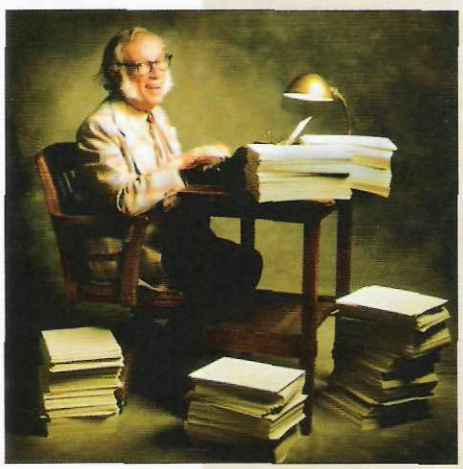
Zira genelde, sadece bir 'kol'dan oluşuyorlar ve iki parçanın kaynağının yapılması ya da bir devre elemanının yerine yerleştirilmesi gibi seri üretimdeki spesifik işleri yapıyorlar...

Uzmanlar robotların diğer makinelerden farkı konusunda, kendiliğinden hareket edebilme ve verileri değerlendirebilme yeteneklerine vurgu yaparlar. Bunun için de, buraya kadar sözü edilen geniş skaladaki tasarımlara yapay bir 'zekâ' eklenmesi gerekir.

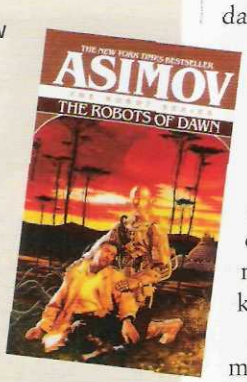
Bu doğrultudaki somut adımlar, 1960'lı yıllarda atılır. Aralarında MIT, Stanford Üniversitesi gibi önemli üniversitelerin de bulunduğu çeşitli araştırma merkezlerinde 'yapay zekâ' çalışmaları başlar.

Bu çalışmalar, kısa zamanda ilk meyvesini verecektir. Stanford Araştırma Merkezi'ne (SRI) bağlı Yapay Zekâ Merkezi'nde, üzerindeki araştırmalar 1966'da başla-

Asimov'a göre robotların üç yasası

Rus asıllı ABD'li yazar ve biyokimyacı Isaac Asimov (1920-1992), bilimkurgu eserleri ve popüler bilim kitaplarıyla tanınır. Bu yapıtların en önemlileri arasında robotlarla ilgili, çok satan kitaplar da bulunmaktadır. Asimov *[solda]*, 1942'de 'Runaround' adlı öyküsünde robotların üç yasasını şöyle belirler:

- Bir robot insana zarar veremez veya kayıtsız kalarak bir insanın zarar görmesine sebep olamaz.
- Bir robot, birinci yasayla çatışmamak koşuluyla, insanlar tarafından verilecek emirlere uymak zorundadır.
- Bir robot, birinci ve ikinci yasayla çatışmamak koşuluyla, kendi varlığını korumalıdır.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

yan 'Shakey' adlı gezer robot, 'yapay zekâ'ya sahip ilk robot olarak tarihe geçer.

Shakey'e basının ilgisi gecikmez. 1968'de New York Times'da onunla ilgili bir makale yayımlanır. Ünlü Life dergisi, 1970'de Shakey'i 'ilk elektronik insan' olarak tanıtır.

Shakey üzerinde yürütülen çalışmalar 1972'ye kadar devam eder. Bu tarihten sonra, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle modası geçen Shakey emekliye ayrılır.

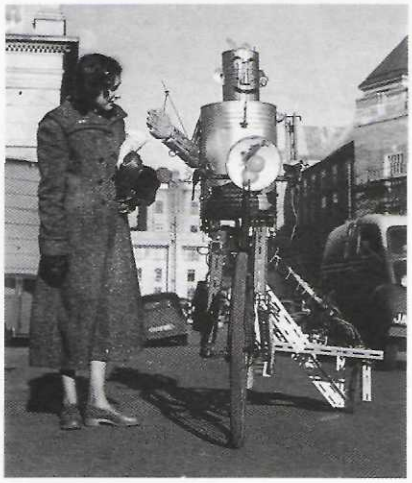
'Yapay zekâ' üzerindeki çalışmalar devam ederken, endüstriyel robotların sanayide kullanımı da gün geçtikçe artar. 1970'lerde, dünyanın çeşitli yerlerindeki fabrikalarda binlerce endüstriyel robot kullanılmaktadır.

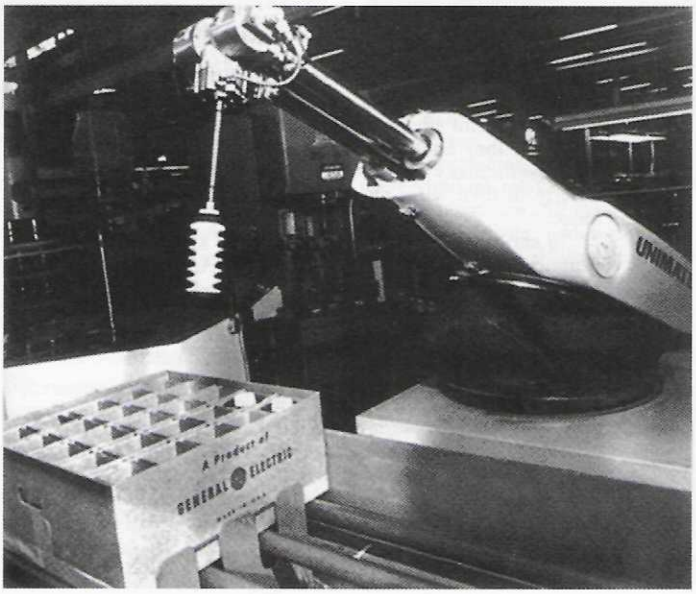
Önceleri sadece bazı spesifik işleri yapabilen bu endüstriyel robotlar, zamanla ilave edilen sensör ve kameralarla daha karmaşık işlerin üstesinden gelmeye başlarlar. Özellikle elektronik sanayi gibi alanlarda vazgeçilmez konuma gelirler.

Robotların yaptıkları işler sadece fabrikalarla sınırlı kalmaz elbette. İnsanoğlunun fabrikalar dışında da yapmak istemeyeceği veya riske giremeyeceği pek çok iş bulunmaktadır. Burada da imdada robotlar yetişir.

Robotlar uzaya çıkar; Mars yüzeyinden örnekler toplar; ameliyat yapar; radyasyon tehlikesi sebebiyle girilemeyen nükleer santrallerin ve uranyum madenlerinin bazı bölümlerinde çalışır ve bu örneklere her geçen gün yenileri eklenir.

Bizden buraya kadar; bundan sonraki kısım bilim kurgu yazarlarının ve torunlarımızın... ■

İsim babası, yazar Çapek

Çek romancı, öykü, oyun ve deneme yazarı Karel Çapek *[üstte]* (1980-1938), yazmaya genç yaşta başlar ve yazıları henüz 14 yaşındayken yayımlanmaya başlanır. *Berlin ve Paris'te gördüğü* felsefe öğreniminin ardından Prag'a yerleşen Çapek, burada yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapar. 1920'lere kadar eserlerinin büyük bölümünü kardeşi Joseph'le birlikte oluşturur; Joseph ayrıca bu eserleri resimler. 1920'de kaleme aldığı R.U.R. (Rossum'un Evrensel Robotları) 1921'de sahnelenmeye başlanır. Oyunda kullandığı Çekçe 'zorunlu emek' anlamındaki 'robota' sözcüğü dünyanın bütün dillerine girer. İnsanların yaptığı, kendine benzeyen ancak kendinden daha yetkin olan makinenin zamanla insanın yaşamını tehdit eder hale gelmesini anlatan oyun, o zamanki adıyla Darülbedayi'de de 1929'da, Muhsin Ertuğrul yönetmenliğinde ve 'Yapma Adamlar' adıyla sahnelenir.

Yıl 1951: Bisiklete binen 'robot' [sol üstte]. George Devol ve Joseph F. Engelberger'in General Electric fabrikasında ürettikleri 'unimate' endüstriyel robot [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Şişli Atatürk Evi'nde...

Atatürk pulları için özel bölüm

İstanbul'da, 'İnkılâp Müzesi' diye de anılan Şişli Atatürk Evi'nde özel bir oda tasarlandı ve burada, zengin bir Atatürk pulları koleksiyonu sergilenmeye başlandı.

Atatürk pulları koleksiyonunun sergilendiği özel oda [sağda]. 'Sulh Hatıra' serisinin en yüksek valörünü oluşturan 200 kuruşluk pul [sağ üstte]. Atatürk'ün mareşal üniformasıyla görüldüğü 12.5 kuruşluk pul [sağda, ortada].

SEBAHAT BAĞBARS

Posta pulları üzerinde, devlet başkanlarının ya da ünlü simaların portrelerini görmek, alışılmış bir durum. Bunlar arasında da, İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'ten sonra, en yaygın portre Mustafa Kemal Atatürk'e ait.

Yıllardır 'Atatürk pulları' biriktirerek önemli bir koleksiyona sahip olan tercüman-rehber ve koleksiyoner Turgay Tuna, 2003 yılında Şişli Atatürk Evi'nde (İnkılâp Müzesi) gerçekleştirdiği 'Pullarda Atatürk' isimli sergisini meraklılarıyla buluşturmuştu.

Geçen yıl ise, müze yetkilileri bu sergide yer alan pulların İnkılâp Müzesi'nde sürekli bir biçimde yer alması için girişimlerde bulunmuş ve Turgay Tuna'dan 2006 yılı başlarında, pul koleksiyonunu satın almıştı.

Mayıs ayında ise, 'Müzeler Haftası' dolayısıyla İnkılâp Müzesi'nde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'nce hazırlanan 'Posta Pullarında Atatürk' isimli kitabın tanıtımı ve Atatürk konulu pulların ziyaretçilerle buluşturulacağı odanın açılışı yapıldı.

Genel olarak bakıldığında, Türkiye Cumhuriye-

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü tarafından hazırlanan 'Posta Pullarında Atatürk' isimli kitap [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

ti'nin kurulmasından bu yana tedavüle çıkartılan 2.800 civarında pulun yaklaşık 500 adedinin üzerinde Atatürk'e ait portre, fotoğraf, resim ve heykel kompozisyonları yer alır.

Bu sayının dışında, 50 kadar pulun üzerinde de, Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu devrimlere, kongre ve eserlere yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti postalarında Atatürk resimli ilk pullar, 1 Ocak 1924 yılında, 24 Temmuz 1923'de yapılmış olan Lozan Barış Antlaşması'nın anısına çıkartılmış 8 parçalık 'Sulh Hatırası Serisi'nde görülür.

İstanbul'da Düyun-ı Umumiyye Matbaası'nda basılmış olan bu pulların sağ köşesindeki madalyonun ortasında, Atatürk'ün kalpak ve asker üniforması içinde bir portresi yer alır.

Dönem dönem çıkartılan pullar arasında; 1939 yılında, Atatürk'ün ölümünün birinci yıldönümü nedeniyle çıkartılan anma serisi de bulunmaktadır. Bu seride, 11 Ocak 1905'te Harp Akademisi mezunu Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal görülmektedir.

Ankara Hükümeti Posta Pulları arasında yer alan bir pul üzerinde ise, Sakarya Zaferi'nden sonra, 19 Eylül 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından mareşallik ve gazilik unvanı verilen Mustafa Kemal, mareşal üniformasıyla yer alır.

Birçok Atatürk pulu arasında, 10 Kasım 1938'de yitirdiğimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün naaşının 1953 yılında Anıtkabir'e nakledildiği dönemde bastırılan 15 ve 20 kuruşluk iki adet pul da bulunuyor.

Atatürk, kazandığı zaferler ve gerçekleştirmiş olduğu devrimler nedeniyle yabancı devletlerin de ilgisini çeken, saygı duyulan bir devlet adamıydı. Bu nedenle başta Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Yeni Gine, Almanya, Mısır, Pakistan, Malezya ve Arjantin gibi birçok devletin pullarında da yer almıştır.

Mısır Arap Cumhuriyeti, 10 Ağustos 1981 yılında Atatürk'ün 100. doğum yıldönümüne özel bir hatıra pulu, Yeni Gine PTT'si ise, bir pul serisi çıkartmıştır. ■

Yeni Gine P.T.T.'sinin Mustafa Kemal Atatürk'ün anısına çıkarttığı pul serisi [solda]. 1953 yılında Atatürk'ün naaşının Anıtkabir'e naklinde çıkartılan iki pulluk hatıra serisi [sol altta]. İnkılâp Müzesi'nin Atatürk pullarını satın aldığı koleksiyoner Turgay Tuna [solda, ortada]. 1930'lu ve 1950'li yıllar arasında tedavüle çıkartılan Atatürk temalı sürekli posta pullarından örnekler [solda, en altta].

Kıbrıs P.T.T.'sinin ve Mısır Posta İdaresi'nin çıkartmış olduğu özel ilk gün damgalı Atatürk pulları [solda ve altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Tam 60 yıl öncesinin karpuzlarını anarken

'Çay şekeri bunlar!..'

Sermet Muhtar Alus'un 1946 yılında yazdığı bir 'karpuz yazısı' eşliğinde, gelin karpuzun uzun tarihine doğru, kısa bir yolculuğa çıkalım...

FEZA KÜRKÇÜOĞLU

Yaz aylarının vazgeçilmez serinleticisi karpuz, sözlüklerde şöyle geçiyor: Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitkinin dışı yeşil kabuklu, içi kırmızı ve sulu, iri meyvesi...

Latince ismi 'Citrullus Vulgaris' olan karpuz, kavun ile aynı soydan geliyor: Kabakgillerden... Kabakgiller, sebze familyasının altında iken, kavun ve karpuz, belki de tatlarına güvenerek, meyve familyasından saydırmışlar kendilerini!

Karpuzun tarihteki yolculuğuna, yazılarıyla bize eski İstanbul'u anlatan Sermet Muhtar Alus'un bir yazısından başlayalım:

7 Temmuz 1946 tarihinde, Akşam gazetesinde 'Dünden bugüne Karpuz' başlığıyla yayımlanan yazısında Sermet Muhtar, karpuzu şöyle anlatır:

"Bildiğimiz malûm yaz yemişidir. Şekli bu yemişe benzer yuvarlak şeylere, meselâ cam fenere, cam kapağa, lâmba abajuruna da bu adı vermişiz. 'Pastèque' kelimesi Fransız diline Arapça 'Batiha'dan girmiş. Litrèe, meşhur lûgatinde, bunu kabul etmekle beraber, Portekizce 'Pateca'dan alınmış olması ihtimaline de işaret ediyor. Fransa'da halk arasında, Almanlar gibi, 'su kavunu' deyip duranlar da var."

Prizenli Hamdi'nin, bugün Askeri Müze Resim Koleksiyonu'nda yer alan natürmortunda karpuzlar [üstte]: Karpuz, natürmort tablolarının vazgeçilmez objesidir. 1950'lerden bir 'genç' karpuz satıcısı [sağda].

Dünyanın pek çok yerinde yaygın olarak yetiştirilen karpuzun anayurdunun Afrika'nın tropikal bölgeleri olduğunu yazar kaynaklar. Dört bin yılı aşan bir geçmişi olduğu bilinen karpuza Eski Mısır'daki duvar resimlerinde de rastlanır.

Afrika'dan ticarî gemilerle Akdeniz ülkelerine yayıldığı sanılan karpuzun bugün dünyada yetiştirilen 500 çeşidi olduğu biliniyor. Kabuğunun, çe-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

kirdeklerinin biçimi, rengi ve ağırlığı, karpuz çeşitlerini birbirinden ayıran özelliklerdir.

Karpuz tarımı, dünyada ve Türkiye'de, oldukça geniş bir alanda sürdürülür. Dünya karpuz üretiminin yüzde 20'si Türkiye'de. Yılda ortalama 3 milyon ton civarında üretilen karpuz, ucuz olması nedeniyle yaygın olarak tüketilir.

Karpuz satıcılarının 'mallarına' taktıkları farklı sıfat ve adlar ve sokaklarda bu sıfatları bağırarak karpuzlarını satmaya çalışmaları, her zaman ilgi çekici olmuştur:

'Çay şekeri' ya da 'Kurabiye' bunların en çok bilineni...

Yaz ve karpuz ilişkisini en iyi 'Karpuz kabuğu denize düşmeden denize girilmez' deyişi açıklar. Eskiden yazın geldiğini, deniz suyunun denize girmeye uygun olup olmadığını, karpuz kabuklarına bakarak anlarmış insanlarımız.

O yılları yaşamış olan Sermet Muhtar Alus'tan, çok değil, 50-60 yıl öncesinin İstanbul'unda karpuz zamanının gelişini öğrenelim:

"Karpuz, İstanbul'da Rumî Temmuz girmeden evvel ortaya çıkar, bir hafta, on gün geçince, sergilere düşerdi. Adana'dan Madana'dan turfanda getirilmezdi. Çünkü o vakitler oraya da şimendifer yok; tren Konya'dan tornistanda."

Yazının sonuna geldik; karpuz seçimini nasıl yapmamız gerektiğini uzmanlarından aktararak, noktalayalım.

Karpuz kabuğunun renginin parlak değil, mat; karpuzun toprağa oturan kısmının beyaz ya da yeşil değil, açık sarı ve bir de, karpuzun biçiminin simetrik olması halinde, 'olgun bir karpuz' seçmiş olabileceğimizi söylüyor uzmanlar. Ama Sermet Muhtar Alus farklı bir sisteme sahipmiş:

"Malûm a, seçerken kavunun ağırına, karpuzun hafifine bakılır. Üstüne fiskeyi vurunca tınlamalı; bu tınlayış güneşte kalıp gerilmiş bir kudüm derisi sesine andırmalı; sonra, iki avucun arasında sıkınca da hafif bir kütürdeyiş duyulmalı." ■

1900'lerin başında İstanbul'da bir kavun-karpuz sergisi.

'Seçmece' için karpuz çeşitleri

Ülkemizde yetiştirilen karpuzlar çeşitli türlere ayrılır. Bunların en çok bilinenlerini sıralayalım:

Tekirdağ Karpuzu: İnce kabukları boz renkte, kırmızı etli, sulu, tatlı ufak bir karpuzdur.

Yenidünya Karpuzu: Gevrek, çok tatlı bir karpuzdur; Bursa çevresinde yetiştirilir; 9-10 kilo ağırlığında olanları vardır.

Diyarbakır Karpuzu: Hemen hemen yalnızca Diyarbakır ve çevresinde yetiştirilir. Birkaç çeşidi vardır. Kalın kabuklu, 30-40 kilo ağırlığında, büyük bir karpuz türüdür. Çekirdekleri siyahtır. Dicle Nehri civarında güvercin gübresiyle yetiştirilen 60 kilo ağırlığında olan bir çeşidi ünlüdür.

Gülle Karpuzu: Kışlık bir karpuz olarak bilinir. Koyu yeşil renkli, yuvarlak, siyah çekirdekli, kırmızı etli ve çok tatlı olan bu karpuz çeşidi, geç yetişmesiyle ünlüdür.

Alacalı Karpuz: Kabukları yeşil ve koyu yeşil lekelidir. Etinin rengi pembemsi olup, en çok Bursa, Balıkesir, Tekirdağ ve Çorlu'da yetiştirilir. Çekirdekleri siyah, sulu, tatlı bir karpuz çeşididir.

Taşköprü Karpuzu: Çekirdekleri siyah, kalın kabuklu ve tatlı bir karpuzdur.

Vaşington karpuzu: İri ve kalın kabukludur.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Lale Uçan
laleucan@yahoo.com

Unutulmuş bir kutlama...

Türk Tayyarecilik Günü

"26 Ağustos 1339 (1923). Türk ordusunun Yunan'ı denize dökmek üzere attığı ilk adımın günüdür" diye söze giren Yeni Gazete, "Bu şerefli günün sene-i devriyesi" için o cumartesi, Türklerin tayyare gününü kutluyordu.

Yeni Gazete'nin 26 Ağustos 1923 tarihli birinci sayfasında [sağda], sol ortada yer alan çerçevede, Türk havacılığının o günlerdeki son şehitlerinden de söz edilir: "Evvelki hafta Yeşilköy'deki mutât uçuşunda kuleye çarparak şehit olan Mazlum Efendi. Cemal Efendi ise, Diyarbakır'da sükût eylemiştir".

"Türk tayyareciliğinin tarihi 1327 senesinde (1911) ve Balkan Harbi'nden az evvel başlar. Tayyareciliğin tekâmülü, o zaman her memleket gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nu da alâkadar etmiştir.

İmparatorluğun muhtelif mıntıkaları ile beraber, İslam âleminin dört köşesinde ianeler, teberrular birbirini izlemeye başlamıştır.

Bu sırada, Paris'ten havalanan iki Fransız tayyaresi İmparatorluk arazisini baştanbaşa kat ederek Mısır'a gitmek istemiş ve içlerinden biri de seyahati muvaffakiyetle tamam etmiştir.

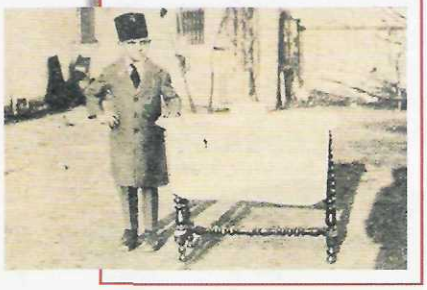
Az sonra o zamanki Kudüs Mutasarrıfı Raşid Bey namında bir zat, Hükûmet-i Merkeziye nezdinde teşebbüste bulunmuş; Türk tayyarecilerinin İstanbul-Kahire seyahati yapmalarını takarrür eylemiştir.

Bu seyahate iki Türk tayyaresi iştirak eylemiştir. Bunlardan biri pilot Fethi Bey, diğerini de Nuri Bey idare ediyordu. Tayyarelerden birinde Sadık, diğerinde İsmail beyler rasıt vazifesini ifa ediyorlardı. Pilot Fethi ve rasıt Sadık beylerin bindikleri tayyare Tebriye Gölü üzerinde geçmekte iken, kesif bir sis bulutu içinde kalarak yolunu şaşırmış ve az sonra bir dağa çarparak sükût etmiştir. Fethi ve Sadık beyler bu sükût içinde şehit olmuşlardır...

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Afrika'dan Hilaliahmer'e bağış

"Afrika'da oturan Seyyid Mehmed Sadık Bey'in mahdumu, merkez-i umûmimize 13 İngiliz Lirası irsal eylemiştir. Muhterem bağışçımıza arz-ı şükran ederiz."
(Hilaliahmer Mecmuası, no 63 / 1926, s. 98)

'Akşam' için basın dayanışması

Geçen hafta, karikatür meselesinden dolayı haklarında takibât-ı kânuniye yapılan Akşam refîkimizin mümessilleri ve müdîr-i mesûlü muhtelif cezalara mahkûm edildiler. Biz, bu münasebetle, refikimizin heyet-i tahrîriye ve idâresinin toplu bir fotoğraflarını neşrediyoruz.
(Resimli Gazete, no 186 / 1926, s. 8)

Bu tayyarenin sükûtundan beş saat sonra İstanbul-Kahire seyahatini derûhte etmiş olan tayyarelerden ikincisi, Pilot Nuri ve rasıt İsmail beylerin taht-ı idâresindeki tayyare Yafa'dan havalanır.

Lakin talih bu Türk tayyaresine de yâr olmaz. Beş dakika sonra motora arız olan sıkıntıdan dolayı tayyare denize düşer. Pilot Nuri Bey boğularak şehit olur.

Rasıt İsmail Bey ise harbe girerek arkadaşları gibi şehit mertebesine ihrâz eyler...

Şehitler Şam'da Sâlaheddin Eyyûbî türbesine defin edildikten sonra, Salim Bey, Yafa- Kahire kısmını muvaffakiyetle bitirir...

Balkan Harbi'ni müteakip bir Alman hava filosuna kumanda edecek iktidarda tayyarecilerimiz yetişmiştir. Bunlardan biri de, şehit tayyareci Binbaşı Fazıl Bey'dir.

Harb-i Umûmi mütârekesinden birkaç gün evvel, Mondros'a Türk murahhaslar gönderilmek üzere iken, İstanbul âfâkında, bir İngiliz tayyare filosu görülmüş, tayyareler birden İstanbul'u bombardımana başlamışlardı.

Mahmutpaşa civarına düşen bir bomba 70-80 zavallıyı parça parça etmişti.

İngiliz filosunu takip eden bir Türk tayyaresi -ki bu tayyare Fazıl Bey'in tayyaresi idi- İngiliz Filosu ile bir çeyrek saatlik muzaffer bir hava harbi yapmıştı. Bu kıymetli tayyarecimiz, Eskişehir civarında düşmanla harp ederken makinesine arız olan bir sakatlık neticesinde şehit oldu.

(Haftalık Yeni Gazete, no 15 / 26 Ağustos 1926, kapak)

Diyarbakırlı Mehdi Efendi

"Diyarbakır'ın en kısa boylu (insanı) Mehdi Efendi hakkında izahat veren okurumuz Ahmet Tezihi Bey, şunları kayıt etmektedir: Sâhib-i tasvir Mehdi Efendi, memleketimizin en kısa boylu bir adamıdır. 55 yaşında olan bu şahsın pederi Nusret Efendi uzun seneler önce ölmüştür. Validesi 100 yaşına mütecavizdir. Elleri ayakları küçük, başı bilakis büyük olan Mehdî Efendi, daima validesinin yanında bulunmakta ve ona bakmaktadır. Bütün gayesi ihtiyar validesine müreffeh bir hayat yaşatmaktır. Fakat geliri ayda 250 kuruşu geçmediğinden, fevkalade sıkıntıdadır."
(Haftalık Mecmua, no 87 / 1927, s. 7)

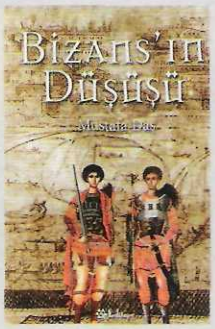

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

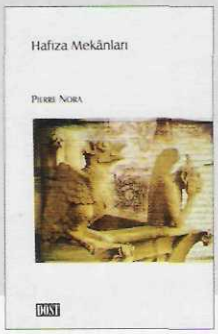
İlkçağ Felsefe Tarihi (Sokrates Öncesi)
Ahmet Arslan
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Haziran 2006

Bizans'ın Düşüşü
Mustafa Daş
Yeditepe Yayınları, 2006, İstanbul

Hafıza Mekânları
Pierre Nora
Çev. Mehmet Emin Özcan
Dost Kitabevi Yayınları, Şubat 2006, Ankara

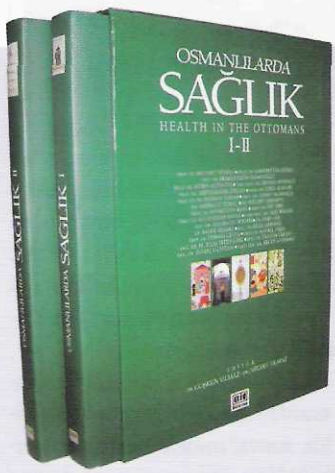
Türkiye'nin Borç Prangası (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e)
Hüseyin Perviz Pur
Otopsi Yayınları, Mart 2006, İstanbul

Cehennem Makinası (Ermeni Terör'ünün 100. Yıldönümü)
Murat Çulcu
Kastaş Yayınevi, Ağustos 2005

'Osmanlılarda Sağlık' kitabı...

Tıp tarihine zengin bir katkı

Haziran ayında, 'Osmanlılarda Sağlık' başlığını taşıyan önemli ve kapsamlı bir çalışmanın tanıtım toplantısı yapıldı. 'Kitap' sözcüğünü kullanmak istemiyorum; çünkü bu çalışma, iki ciltlik ve 800 sayfalık, 'kitap' anlayışını aşan bir eser... Üstelik, hacminden de öte, Prof Dr. Mehmet İpşirli'nin Yayın Kurulu başkanlığını yaptığı bu çalışma için, Dr. Coşkun Yılmaz ile Dr. Necdet Yılmaz'ın editörlüğünde, tam 70 kişilik saygın bir Yayın Kurulu'nun çabası seferber edilmiş. İki ciltlik eserin sponsorluğunu da, Biofarma İlaç Sanayi ve Ticaret A.Ş. yüklenmiş...

Tanıtım toplantısında farklı kişiler, kitap fikrinin nasıl ortaya çıktığını; kitaba giden yolda, projenin düşünce takviminin nasıl işlediğini ve böylesi bir çalışmanın, tarih meraklıları, araştırmacılar üzerindeki olası etkilerini anlattılar. Gerek Biofarma'nın kurucusu Mustafa Öncel'in, gerekse firmanın genel müdürü İsmail Öncel'in ve çalışmanın editörlerinden Dr. Coşkun Yılmaz ile Prof. Dr. Mehmet İpşirli'nin konuşmaları, bir noktada birleşiyordu: Takım çalışması, her işi yoluna sokmak için ilk şarttı... 'Osmanlılarda Sağlık' ciltlerini karıştırırken,

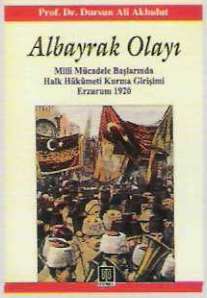

toplantıda herkesin neden 'ekip ruhu', 'takım çalışması' diye vurgu yaptığını daha iyi anladım: Çalışmanın birinci cildinde, makaleler; ikinci ciltte ise, arşiv belgeleri yer alıyor. Birinci ciltte, tarihçi ve tıp tarihçisi uzmanlar tarafından kaleme alınmış 23 makale var. Yani uzun bir proje hazırlık safhasından sonra, 23 bilim insanı, Yayın Kurulu ve editörler, iki yılı aşkın bir süre çalışmışlar bu birbirinden farklı makalelerin bir araya gelmesi ve kitaplaşması için...

Makaleler arasında, Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun kaleme aldığı 'Tıp Dilinin Türkçeleşmesi Meselesi' gibi

http://groups.google.com/group/merakediyorum

LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com

Albayrak Olayı (Erzurum 1920)
Dursun Ali Akbulut
Temel Yayınları,
Haziran 2006,
İstanbul

Ayhan Aktar
Türk Milliyetçiliği, Gayrımüslimler ve Ekonomik Dönüşüm
İletişim Yayınları,
2006, İstanbul

Abidin Dino
Gören Göz İçin Fikret Muallâ
Dünya Kitapları,
Mart 2006,
İstanbul

araştırmalardan Prof. Dr. Ayten Altınbaş'ın 'Osmanlı Tıbbında Gül' incelemesine kadar, çok farklı yaklaşımlı makaleler olduğu gibi; vakıflar, darüşşifa, hastane yönetmelikleri, hasta-doktor ilişkisi tarzında, haklarında bir şeyler bildiğimizi zannedip de, bölük pörçük ve eksik bilgi sahibi olduğumuz 'klasik' konular da yer alıyor. Ayrıca 'Osmanlılarda Sağlık' kitabı, 'hasta-doktor ilişkisi' ve 'Osmanlı mahalle sakinleri olarak mecnunlar ve deliler' türünde makaleler de içeriyor...

Geçenlerde kaleme aldığı bir yazısında Doğan Hızlan, 'Osmanlılarda Sağlık' çalışması için, "Sadece imparatorluğun sağlık anlayışı üzerine yazılmış kuru bir kitap değil. Günün yaşama biçimini, insanlar arası ilişkileri de bu kavram açısından inceleyen bir çalışmalar toplamı" diyordu. Gerçekten de öyle... Bu çalışmayla sağlık alanında, tarih meraklıları için vazgeçilemeyecek bir başvuru kaynağı kazanılmış olduğu gibi, farklı konularda araştırma yapanlara da malzeme sunabilecek çok zengin bir birikimle karşı karşıyayız.

Biofarma'nın kurucusu Mustafa Öncel.

Colin Imber ne diyor bize?

Colin Imber'in kaleme aldığı 'Osmanlı İmparatorluğu / 1300-1650' adlı yapıt (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mayıs 2006, İstanbul), özgün baskısını 2002'de yapmış; yani 'taze' bir çalışma... Ve ilginç saptamalar da içeriyor. Bir kere şunu belirtelim ki, Cambridge mezunu bir tarihçi ve Manchester Üniversitesi'nde, Ortadoğu Araştırmaları Bölümü'nden bir öğretim görevlisi olarak, Osmanlı'ya hamasetten ve siyasetten uzak bir tarzda yaklaşması nedeniyle, dikkatlice göz atmakta fayda var. 'Fayda var' diyoruz; çünkü son zamanlarda, Türkiye'de, içi bilimsel olarak 'boş' ama hamasî olarak 'birçok nedenle dolu' bir tarzda, 'emperyal' bir duruş sergilemek, pek moda! Evet; Osmanlı'nın bir 'imparatorluk' olduğunu söylememiz, yanlış olmaz. Ama buradan hareketle, bugün bir 'imparatorluk refleksi' ya da 'kompleksi' içine düşmek de doğru olmayacaktır. En azından, bir tarihçi duruşuna aykırı kaçacaktır. İşte, Colin Imber'in Osmanlı'nın 'klasik' dönemini anlattığı kitabı, esas olarak bir olaylar kronolojisi şeklinde örülmüş olmakla birlikte -ki, Osmanlı Tarihi söz konusu olduğunda, hem meraklı okurlar hem de uzmanlar için bu tür çalışmalar hep faydalıdır- eleştirel yaklaşımlarının yalınlığı ile göze çarpıyor. Örneğin Imber, net bir biçimde, "Osmanlı İmparatorluğu çokkavimliydi" diyor. Yani siyasî görevlere ve memuriyetlere atanmada, 'Müslüman asıllı' olma şartı aranmadığını, din değiştirmenin yani 'mühtedi' olmanın yettiğini belirtiyor. Dolayısıyla, Osmanlı'nın sadece bir 'Müslüman' ya da 'Türk' imparatorluğu olmadığını vurguluyor: "Daha ziyade bir haneden imparatorluğuydu ve çok çeşitli sakinlerinden istenen tek şey, sultana sadakatti. (...) Son tahlilde, imparatorluğu bir arada tutan şey dinî, etnik veya başka kimlikler değil, sultanın şahsı idi." İşte bu noktada, kimi okurlarımdan gelecek 'isyan' seslerini duyar gibiyim... Evet; Imber bu temel saptamayı yapıyor ve 'emperyal' tavır ile 'millicî' tavrı birbirine karıştırmıyor: "Tanrı Kraliçe'yi korusun!" haykırışı ile "Çok yaşa Padişah'ım!" avazesi arasında hiç bir fark yoktur ve bu yakarışlarda hiçbir dinî ve ulusal renk de yoktur... Bunu iyi kavramak gerekir. Ama Imber'in de aktardığı gibi, iş burada bitmiyor. Gerçi 17. Yüzyıl İstanbul eliti, Türkleri küçümsemeyi marifet sayardı, ama devletin resmî dili de bal gibi, Türkçe idi! İmparatorluktaki Türk dili hâkimiyetini de Imber, çok önemli bir nedene bağlıyor: İmparatorluk öncesi Anadolu tarihinin iki buçuk yüzyılı. Mesele, ideolojik değil, ma-te-ma-tik...

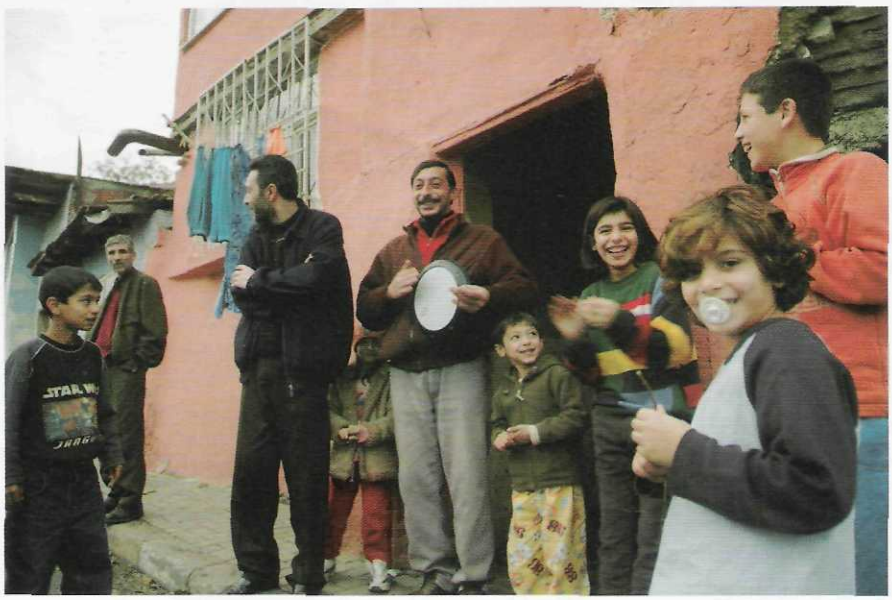
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Erkan Ildız
erkanildiz@hotmail.com

Fatih Belediyesi'nin Kentsel Tasarım Projesi eliyle...

Sulukule 'tarih'e mi gömülecek?

İstanbul'un farklı ve bir anlamda marjinal eğlence mekânlarının bulunduğu Sulukule'nin başına neler gelmek üzere? Sulukule neyi temsil ediyor? Sulukule olmazsa, İstahbul'un neyi eksilir?

Sulukule'de yaşayan şen şakrak Roman vatandaşlarımızın bugünlerde neşeleri kaçmışa benziyor. Çünkü *Fatih Belediyesi* tarafından uygulamaya konulacak Kentsel Tasarım Projesi çerçevesinde, evleri yıkılacak.

Projenin uygulanacağı bölgede, 'Sulukule' adıyla tanınan Neslişah Sultan ve Hatice Sultan Mahallesi'nde *3.500 Roman yaşıyor. Sulukuleliler*, mahallelerinin tarihî dokusunun bozulmasına ve göçe zorlanmalarına karşı çıkarken, Fatih Belediyesi yetkilileri, "Proje ile bölgenin tarihî ve kültürel özelliklerini koruyarak, gelişime uygun bir şekilde yeniden inşa ve restore etmek" amacında olduklarını belirtiyorlar.

'Sulukule' sakinleri adına hareket eden Sulukule Roman Kültürünü Geliştirme ve Dayanışma Derneği yöneticileri de, konuya ilişkin olarak, şu açıklamayı yaptılar:

"Biz Fatih'in Neslişah ve Hatice Sultan mahallerinde oturan 3.500 Roman (703 hak sahibi ve 303 kiracı) olarak, Kasım 2005'ten beri İstanbul'da tarihî Sulukule olarak *bilinen bin yıllık tarihî* mekânımızdan başka bir yere sürülerek, evlerimizin Fatih Belediyesi tarafından yı- ▶

Sulukule kültürünü yansıtan iki kare [üstte ve sağ üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Araştırmacı Sinan Şanlıer soruyor:

'İstanbul dünya kenti ise...'

"Unutmamak gerekir ki," diyor Roman tarihi araştırmacısı Şanlıer, "İstanbul'u dünya mirası kentlerinin başına oturtan, Sulukule benzeri kültürel parçacıklardır."

Sinan Şanlıer, 1987'den beri Romanlar hakkında fotoğraf ağırlıklı olarak yürüttüğü çalışmalarını, son yıllarda daha çok yazın alanına kaydırmış bir araştırmacı.

Romanlara ilişkin olarak, yurtiçinde ve yurtdışında, özellikle de Balkan ülkelerinde, pek çok çalışma yapmasına rağmen, araştırmalarının ana eksenini Osmanlı dönemi Romanları oluşturuyor.

Halen, 'Osmanlı Belgeleri ve Çingeneler' ile 'Batılı Bakış Açısıyla 19. Yüzyıl Osmanlı Çingeneleri' adlı iki farklı çalışma yürütüyor. Kendisiyle Sulukule'nin tarihi ve bugünü üzerine konuştuk:

➤ *Sulukule'nin tarihinden bahseder misiniz?*

Tek başına Sulukule değil; ama İstanbul'un o bölgesindeki Roman yerleşimleri, bilebildiğimiz kadarıyla, Osmanlı'dan da öncesine dayanmaktadır. Belki de tarihteki en eski Roman yerleşimi burasıdır.

Zaten Romanların Avrupa'ya yayılışları sırasında, İstanbul önemli bir geçiş noktasıdır. Ayrıca M.S. 12. Yüzyıl'da yaşamış ve İstanbul'da ikamet eden ve kanun koyucu olarak da adlandırılan dönemin Antakya Patriki Theodor Bolsomon'un yasalarında, bu insanların yaşama biçimlerine getirdiği yasaklamalar, Romanların bu topraklarda ne kadar eskilerden beri bulunduklarının önemli bir kanıtıdır.

0 yılları anlatan kaynaklar, Romanların eğlence hayatında önemli bir yer tuttuklarını aktarır.

➤ *İstanbul'un tarihî dokusu içinde Sulukule'nin yeri nedir?*

Edirnekapı ve Suriçi dediğimiz bölgede kalan Sulukule, İstanbul'un bu bölgesindeki diğer semtlerden ayrı bir özellik göstermez. Asıl ününü, İstanbul'un gece hayatına yaptığı katkılarla sağlamıştır. Sulukule'nin bu eğlence mekânları, oryantal müzik dünyasına hatırı sayılır ölçüde dansöz ve müzisyen yetiştirmiştir.

Sinan Şanlıer

➤ *Sulukule'nin revize edilmesiyle birlikte bir kültür parçasının yok olacağını söyleyebilir miyiz?*

Dünyanın hiçbir yerinde, bu denli sağlıksız koşullarda icra edilen sanatı, yaşama tarzını, hiçbir devlet böylece koruyalım demez.

Ancak Sulukule'nin en büyük handikabı -ki aşılabileceğini de hiç zannetmiyorum- oradaki eğlence kültürünün hep ahlakî normlar çerçevesinde değerlendirilmesidir.

➤ *Sulukule sonunda yok mu olacak?*

Asıl tartışılması gereken, neden burada böyle bir faaliyete girişildiği... Sulukule'nin bugünkü sakinlerine, Gaziosmanpaşa'nın Sarıgöl mevkiinde yer gösterilmiştir. Zaten şehrin içinde izole olmuş vaziyette yaşayan Romanlar, şehir dışında hepten getto yaşamına gömülecek.

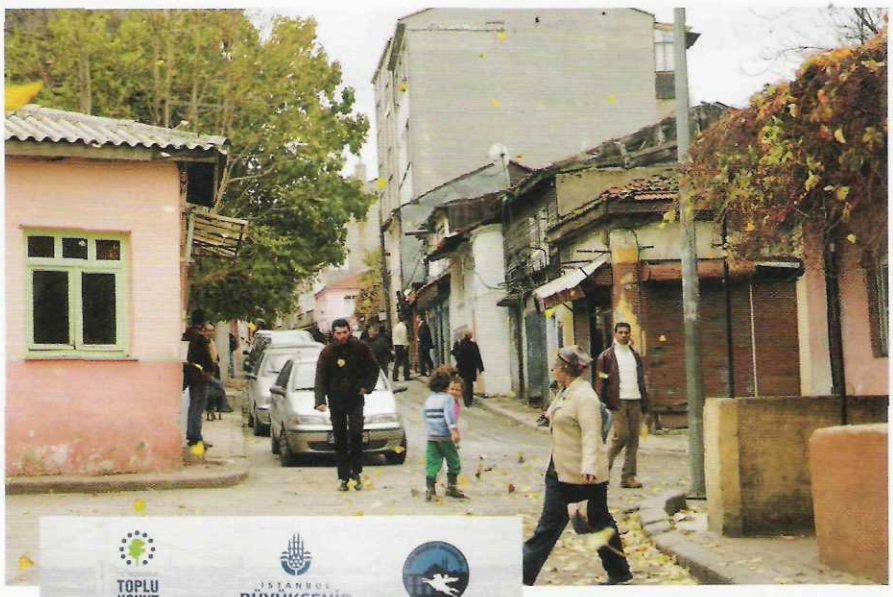
En önemli nokta, Romanlardan sonra bu bölgenin ne olacağıdır! Şehrin bu güzide yeri, yeni bir yapılaşma mantığıyla, bir rant merkezi haline gelecektir.

Her ne kadar mimarî değerlere sadık kalınacağı söylense de, kültürel anlamda içerik, bambaşka bir şey olacaktır.

Ama ne olursa olsun, denetim altında dahi olsa, Sulukule'nin en azından bir miktarı korunmalıdır. Sulukule ve Romanlar yüzyıllardır birbirinden ayrılmayan iki önemli kavramdır. Ayrıca unutmamak gerekir ki, İstanbul'u dünya mirası kentlerinin başına oturtan, bu kentin sahip olduğu bu ve benzeri kültürel parçacıklardır.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Sulukule'de günlük yaşamı yansıtan bir fotoğraf [en üstte]. **13 Temmuz'daki protokol töreninden bir kare: TOKİ Başkanı Erdoğan Bayraktar, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir** [üstte].

kılması ve semtin Romanların yaşadığı kısmının yenilenip 'mutenalaştırılması' tehlikesi ile karşı karşıyayız."

Açıklama, 'Önce İnsan' sloganıyla başlatılmış olan Kentsel Yenileme Projesi' çerçevesinde; ne yasanın hazırlanmasında, ne karar aşamasında, ne de uygulamaya geçişte, bölge sakinleri olarak kendilerinin görüşüne başvurulmadığını da vurguluyor.

Proje sonucu, tapusu olmayanların ve kiracıların yüzyıllardır yaşadıkları yerlerden gitmek zorunda kalacaklarının belirtildiği açıklamada, "Biz Neslişah'ız, biz Hatice Sultan'ız, biz Sulukule'yiz, başka tarihimiz, başka gidecek yerimiz yok. Fatih Belediyesi üç günde bir bizleri gruplar halinde çağırarak toplantılar yapıyor. Ancak toplantılarda bizim fikrimiz sorulmuyor, uygulamanın nasıl olacağı ve Eylül ayında başlayacak yıkımlar anlatılıyor" denilmekte...

Buna karşılık, Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir'in yaptığı açıklamada ise, söz konusu bölgede bir buçuk yıl süren ayrıntılı bir saha araştırması yapıldığı savunularak, bu çalışmada 463 yapı saptandığı, bunların yaklaşık yüzde 90'ının da sağlıksız olduğu ve doğal afet riski taşıdığı belirtiliyor.

"Belediyemiz, projemizin detaylarını bölge sakinleriyle toplantılar yaparak paylaşmış; son toplantı da, 27 Haziran 2006 tarihinde yapılmıştır" diyen Demir, bu toplantılarda, projenin mülk sahiplerine yönelik olduğunu, inşa edilecek yapıların öncelikle buradaki mülk sahiplerinin olacağını vurguladıklarını da ekliyor sözlerine...

Troya Müzesi sponsorunu arıyor

Çanakkale Belediyesi, 9-16 Ağustos 2006 tarihleri arasında bu yıl 43. kez gerçekleştirilecek Uluslararası Troya Festivali'nin temasını, 'Barış Kültürümüz Olsun' şeklinde belirledi.

Bir hafta sürecek festival boyunca, yerli ve yabancı müzik ve folklor grupları kentte çeşitli konserler verecek, tiyatro toplulukları farklı oyunlar sahneleyecek. Resim, seramik ve fotoğraf sergileri de açılacak. Çanakkale'den önemli bir diğer haber ise, turistlerin yoğun ilgi gösterdiği Teyfikiye Köyü sınırları içerisinde bulunan Troya antik kenti için düşünülen müze projesinde yeni gelişmeler.

Çanakkale valisi Orhan Kırlı, bölgedeki kazı çalışmalarında Almanya'nın Tübingen Üniversitesi ile işbirliği yapıldığını ve müze projesi için de, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çalışmayı geliştirdiğini belirtiyor.

Şu an sponsoru aranan müstakbel müzenin, bölgenin turizm kapasitesini iki katına çıkarılabileceği belirtiliyor.

Müzenin yapımı için, 80 dönümlük bir arazi istimlak edildi ve daha 20 dönümlük bir arazinin de istimlak çalışması devam ediyor. Troya Müzesi toplam 100 dönümlük bir araziye sahip olacak.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Gaziantep'e mozaik okulu

Gaziantep'in, Zeugma mozaikleriyle ön plana çıkması ve bu anlamda çok önemli bir turizm potansiyeli elde etmesi nedeniyle, bir 'Mozaik Eğitim Merkezi' projesi hayata geçirildi.

Avrupa Birliği Bilgi Bürosu Koordinatörü Figen Öğüt, Ticaret Odası tarafından kurulan Mozaik Eğitim Merkezi'nde, 2 bin yıllık tarihi tekrar canlandırmaya çalıştıklarını, bunun Gaziantep ve bölge ekonomisi için çok önemli bir değer olacağını söyledi.

Bu mesleği tekrar canlandırarak, istihdam kapısı kazandırmayı amaçladıklarını anlatan Öğüt, "Yani hem mozaikleri yaşatacağız, hem de bir istihdam kapısı haline getireceğiz. Bu mozaik okulu Gaziantep'e kalıcı bir eser bırakmak istiyor" dedi.

"Gaziantep'te neden bir mozaik çarşısı, bir mozaik sokağı olmasın?.." diye düşündüklerini belirten Figen Öğüt, bu tür yaklaşımların da hedefleri arasında bulunduğunu söylüyor. Şu an için, Mozaik Eğitim Merkezi üzerinde yoğunlaştıklarını vurgulayan Öğüt, her türlü ekipman ve altyapının hazır olduğunu; mozaik tekniği, mozaik tasarımı ile ilgili eğitim verecek iki eğitmenin yanı sıra bir arkeolog ve bir de jeolog tarafından da eğitimler yapılacağını dile getirdi.

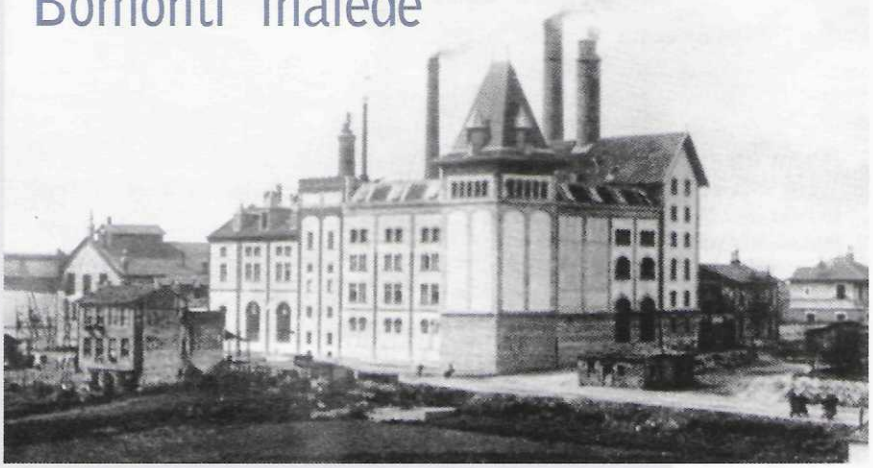
Zeugma'da kazılarında bulunan 'Europa' mozaiği üzerinde çalışma yapan bir arkeolog [solda] ve 'Fırat Nehri'nin kralı Akheloos'un mozaiğinden bir detay [solda, en altta].

'Satranç Olimpiyatları'

5-13 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirilecek olan 'Satranç Olimpiyatları' bu yıl Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesindeki ünlü İshakpaşa Sarayı'nda *[üstte]* gerçekleştirilecek. '16 Yaş Altı Satranç Olimpiyatı'na, 20 ülkeden yarışmacının katılması bekleniyor.

'Bomonti' ihalede

Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul'un en eski semtlerinden birine adını vermiş olan Bomonti Bira Fabrikası'nı 49 yıllığına turizm tahsisi amacıyla ihaleye çıkarttı.

1991 yılından bu yana kullanılmayan bira fabrikası binasının, 3 bin 500 kişilik bir kongre ve sergi merkezi içeren bin yatak kapasiteli, bir '5 yıldızlı' otele dönüştürülmesi planlanıyor.

Projenin inşaat alanı, 18 bin 230 metrekaresi yeme-içme alanı, 71 bin 20 metrekaresi de otel ve kongre-sergi merkezi olmak üzere, toplam 89 bin 250 metrekareden oluşuyor.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Bizans Kongresi, İngiltere'de

Hermitage Müzesi'nden kimi eserler: 14. Yüzyıl'a tarihlenen bir fresk [sağda]; M.Ö. 4. Yüzyıl'a tarihlenen bir gümüş vazo [ortada]; 12-13. Yüzyıl yapımı altın pandantif [en sağda].

'2006 Uluslararası Bizans Çalışmaları Kongresi' 21-26 Ağustos 2006'da İngiltere'de yapılacak. Konuların 8 ana başlık altında işleneceği kongrenin organizasyonuyla, Birmingham Üniversitesi'nden Prof. Anthony Bryer ilgileniyor.

Komitede ayrıca Averil Cameron, Robin Cormack, James Crow, Judith Herrin, Liz James, Elizabeth Jeffreys, Ruth Macrides, Marlia Mango, Margaret Mullett ve Rosemary Morris gibi bilim insanları da yer alacak.

Kongre ve programına ilişkin daha ayrıntılı bilgi *www.byzantinecongress.org.uk* adresinden edinilebilir.

Aynı tarihlerde Londra, Somerset House'da, "Bizans'a giden yol: Antik Çağ'ın Lüks Sanat Objeleri" isimli bir de sergi düzenlenecek. 3 Eylül'e kadar açık kalacak sergide, M.Ö. 6. Yüzyıl'dan, M.S. 14. Yüzyıl'a kadar, çok değişik dönemlerde yapılmış ve bugün Rusya'daki Hermitage Müzesi'nde bulunan klasik sanat eserlerinin seçkin örnekleri yer alacak.

İzmir'e arkeolojik park

İzmir'in doğduğu eski Bayraklı / Smyrna ören yeri, İzmir Ticaret Odası'nın sponsorluğunda, şehir turizmine kazandırılarak, cazibe merkezi haline getirilecek. Gerçekleştirilmesi planlanan 'arkeolojik park' projesi kapsamında düşünülen çalışmalar, sırasıyla şöyle: Ören yerinin güneyindeki rıhtım ve sur yapısı onarılacak, restorasyon çalışması yapılacak.

Güney giriş kapısı ve surlar ayağa kaldırılacak. Alanda yürüyüş ve gezi parkuru oluşturulacak. Turistlerin ve ziyaretçilerin soluklanmaları ve bilgi alabilmeleri için bir merkez oluşturulacak. Ören yerinden çıkan eserlerin minyatür kopyaları ve hediyelik eşyaları yapılarak etkin tanıtım sağlanacak. Smyrna antik kenti, İzmir Körfezi'ne açılacak bir kanalla birleştirilerek, tekrar denizle buluşturulacak.

Göbeklitepe, Almanya yolcusu

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yerli ve yabancı arkeologlar tarafından yürütülen kazı çalışmaları sonucu, gün yüzüne çıkarılan tarihî eserlerin bir bölümünün, Almanya'nın Karsluhe kentinde önümüzdeki yıl açılması planlanan arkeolojik bir sergide, sanatseverlerin beğenisine sunulması planlanıyor.

Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde (DAI) görevli arkeolog ve Göbeklitepe Kazıları Çalışmaları Bilimsel Başkanı Doç. Dr. Klaus Schmidt, DAI'nin, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın da desteğiyle "Anadolu'da 10 Bin Yıl" adlı arkeolojik bir sergi açmayı düşündüğünü belirtti.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ Hazırlayan: Taner Güdükoğlu

İlk Türk kültür ve sanat mağazası

Türkiye'de de artık bir kültür ve sanat alışveriş sitesi var. www.osmanli700.gen.tr ve www.ataturk.net gibi sitelerin sahibi Forsnet firması tarafından hazırlanan www.ottomanstore.com, *kültür ve sanat ürünlerimizin, el sanatlarımızın, tarihî ve* geleneksel değerlerimizin tüm dünyaya açılmasını ve tanıtımını sağlayan bir alışveriş portalı oluşturmuş durumda. Sitenin en önemli özelliği, alışveriş imkânının yanı sıra, bilgi de içermesi.

Türk ressamları

İnternette Türk ressamlarla ilgili bir kaynak aramaya çalıştığınızda, ansiklopedik bilgilerin ötesinde, ayrıntılı anlatımlara ulaşmak, pek mümkün değil. Ancak bir site var ki, 'amatör ruh' ile Türk resim sanatının her dönemine ve her bireyine yer vermeye çalışıyor: www.turkishpaintings.com. Bu sitenin en büyük özelliği, İngilizce olarak hazırlanması: Bazı bölümlerinde Türkçe metinler olsa da, halen internet üzerinde Türk resim sanatını uluslararası arenada tanıtan en önemli site.

Demiryolu ve karayolları tarihi

Türkiye'nin raylı taşımacılığa daha çok önem vermesini isteyen sivil toplum kuruluşlarının başında da Rayder (Raylı Ulaşım Sistemleri Derneği) geliyor. Bu derneğin, gerçekten takdiri hak eden bir internet sitesi var. www.rayder.org.tr adresine girdiğinizde, karşınıza çıkacak bölümlerden biri de Türkiye'deki demiryollarının tarihçesi. Bu dokümanda, Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilmiş tüm demiryolları ve karayollarına ait bütün önemli verilere ulaşabilirsiniz.

80'ler Türkiye'sinden

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği yeni dünya düzeniyle popüler kültür kavramının doğduğu yıllar 80'ler... Bu yıllara ait hatıralarınızı canlandırmak isterseniz, www.80ler.com adresini mutlaka ziyaret etmenizi öneririz.

Özellikle sitenin 'Fotoğraf Galerisi' bölümü görülmeye değer. Bu bölümde 80'lerde çıkan Blue Jean, Hey, Onyedi gibi gençlik dergilerinin kapaklarından, o zamanlar çok popüler olan ürünlerin basılı reklamlarına kadar birçok ilgi çekici arşiv malzemesini bulmanız mümkün.

Sayfamızda, o zamanlar yayımlanan 'Yıllarboyu Tarih' dergisinin 1985 Mart kapağını ve renkli televizyon dergisi "TV'de 7 Gong"un reklamını görüyorsunuz. Üç farklı kuşağı bir çatı altında toplama misyonunu üstlenen www.80ler.com adresinin -her ne kadar dağınık bir yapıda olsa da- kıyısında köşesinde, mutlaka size hoş anlar yaşatacak bilgi ve belgelere rastlayabilirsiniz. www.80ler.com

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Mustafa Kemal, 30 Ağustos'u özetliyor

Mustafa Kemal, 'Meçhul Asker Anıtı'nın temel atma törenine gelişinde, eşi Latife Hanım, Salih Bozok (sivil giyimli) ve Kâzım (Özalp) Paşa ile birlikte.

30 Ağustos 1924'te, Dumlupınar'da 'Meçhul Asker Anıtı'nın temel atma töreni yapılır. Törende önce Mareşal Fevzi (Çakmak) Paşa, Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin askerî safhalarını anlatır. Sonra da Mustafa Kemal kürsüye gelir; 30 Ağustos Zaferi'nin kısa bir öyküsünü aktarıp, bu savaşın siyasî önemi ve sonuçları üzerinde durur: "Efendiler, Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Savaşı ve onun son aşaması olan 30 Ağustos Savaşı, Türk tarihinin en önemli dönüm noktasını oluşturur. Ulusal tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihinin yönünü değiştirmekte kesin etkili başka bir meydan savaşı hatırlamıyorum."

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@

googlegroups.com

Buçalışma;
merakediyorum@googlegroups.com

üyeleriiçinhazırlanmıştır.
Benzerçalışmalardanhaberdarolmak,
öneri, istek ve karşılaştığınız sorunlan bize bildirin.

Çalışmalarımızı takip etmek için
merakediyorum@googlegroups.com
e-postaadresine
"Üyelik" başlıklı veya boş bir mesaj gönderin.

Grupsayfasını
http://groups.google.com/group/merakediyorum
inceleyerek daha önce üyelerimizle paylaştığımız
çalışmavemesajlaninceleyebilir,
üyeliğinizidüzenleyebilirsiniz.

